СРПСКО КОЛО

● ЛИСТ *САВЕЗА СРБА ИЗ РЕГИОНА* ● ПИСАН *ИЈЕКАВСКИМ* ИЗГОВОРОМ ● ГОДИНА VI ● БРОЈ 69 ● ОКТОБАР 2021. ● БЕСПЛАТАН ПРИМЈЕРАК

ПАТРИЈАРХ У ПОСЈЕТИ САРАЈЕВУ

Историја нас учи да смо потребни једни другима

ПОДРШКА МАТИЦЕ СРПСКИМ ПОВРАТНИЦИМА

Арно Гујон потписао помоћ вриједну 9 милиона динара за Србе у Федерацији БиХ

ЈУБИЛЕЈ

30 ГОДИНА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

ОДРЖАНА ТРИБИНА НА ТЕМУ *СЛОБОДА И САМОСТАЛНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ*

Република Српска има пуно право да самостално тражи свој пут до слободе

АПЕЛ АНИ БРНАБИЋ НАКОН ПОСЈЕТЕ ДОЛИНИ НЕРЕТВЕ

ОБНОВИТЕ ПРЕБИЛОВЦЕ – симбол српског страдања

Прву жену љекара у Црној Гори комунисти брутално убили на Зиданом Мосту

ЂОРЂЕ ПРАЖИЋ УОЧИ ГРАДЊЕ БРАНЕ ПОКРЕНУО ЕПСКУ БОРБУ

Спасава земне остатке усташких жртава – прије великог потопа

УВОДНИК

» *Пише: Трифко Ћоровић*

ЈЕДАН СМО (СРПСКИ) РОД

У српско-српским расправама често се може чути надгорњавање на тему патриотизма. Прекодрински Срби као аргумент потежу дугу листу имена која су заиста оставила неизбрисив траг у српству (Никола Тесла, Милутин Миланковић, Његош, Свети Василије Острошки, Иво Андрић, Бранко Ћопић, Гаврило Принцип, Јован Дучић, Алекса Шантић, Петар Кочић, сердар Јанко Вукотић, патријарх Павле...).

Неки ће у пуном заносу рећи да нема бољих Срба од динарских. Но, да ли је баш тако?

Најзначајнији приказ националних карактеристика јужнословенских народа Балкана дао је Јован Цвијић у књизи *Балканско полуострво*. Највише пажње је посветио динарском типу, који обухвата највећи дио становништва. У својим истраживањима Цвијић истиче да су динарски Срби сматрали себе за предводнике националног српског ослобођења.

„Динарски човјек гори од жеље да освети „Косово" (Косовску битку 1389 год.), на коме је изгубио независност, и да обнови стару српску царевину, о којој стално сања, чак и у најтежим приликама, у којима би свако други очајавао. Обманут околностима и догађајима, напуштен од свих, никада се није одрекао народног и друштвеног идеала. Ова постојаност и апсолутна вјера у национални идеал главни је факат у његовој историји. Себе сматра као Богом изабраног за извршење националног задатка. Све ове своје вјечите мисли он изражава у пјесмама и приповиједткама, чак и у посмртним тужбалицама. У свакој прилици се на њих навраћа: опевја их и прича у кући, увече поред ватре, а послије свакодневног рада, у црквама и манастирима, излазећи из цркве, приликом сваког скупа или сабора."

Поред бројних врлина, Цвијић уочава и мане. Динарац често постаје жртва сопствене гордости и у непријатним стресним условима, реагује врло незрело и непромишљено, а тако реагује чак и онда када је објекат праве љубави. Зато ће често у односима са себи блиским бити груб, а не њежан. Због своје тврдоглавости и гордости Динарац ће да уради све само да избјегне понижење. Велики научник наводи да се разочарани Динарац може „изметнути у интережцију који не преза ни од каквих подвала и смицалица".

Управо та необуздана страст је разлог што са динарских простора осим највећих патриота долазе и највећи србомрсци. Ријеч је о конвертититима међу којима су Штедимлија Савић Марковић, Секула Дрљевић, Мило Ђукановић, Анте Павелић, Андрија Артуковић, Макс Лубурић, дон Илија Томас и многи други...

И заиста, један од највећих српских феномена — конвертитство је најкарактеристичније за динарске просторе гдје су забиљежене и најтрагичније посљедице. Најтипичнији примјер је син српских конвертита др Анте Старчевић. Након негативног одговора на молбу коју је написао ћирилицом 1851. године да би добио посао професора математике у Београду, повријеђен и разочаран, Старчевић постаје србомрзац, чиме неколико деценија упорно напаја хрватски народ. Да је Старчевић добио запослење у Београду, можда се усташки покрет никад не би ни створио...Но, оставимо историју по страни. Многи данас не разумију да наметањем тезе о неким најбољим Србима, саучествују у новим националним подјелама, које нам никад и нису мањкале. Коју год славу славили, са које год стране Дунава, Дрине и Саве живјели, један смо (српски) род. Они који тврде и мисле другачије, већ су учинили први корак ка конвертитству.

СРПСКО КОЛО

Оснивач и издавач: ***Савез Срба из региона***
Главни и одговорни уредник: **Трифко Ћоровић**
Лектор: **Драгана Бокун**
Веб администратор: **Милисав Шапић**
Редакција: **Драгана Бокун, Жељко Ђекић, Драгана Шиповац и Јелена Рокнић**
Сарадници: **Боро Ркман (Хрватска), Драган Башовић, Ратко Бубало (правни савјети), Шпиро Лазиница (правни савјети), Наташа Дробац, (правни савјети)**
Адреса: **Отона Жупанчича 14, Нови Београд**
Дописништво: **Булевар ослобођења 26, Нови Сад**
Мејл: **srpskokolo@ssr.org.rs**
Телефон: **021/6613–600**
Сајт: **www. ssr.org.rs**
Тираж: **5.000 примјерака**
Дизајн и прелом: **Студио *Хум*, Барајево**
Штампа: **Штампарија *Борба а. д.,*** Београд
ISSN 2466-3476

Израду овог броја Српског кола помогли су: Кабинет предсједника Владе Републике Српске, Управа за сарадњу с дијаспором и Србима у региону и Комесаријат за избјеглице и миграције Републике Србије

Сусрет са логорашима у селу Платичеву код Руме

Народни посланик Миодраг Линта разговарао је 30. октобра са групом логораша у селу Платичеву, општина Рума. Ради се о протјераним Србима родом из Славоније и Подравине који су присилно мобилисани у Србији током јуна 1995. године. Одведени су против своје воље на подручје Лике које је било под контролом Српске војске Крајине. Након агресије хрватске војске и полиције на Републику Српску Крајину у злочиначкој акцији *Олуја* 4. августа 1995. године њихова јединица је дан касније кренула у повлачење.

» Миодраг Линта са групом логораша у Платичеву код Руме

У вечерњим часовима 5. августа упали су у засједу јединица Петог корпуса тзв. Армије БиХ. Предало се њих 105 јер није било никакве шансе да изврше пробој. У јутарњим часовима 6. августа пребачени су у Бихаћ гдје су пребијани, злостављани и одвођени на присилан рад. У заробљеништву су провели 87 дана. Коначно, 30. октобра 1995. године њих 105 су размијењени за заробљене Муслимане. Из тога разлога се окупљају сваког 30. октобра да евоцирају успомене јер тај дан славе као дан свог новог рођења.

Наведена група логораша је ангажовала адвоката 2002. године с циљем да поднесу колективну тужбу против Босне и Херцеговине за накнаду штете због пребијања и злостављања. Након 10 година лажних обећања ангажовали су другог адвоката. Нажалост, ствари се нису промијениле набоље. Наведени адвокати су завлачили и обманули логораше јер од накнаде штете није било ништа. Адвокати нису упознали логораше са чињеницом да је Босна и Херцеговина ратификовала Европску конвенцију за заштиту људских права и слобода јула 2002. године. Из тог разлога Европски суд за људска права у Стразбуру одбацује све тужбе из Босне и Херцеговине у којима се наводе кршења људских права прије ратификације Европске конвенције.

Линта је упознао логоре са својом борбом да Србија коначно исправи велику неправду и свим припадницима Војске и полиције Републике Српске Крајине призна ратни стаж за читаво вријеме рата у двоструком трајању. Он у свом Приједлогу закона о правима бораца, ратних војних инвалида, цивилних инвалида рата и чланова њихових породица тражи да се захтјев за признање својства ратног војног инвалида по основу посттрауматског стресног поремећаја може поднијети без временског ограничења. Наиме, посљедице од посттрауматског стресног поремећаја могу се појавити у дужем временском периоду од престанка ратних околности.

Такође, Линта тражи да се као писмени докази за утврђивање статуса борца признају војна књижица или други документ са печатом надлежних органа Републике Српске Крајине. У случају да нема оригиналних писмених доказа, статус борца треба утврдити на основу два квалификована свједока.

Линта и други пут спријечио рушење куће Радомира Гаћеше у београдском насељу Ресник

Народног посланика Миодрага Линту поново је позвао у помоћ протјерани Србин из Грачаца Радомир Гаћеша због новог покушаја да се сруши његова кућа коју гради у Реснику код Београда. Наиме, по налогу Електромреже Србије рушење куће је било заказано за 22. октобар у 10 часова, наводно због далековода. Линта је звао надлежне институције на државном и локалном нивоу и тражио да се не руши кућа већ да се рјешење нађе искључиво путем разговора и договора. Рушење куће је поново обустављено. Први пут рушење куће је било заказано за 23. септембар. Испред куће су били Радомир Гаћеша, адвокати, дио комшија и рођака заједно са Линтом.

» Линта са Радомиром Гаћешом и пријатељима

Линта је путем телефона, између осталих, разговарао са Тамаром Црвеницом, извршним директором за правне послове у Електромрежи Србије и затражио хитан састанак са директором Јеленом Матејић. Он је током разговора са Црвеницом истакао да у зони далековода има значајан број објеката који су такође бесправно сагрђени али за њих није донијето рјешење о рушењу. Поред тога, Линта је нагласио да су пуномоћници Радомира Гаћеше ангажовали судског вјештака. Стручни став вјештака јесте да се сигурна удаљеност далеководних проводника од крова стамбеног објекта може постићи на два могућа начина. Прва варијанта је постављање новог стубног мјеста у близини стамбеног објекта. Друга варијанта је да се уради подземни кабловски вод.

ВЛАДИКА ГЕРАСИМ У ОБИЛАСКУ БАНИЈЕ

Срби са Баније се поред посљедица земљотреса боре са аномалијама државне администрације

Епископ горњокарловачки Герасим посјетио је подручја настрадала у прошлогодишњем разорном земљотресу. У пратњи замјенице градоначелника града Глине из реда српске националне мањине Бранком Митић Бакшић, посјетио је православно градско гробље у Глини, о којем евидентно, поред многобројних уништених споменика, пострадалих у земљотресу, нико не води рачуна.

Епископ је обишао храмове у граду Глини и Мајским Пољанама, као и домаћинства која је током своје прве каноснке посјете на трону патријараха српских, у фебруару мјесецу, посјетио патријарх српски Порфирије. Владика Герасим се тим поводом увјерио да су обећани радови, уз много перипетија (попут прикључка струје коју Електра не жели спојити, користећи се изговором да кућа није легална), спорим темпом, ипак изведени, што ће мјештанима овог настрадалог села увелико олакшати боравак на својим огњиштима.

» Епископ Герасим са Бранком Митић Бакшић у обиласку православног гробља у Глини

Током обиласка домаћинстава која су у сопственој режији успјела себи осигурати нови кров над главом, упознали смо се са аномалијама државне администрације, која испред људског живота и просперитета, ставља административне зачкољице и већ отежани живот додатно компликује, одлазећи толико далеко да и овако унесрећене људе без крова на главом, кажњава, због нове и јаке воље за животом.

На крају своје посјете Банији, Преосвећени епископ Герасим обишао је и Храм Св. Спиридона у Петрињи, на којем се радови приводе крају.

НА МОЛБУ ЛИНТЕ ОДРЖАН САСТАНАК У УПРАВИ ПОЛИЦИЈЕ НА ТЕМУ БЕЗБЈЕДНОСТИ У КАМЕНДИНУ

На молбу народног посланика Миодрага Линте, и уз сагласност министра унутрашњих послова Александра Вулина, у петак 29. октобра одржан је састанак у Управи полиције у Палати Србија на тему безбједности у земунском насељу Камендин.

На састанку су, као представници Министарства унутрашњих послова, били присутни помоћник начелника Управе полиције пуковник Драган Богосавац, начелник Полицијске управе за Град Београд Милош Станковић, помоћник начелника Полицијске управе за Град Београд Мики Ставрић, начелник Полицијске станице Земун Љубо Пузовић и шеф полицијског одјељења у Батајници Горан Лукић.

Такође, на састанку су били присутни представници прогнаничких породица из Улице акробате Алексића, као и ратних војних инвалида, породица палих бораца и професионални управник из улице Душана Мађарчића Корчагина. У питању је други састанак на наведену тему. Први састанак је одржан у Полицијској станици

» Миодраг Линта са породицама из Камендина

Земун. Уочен је напредак по питању безбједности, јер је примјетно чешће присуство полиције на терену, али и даље недовољан.

Представници станара су упознали присутне полицијске функционере са бројним проблемима који се тичу угрожавања безбједности и кршења јавног реда и мира од стране дијела припадника ромске националне мањине. У питању је обијање и крађа кола, обијање станова, разбијање шофершајбни и бушење гума на колима, разбијање стакала на просторијама у приземљу зграда, пребрза и насилничка вожња по улицама, упућивање вербалних пријетњи и примитивних увреда, гађање праћкама, стварање буке и пуштање гласне музике дању и ноћу, паљење картона у насељу, вишечасовно испијање алкохола и конзумирање дроге испред и иза зграда и продавнице током дана и у вечерњим часовима, оштећење зелених површина и др.

Радикално и криминогено понашање дијела Рома ствара осјећај страха, узнемирености и угрожености код становника насеља Камендин од којих су значајан дио протјерани Срби из Хрватске и Федерације БиХ. Грађани се боје да пусте дјецу напоље да се играју јер се плаше да им се неће десити нешто лоше.

Линта је у име представника станара предложио три мјере чији је циљ хитно унапређење безбједности грађана и поштовање закона и јавног реда и мира. У питању је успостава сталног полицијског пункта у улици Душана Мађарчића Корчагина 24 сати дневно, бржа и ефикаснија реакција полиције на позиве грађана и ревизија становања односно сва лица која незаконито станују у социјалним становима треба да буду исељена.

Поред тога, Линта је предложио да се у Управи полиције у кратком временском року одржи нови састанак на коме би били присутни, између осталих, представници Комуналне полиције, Секретаријата за социјалну заштиту, Секретаријата за имовинско-правне послове, Центра за социјални рад, Заштитник грађана с циљем да се коначно и трајно ријеши проблем констатног угрожавања безбједности грађана и нарушавања јавног реда и мира у земунском насељу Камендин.

Одржан састанак у Комесаријату за избјеглице и миграције на тему гријања у насељу Камендин

На молбу народног посланика Миодрага Линте у понедјељак 1. новембра одржан је састанак у Комесаријату за избјеглице и миграције на тему гријања и других проблема у земунском насељу Камендин. На састанку су били присутни комесар Владимир Цуцић за сарадницима, Горан Благојевић испред Града Београда, Драган Мандић са сарадницима испред Београдских електрана и шеф кабинета Јединице за управљање пројектима (ЈУП) Јован Лазаров. Такође, на састанку су били присутни представници прогнаничких породица из Улице акробате Алексића, затим ратни војни инвалиди, социјално угрожена лица и професионални управник из улице Душана Мађарчића Корчагина. Састанку је присуствовао и Миодраг Линта са сарадником.

» Детаљ са састанка у Комесаријату

Представници станара су упознали присутне представнике институција са проблемом гријања и другим проблемима. Нажалост, извођач радова изградио је зграду у Улици акробате Алексића веома лоше и неквалитетно а затим је током једногодишњег гарантног рока замајавао станаре и није отклонио бројне кварове. Такође, стручни надзор није урадио свој посао како треба јер није констатовао евидентне недостатке на згради. Поред тога, одговорност сноси и бивши директор ЈУП-а Катуца који је јасно рекао да се неће извршити примопредаја све док се не отклоне кварови. Нажалост, од тога није било ништа. Из тог разлога дио станара има лоше или никакво гријање.

На крају састанка договорено је сљедеће: прво, да Стручна служба Београдских електрана током наредних дана уради поновљени технички преглед на обје локације у насељу Камендин и евидентира шта је потребно купити од опреме да се топлотне подстанице у улазима зграда ставе у пуну функцију; друго, да ће Град Београд купити потребне дијелове за топлотне подстанице; треће, да ће се покушати ријешити проблем двије породице у Душана Мађарчића Корчагина које константно нарушавају јавни ред и мир; четврто, да се у разумном року ријеши питање лифтова, гаража, кориштења просторије за Удружење ратних војних инвалида и одржавања јавних зелених површина. У том смислу Линта је упутио писмо секретару за комуналне и стамбене послове Града Београда Николи Ковачевићу од ког је тражио да наложи ЈКП *Зеленило* да одржава јавне зелене површине у земунском насељу Камендин II, улица Душана Мађарчића Корчагина Корчагина 2–20 и 64–119.

У посјети ратним војним инвалидима у Камендину

Народни посланик Миодраг Линта посјетио је ратне војне инвалиде у земунском насељу Камендин, улица Душана Мађарчића Корчагина 2, улази од 2 до 20. Ратни војни инвалиди и социјално угрожене породице се суочавају са бројним проблемима који се тичу безбједности, гријања посебно у улазима од 12 до 20, откупа станова, стављања у функцију гараже у згради, асфалтирања улице и уређења зелене површине испред зграде, рјешавања статуса простора за рад Удружења РВИ и др. Један од главних проблема је питање безбједности јер дио Рома, који живе преко пута, свакодневно крши јавни ред и мир и угрожава безбједност грађана.

Линта је обећао да ће због угрожене безбједности поново послати допис

» Миодраг Линта у друштву ратних војних инвалида у Камендину

министру унутрашњих послова Александру Вулину и тражити састанак код надлежних лица у Граду Београду везано за рјешавање питања откупа станова, стављања у функцију гараже у згради, асфалтирања улице и уређења зелене површине испред зграде, рјешавање статуса простора за рад Удружења РВИ и др. Линта је договорио са надлежним лицем да ЈП *Београдске електране* пошаљу екипу која ће обићи подстанице и станове с циљем да се отклоне кварови.

ХУМАНИТАРНИ ЦЕНТАР ЗА ИНТЕГРАЦИЈУ И ТОЛЕРАНЦИЈУ
Војвођанских бригада 17, Нови Сад
телефон:021/ 528 132, 021/ 520 030
мејл: office@hcit.rs; hcitns@gmail.com;
сајт: www.hcit.rs

Крајишки брак и развод

● Закључила сам брак у бившој Републици Српској Крајини 1993. године. Никада нисам затражила да надлежни органи хрватске државе донесу одговарајућу одлуку којом признају ту чињеницу (конвалидирају тај крајишки вјенчани лист) и издају ми хрватски вјенчани лист. У међувремену тај брак је разведен пред надлежним судом у Републици Србији. Након закључења тог брака ја сам узела презиме супруга и са тим вјенчаним листом и осталим личним документима (родним листом и домовницом) затражила сам упис у држављанство Републике Србије. Када сам затражила свој нови родни лист и документ о држављанству Републике Хрватске (домовницу) и за прибављање тих докумената овјерила сам пуномоћ са мојим новим презименом. Одбијена сам уз образложење да тај мој крајишки брак и промјена мога презимена није евидентирана у мојој матици рођених и матицама вјенчаних и да ми се из тог разлога не могу издати ти документи. Шта требам урадити да би добила моје, напријед наведене личне документе из Републике Хрватске?

– Да бисте добили наведене хрватске документе, морате претходно затражити од надлежних управних органа у Хрватској да Вам признају (конвалидирају – оправоснаже) Ваш крајишки вјенчани лист, након чега ће Вам се издати Ваш родни лист, са забиљежбом чињенице у њему о закљученом браку и промјени презимена и Ваша домовница на Ваше удато презиме које сте узели закључењем тога брака и са којим презименом сте примљени у држављанство Републике Србије.

● Брак који сам закључила у Хрватској, развела сам пред надлежним судом у Србији. Међутим, та чињеница није евидентирана у мојој матици рођених и матицама вјенчаних у Хрватској, гдје сам рођена и чије држављанство посједујем. Кад сам затражила издавање новог родног листа и вјенчаног листа из Хрватске, са забиљежбом чињенице у њима да је тај брак разведен, одбијен је мој захтјев са образложењем да надлежни хрватски суд мора признати пресуду суда из Србије о разводу мога брака као своју и о томе донијети одговарајуће рјешење и тек када то рјешење надлежног суда из Хрватске постане правоснажно, моћи ће ми се издати тражени документи. Како да дођем до наведеног рјешења хрватског суда, а да не идем у Хрватску?

– Да бисте дошли до наведеног рјешења о признању пресуде српског суда о разводу вашег брака који је закључен у Хрватској, потребно је да код надлежног хрватског суда покренете поступак за признавање те стране судске одлуке. То можете учинити подношењем приједлога упућеног путем поште надлежном хрватском суду, уз обавезу да уз тај приједлог доставите податке о особи која ће у Ваше име, уз Вашу овјерену пуномоћ коју требате доставити уз Ваш приједлог, запримати Ваша писмена у Републици Хрватској у вези са тим Вашим предметом, јер суд, према одредбама Закона о парничном поступку Републике Хрватске, нема обавезу да особама које немају пребивалиште или боравиште на подручју Републике Хрватске, доставља писмена на њихове адресе у иностранству. Уколико немате особу у Републици Хрватској која у Ваше име може запримати Ваша писмена из тог судског поступка, требате ангажовати адвоката из Републике Хрватске, који је члан Хрватске одвјетничке коморе или неког од чланова Ваше уже породице да Вас заступа у том предмету. Када се оконча тај судски поступак и рјешење о признању пресуде о разводу брака коју је донио српски суд постане правоснажно, онда се на основу тог рјешења хрватског суда може затражити упис наведених чињеница у Вашој матици рођених и матицама вјенчаних у Републици Хрватској, те потом и издавање Ваших напријед наведених хрватских докумената.

ШПИРО ЛАЗИНИЦА,
ПРАВНИ САВЈЕТНИК ХЦИТ-А НОВИ САД

Хуманитарни центар за интеграцију и толеранцију (ХЦИТ) пружа бесплатну правну помоћ избјеглицама у Новом Саду, *Војвођанских бригада 17, сваког* радног дана од 9 до 15 сати, а уторком, сриједом и четвртком *и од 16 до 20 сати.*

Бесплатну правну помоћ ХЦИТ пружа и у Апатину, Бачкој Тополи, Кикинди, Сомбору и Суботици.

О времену рада правног савјетника ХЦИТ-а у овим мјестима информишите се на број 063 78 99 215.

ХЦИТ, поред осталог, прибавља и документе за избјеглице из БиХ и Хрватске. За социјално угрожене избјеглице из Хрватске документе прибавља бесплатно.

У ПРЕС ЦЕНТРУ УДРУЖЕЊА НОВИНАРА СРБИЈЕ ОДРЖАНА ТРИБИНА НА ТЕМУ *СЛОБОДА И САМОСТАЛНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ*

РЕПУБЛИКА СРПСКА ИМА ПУНО ПРАВО ДА САМОСТАЛНО ТРАЖИ СВОЈ ПУТ ДО СЛОБОДЕ

У Београду у Прес-центру Удружења новинара Србије у организацији портала *Факти* и *Све о Српској*, уз подршку Представништва Републике Српске у Србији одржана трибина *Слобода и самосталност Републике Српске*.

Шеф Представништва Републике Српске у Србији Млађен Цицовић рекао је да притисци и пријетње дају пуно право Српској да самостално тражи свој пут до слободе.

– Већи притисци и пријетње са Запада, даље урушавање Дејтонског споразума и његовог Анекса 4 – Устава БиХ и Дејтонске структуре БиХ, коју чине два ентитета и три конститутивна народа, дају пуно право Републици Српској да самостално тражи свој пут до слободе, јер је за нас слобода друго име за Републику Српску – рекао је Цицовић.

ФОТО: ПРЕДСТАВНИШТВО РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ У БЕОГРАДУ

ДОДИК: РЕПУБЛИКА СРПСКА ЈЕ ДРЖАВА

Српски члан Предсједништва БиХ Милорад Додик је истакао да је једина политика за Српску, без алтернативе, враћање на Устав БиХ, као прва фаза, те да дијалог у којем се врше притисци више није могућ.

– Устав БиХ промовисао је Републику Српску као државу која на својој територији има свој народ и институције и дао јој права да са регионом може да прави специјалне везе и да се креће не само у регионалној већ и глобалној политици – рекао је Додик.

Он је истакао да муслимани данас имају само један циљ – да овладају правосуђем у БиХ, тужилаштвом и судом и да преко СИПЕ хапсе, приводе, воде процесе...

Напоменуо је да је Војска Републике Српске јасно уведена у Анекс 1Б Дејтонског споразума, као и да у Уставу БиХ пише да оружане снаге не могу да прелазе из једног ентитета у други, без сагласности ентитета у који долазе.

Истакао је да америчка идеја о једној нацији и једној држави у БиХ није прошла. Указао је и да интервенционизам на простору БиХ траје већ 30 година и да је дио геополитичког захвата САД, али и ЕУ која је била пратилац и најчешће полтрон на простору читавог Балкана, највидљивије у БиХ.

– Сама ЕУ је себе дисквалификовала у погледу владавине права, подржавајући рад троје судија странаца Уставног суда или високог представника, или сада неправно именованог високог представника, који се шепури по региону и представља себе високим представником – рекао је Додик.

Наводећи да су Високи судски и тужилачки савјет измишљени као мјесто одлуке и именовања свих судија у БиХ, Додик је рекао да ће Српска вратити и те ингеренције у надлежност правосуђа Републике Српске. Најавио је да ће Српска донијети одлуку да се СИПА повуче са простора Републике Српске.

Према његовим ријечима, Српска у овом тренутку, када би хипотетички била независна, нема ниједан проблем да настави даље, јер има стабилан буџет, институције, припремљене законе, за које чека када ће донијети.

Према његовим ријечима, ЕУ је штампала без покрића 2.750 милијарди евра и расподредила по државама, које путем својих компанија сада врше експанзију на Балкан.

Он је као примјер навео да у Бањалуци постоје најмање три компаније са Запада које траже да купе све јавне гараже које у том граду постоје, а да ће дући вријеме када ће се тражити да управљају електричном енергијом. Напоменуо је да Република Српска има 35 одсто вишка електричне енергије, коју извози.

– Република Српска треба да се бави собом и да очува оно што има. Вјерујем да богатство и вриједност које су добијали управљајући нама, не дајући нам развој, да су далеко више имали користи и вриједносно и економски, него ми од њихових неких пројеката који се реализују тако што иза њих иду њихове мултинационалне компаније које најчешће повуку 30 до 40 одсто донација или кредита – рекао је Додик.

Он је додао да ниједна домаћа компанија не може да прибави гаранцију банке да би учествовала на тендерима ЕУ за пројекте у БиХ, него само фирме из ЕУ, које узимају локалне подизвођаче, који су 20 одсто јефитнији.

Додик је рекао да статистика неумољиво доказује да је за БиХ мултиетничност само флоскула и да се Срби у њој осјећају крајње несигурно.

–То нису ни БиХ, ни Федерација БиХ, нити кантони. Оно што може да буде је Република Српска као одржива држава, а тако исто муслиманска на некој територији и хрватска. То би исто било одрживо уз неко међународно посредовање које би можда требало прихватити – рекао је Додик.

Он је истакао да остаје досљедан у борби за Републику Српску и да нема права да изигра људе који у њега вјерују, без обзира што је свјестан свих опасности које то носи за њега лично и његову породицу.

– Разумијем да наши људи хоће да живе у слободи и самостално. Не могу да живе са сталном неизвјесношћу и са неким фамозним Уставним судом, са неком СИПОМ – рекао је Додик и додао да се 9.700 припадника српске војске налази на потенцијалном списку прогона од Тужилаштва и Суда БиХ, док муслимани и Хрвати не одговарају.

Он је указао да је неопходно да Срби изграде и однос са Бошњацима, али да то сигурно није политички систем у коме је могућа мајоризација.

ЈОВАНОВИЋ: НИКО НЕ МОЖЕ ДА ОСПОРИ ПРАВО НА САМООПРЕДЈЕЉЕЊЕ

Бивши шеф дипломатије СР Југославије Владислав Јовановић рекао је на трибини *Слобода и самосталност Републике Српске* да растакање Дејтонског споразума и недобронамјерни поступци према Републици Српској дају легитимитет праву на самоопредјељење и отварају три могућности.

– Дејтонски споразум о БиХ је међународни мировни уговор. Историјско искуство учи и опомиње да су такви уговори свечани и недодирљиви. Ако једна страна потписница почне да их мијења у своју корист, то другој страни аутоматски одрешује руке да свој угрожени витални интерес остварује на други начин – објаснио је Јовановић.

Он је истакао да се Републици Српској отварају три могућности, од којих је прва да се томе успротиви и пледира за унутрашњи демократски договор о суживоту у БиХ под равноправним условима.

– Ако то није могуће, друга могућност је да се Срби као конститутивни народ позову на право на самоопредјељење и предложе политички договор о мирном разлазу, а трећа да и у случају успјешног мирног разлаза, нагласи спремност на настављање узајамно корисне сарадње и развијање добросусједских односа у свим правцима – рекао је Јовановић који као главни узрок проблема види у чињеници да су промотори већинског народа у БиХ замислили Дејтонски споразум као привремени излаз из грађанског рата који се може октроисано мијењати у корист једног народа.

– Посљедњи провокативни потези званичника већинског народа и октроисана забрана оспоравања такозваног геноцида у Сребрници опасно антагонизирају односе са Републиком Српском и угрожавају вјеру у наставак заједничког живота у БиХ. Република Српска, као ентитет са међународно признатом унутрашњом државношћу у оквиру БиХ има право и дужност да своје дејтонске надлежности штити и тражи реституцију оних које су ранији високи представници, противно Дејтонском споразуму, пренијели на заједничке органе БиХ. Изворни Дејтонски споразум у нормалним околностима најбољи је оквир за очување самосталности Републике Српске – истакао је Јовановић.

КЕЦМАНОВИЋ: БиХ СЕ ВЕЋ РАСПАЛА

Политиколог Ненад Кецмановић оцијенио је да се БиХ већ распала, ако се сагледа реално стање на терену, али да глобални дипломатски и медијски моћници то још неће да признају, него журе да у „12 и пет" нешто на брзину и силом преокрену.

Наводећи да дијалектика односа слуге и господара не почива на снази господара него на послушности слуге, Кецмановић је објаснио да је за западне моћнике српски члан Предсједништва БиХ Милорад Додик, који је одбацио уцјену специјалног америчког изасланика за западни Балкан Габријела Ескобара, лош примјер који не треба да се шири.

Према његовој оцјени, Додикова псовка Ескобару представља симболичку прекретницу Републике Српске према пријетњама и санкцијама међународне заједнице.

ЂЕРАНИЋ: ГОДИНА ВЕЛИКИХ ИСКУШЕЊА

Декан Факултета безбједносних наука Универзитета у Бањалуци Предраг Ђеранић упозорио је да Српску и њене представнике чекају велика искушења, додајући да ће се изборна година претворити у репризу 2018. године, када су улице и тргови били пуни демонстраната.

Он је указао да се удар на Српску истовремено одвија и на другом колосијеку настојањем да се уочи избора кроз правосуђе дискредитују лидери са подршком у народу.

– Удар на правосуђе у БиХ почео је великим медијским и сваким другим притиском на главног тужиоца /Горану Тадић/, а завршни корак је да се на кључне функције доведе кадар СДА како би остварили бошњачке ратне циљеве, почев од процесуирања свих Срба који су били у Војсци Републике Српске до отимања свих касарни и војне имовине – рекао је Ђеранић.

ЉЕПОЈЕВИЋ: ПОТРЕБНО ЈЕ ВРИЈЕМЕ И СТРПЉЕЊЕ

Колумниста портала *Факти* Синиша Љепојевић оцијенио је да је Запад увукао БиХ у зачарани круг унутрашње самодеструкције и да више нема капацитета да одржава илузију звану БиХ.

Он сматра да је на сцени хаос, у којем побјеђује онај ко има визију, циљ и одлучност да тај циљ оствари.

– Предност Српске је што, осим свега тога, овај пут има и озбиљне савезнике Русију и Кину, али ће за излазак Српске из зачараног круга деструкције у БиХ бити потребно и вријеме – рекао је Љепојевић.

ПАВИЋ: НЕЋЕМО КОЛОНИЈАЛНЕ УПРАВНИКЕ

Политички аналитичар Александар Павић сматра да народ Републике Српске има право не само да тражи повратак изворном Дејтону од оних који су били његови покровитељи, већ и много више, а то је право да одлучује о сопственој судбини.

Оцијенивши да су западне силе себи дале за право да се у БиХ, усред Европе, намећу као колонијални управници, он је упитао – одакле Западу право да се тако понаша?

Амбасадор БиХ у Хрватској Александар Врањеш истакао је да је у БиХ на снази такав систем да Бошњаци сматрају да Српска нема право на шуме, воду, али ни на име.

Он је изјавио да Српска мора да се одбрани од бошњачког хегемонизма, који подржава Запад, јер у противном од ње неће остати ништа.

ПЕРИШИЋ: ЗАПАД ЈЕ РАСТУРИО БиХ

Професор геополитике Срђан Перишић сматра да је данашња БиХ у развалинама, што је посљедица континуираног разбијања БиХ дјеловањем Запада, али и распадања изнутра, до чега су довели потези муслиманске политичке елите у Сарајеву.

– Као коначни резултат дјеловања Запада и муслиманске елите јавља се, не само нефункционална, већ и разбијена БиХ. Заједнички нивои власти годинама су у перманентној кризи и разним блокадама. Врхунац је ова година која показује да је дејтонска БиХ нестала. Она је разрушена и њен распад се завршио, с тим што то нико није званично потврдио – сматра Перишић.

Према његовом мишљењу, досадашња политика Српске не смије да се мијења без обзира на све притиске, јер „САД више немају снагу да намећу рјешења на Балкану, изузев да им то Београд и Бањалука дозволе".

ПЕРИШИЋ: ГРАЂЕВИНА ПУНА НАПРСЛИНА

Универзитетски професор Жељко Будимир сматра да је шанса Републике Српске у томе што Америка више није једина глобална сила, већ су то и Русија и Кина, које су на страни Срба.

– Глобална либерална хегемонија САД након Авганистана остаје само сан глобалистичких елита у Вашингтону, тако да и геополитички пројекат недејтонске БиХ као рукавца такве политике постаје тешко одржив. Данашња БиХ је „грађевина" препуна напрслина, јер је основни везивни елемент, Дејтонски мировни споразум толико дерогиран да је опстанак Републике Српске озбиљно угрожен – указао је Будимир.

ПРОРОКОВИЋ: „СРПСКИ СВИЈЕТ" ПРЕВАЗИЛАЗИ ПОДЈЕЛЕ МЕЂУ СРБИМА

Душан Пророковић са Института за међународну политику и привреду оцијенио је да су Срби, а посебно Република Српска, данас изложени озбиљним искушењима и притисцима, о чему свједоче негативне реакције на било какво обједињавање Срба, а нарочито на појам „српски свијет".

– Тиме се бавила и хрватска обавјештајна служба, а помињан је и у Генералној скупштини УН. О томе причају они који и не знају шта значи „српски свијет", али знају да је то опасно. Дугорочно, „српски свијет" је начин за превазилажење подјела међу Србима – објаснио је Пророковић.

СВЕЧАНА АКАДЕМИЈА ПОВОДОМ ТРИ ДЕЦЕНИЈЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Српско јединство потребно у свим временима

Српско јединство потребно је као и прије 30 година, поручио је предсједник Народне скупштине Републике Српске Недељко Чубриловић на свечаној академији поводом три деценије постојања и рада парламента.

– Наша скупштина наставља правни и политички континуитет Скупштине српског народа у БиХ која је основана 24. октобра 1991. године. Српски посланици у немогућности да заштите конститутивност и равноправност свог народа у БиХ били су принуђени да формирају Скупштину српског народа како би сачували право на опстанак и физичку егзистенцију. Изазови данашње скупштине нису ништа мањи него прије десет или 20 година. НСРС требамо сачувати, бранити и предати је у сигурне руке будућим генерацијама – истакао је Чубриловић.

» Недељко Чубриловић

ЦВИЈАНОВИЋ: ПОСЉЕДЊА ЛИНИЈА ОДБРАНЕ ЛЕГИТИМНИХ СРПСКИХ ИНТЕРЕСА

Предсједница Републике Српске Жељка Цвијановић истакла је да је Скупштина српског народа БиХ једина институција која је створена прије саме Републике Српске, као посљедња линија одбране легитимних српских националних интереса у оквиру тадашње Социјалистичке Републике (СР) БиХ.

– Од тада до данас, Народна скупштина представља стуб институционалне заштите Републике Српске, њених надлежности, интегритета и Уставом загарантоване аутономије. Снажно је утемељена у вољи народа, не само као представничко тијело, већ и као институција са важним уставним механизмима који спречавају угрожавање виталних националних интереса на заједничком нивоу.

Она је указала да нам предстоји вријеме доношења важних одлука за Републику Српску.

– Многе надлежности које су нам од Дејтона до данас насилно и нелегално одузете, биће враћене и у том процесу кључну улогу ће имати Народна скупштина Републике Српске. Не желимо ништа више и ништа мање од онога што нам по Дејтонском споразуму и Уставу припада и за то ћемо се борити свим расположивим политичким и правним средствима. Због тога је потребно да се окупимо у и око Народне скупштине, исте оне у којој смо доносили све суштински важне одлуке за Републику Српску и њене грађане – поручила је предсједница Српске.

ДОДИК: ДАН НА КОЈИ СМО СВИ ПОНОСНИ

Српски члан Предсједништва БиХ Милорад Додик на свечаној академији је нагласио да је ово веома важан дан на који смо сви поносни.

– Наша слобода је увијек плаћана веома скупом цијеном, и када год нисмо имали државу, био је у питању наш биолошки опстанак. Стајали смо увијек против највећих сила, од Отоманског царства, Аустроугарске монархије, нацистичке Њемачке, потом НАТО агресије. Можда смо могли и некога да избјегнемо, али не би ми били то што јесмо, поносни Срби, јер увијек нам је била најважнија слобода – истакао је Додик.

Подвукао је да је свједок свих дешавања у посљедњих 30 година.

– Права Српске данас су мања него што су то била прије 30 година. И даље желе да из далеких канцеларија свијета управљају управо овдје и нашим животима. То је кршење темељног људског права, онога што смо стекли и имали и увијек се томе супротстављали. А та брана је увијек била Народна скупштина Републике Српске – нагласио је Додик.

ВИШКОВИЋ: ХРАБРА ОДЛУКА О ФОРМИРАЊУ СКУПШТИНЕ СРПСКОГ НАРОДА

Премијер Републике Српске Радован Вишковић рекао је да је била храбра одлука да буде формирана Скупштина српског народа у БиХ, али да је то значило опстанак српског народа на вјековним огњиштима.

– Као и прије 30 година Народна скупштина Републике Српске данас има улогу ако се узму у обзир односи у БиХ. Вјерујем да се Срби, Хрвати и Бошњаци могу договорити, али је нажалост међународна заједница креатор неких одлука – сматра Вишковић.

То, тврди он, међународна заједница може веома брзо ријешити, а сигуруно је да БиХ може опстати у складу са Дејтонским мировним споразумом, односно као заједница два ентитета и три конститутивна народа.

ДАЧИЋ: СРБИЈИ ВАЖАН ОПСТАНАК СРПСКЕ

– За Србију су опстанак и развој Републике Српске питања од највећег значаја и то ће увијек тако бити – истакао је, предсједник Скупштине Србије Ивица Дачић.

Додао је да данашње руководство Србије не прави разлику између оних који су их бирали и било кога у Републици Српској.

Каже да се не прави никаква разлика између грађана Србије и Српске када су у питању улагања у инфраструктуру, те многе друге пројекте.

Нагласио је да је веома значајна и сарадња два парламента, Србије и Српске.

– Не може нико и неће укинути Републику Српску. У томе је и кључна сарадња између два парламента, која је увијек била на завидном нивоу – закључио је Дачић.

СРНА/РТРС

АСОЦИЈАЦИЈА *СТВАРАОЦИ СРПСКЕ*: И ДАНАС СМО СУОЧЕНИ СА СЛИЧНИМ ИСКУШЕЊИМА

На Палама је одржана сједница Скупштине Асоцијације *Стваоци Републике Српске* поводом обиљежавања 30 година од првог засједања Скупштине српског народа у БиХ, са које је поручено да се интереси српског народа могу заштитити само јединством.

Предсједник Асоцијације Стеван Медић је био и посланик првог сазива Скупштине српског народа у БиХ, указао је да се зна врло добро шта је била намјера друга два народа – Бошњака и Хрвата.

– Ми смо били принуђени да формирамо своју скупштину и кренемо ка формирању Републике Српске – рекао је Медић новинарима прије почетка свечане сједнице Скупштине.

Почасни предсједник Асоцијације Божидар Вучуревић подсјетио је да је седам мјесеци прије избијања рата формирана Српска скупштина на Палама.

– Данас нисмо дошли у Мали дом, већ је он велики јер су ту ударени темељи Републике Српске и зато га обиљежавамо на достојанствен начин – истакао је Вучуревић.

Предсједник Скупштине Асоцијације *Стваоци Републике Српске* Душан Козић рекао је да су радно и свечано обиљежили 30 година од оснивања Народне Скупштине Републике Српске, са поруком да се само јединствено може одупријети надолазећем злу.

– Политичко и правно силовање Републике Српске које врши Сарајево са лицемјерјем међународне заједнице дошло је до границе неподношљивости – оцијенио је Козић.

На почетку сједнице чланови Скупштине одали су почаст свим преминулим члановима Асоцијације *Стваоци Републике Српске*, као и заслужним актерима стварања Републике Српске. Уручене су и плакете почасним предсједницима Скупштине Асоцијације – Божидару Вучуревићу, Војиславу Максимовићу и Драгану Мићићу.

У радном дијелу сједнице размотрен је извјештај о раду Асоцијације за ову годину уз кратки осврт на протекли период и стање у удружењу, те приједлог плана активности за наредну годину.

РТРС

ЧЛАН ПРВОГ САЗИВА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ДРАГОЉУБ МИЋИЋ

Није се могло издржати прегласавање од стране муслиманских и хрватских посланика

Скупштина српског народа формирана је захваљујући тадашњем српском јединству, јер се није могло издржати прегласавање и вријеђање од муслиманских и хрватских посланика у заједничкој Скупштини СР БиХ, изјавио је *Срни* члан првог сазива Народне скупштине Републике Српске Драгољуб Мићић.

– Дрско су нас прегласавали и вријеђали муслимански и хрватски посланици. Више то нисмо могли издржати. Покушавали смо на све начине да уразумимо колеге посланике да смо један од три конститутивна народа, те да имамо иста права као и друга два, али увијек је исход био два према један – рекао је Мићић.

Мићић је подсјетио да су 24. октобра 1991. године српски посланици напустили заједничку Скупштину СР БиХ како би формирали Скупштину српског народа у БиХ.

Он каже да су српски посланици од октобра 1990. године до новембра 1991. покушавали да се изборе за статус, напомињући да није било разумијевања и прихватања муслиманских и хрватских посланика. Према његовим ријечима, захваљујући тадашњем јединству српског народа формирана је Скупштина српског народа, након чега се кренуло у формирање државе, Владе и других институција.

Мићић је нагласио да је држава, Република Српска, створена у миру – у јануару 1992. године.

– Круна је била 9. јануар 1992. године када је усвојена Декларација о проглашењу Републике српског народа БиХ – истиче Мићић и додаје да је временом првобитни назив промијењен у Република Српска.

Он сматра да је у то вријеме кохезиони фактор био СДС, који је основан на Петровдан 1990. године, јер је ова странка одржала све на окупу.

– Након тога смо у мају 1992. године формирали Војску Републике Српске да брани Српску што су они и учинили. За то им одајемо признање – рекао је посланик првог сазива Народне скупштине Републике Српске, те додао да су државу направили без новца и да нико од њих ништа није добио.

Мићић је указао на данашњи тежак статус преосталих посланика из првог сазива одбацујући приче како је ријеч о људима који су избјегавали војну обавезу, живјели у хотелима и имали све привилегије.

ФОТО: СРНА

- **Народна скупштина је формирана 24. октобра 1991. године као Скупштина српског народа у БиХ.**
- **Скупштина српског народа у БиХ проглашена је након што су 14. октобра српски посланици прегласани у тадашњој Скупштини СР БиХ.**
- **Од њеног проглашења, административно сједиште Скупштине било је у Сарајеву, да би након избијања ратног сукоба било измјештено на Пале, а од 1998. године сједиште Народне скупштине Републике Српске премјештено је у Бањалуку, гдје се и данас налази.**

– На сједници Народне скупштине у Шамцу добили смо смјештај у бившем хотелу у којем није било ниједног читавог прозора. Од Војске Републике Српске смо добили војничке кревете и по три ћебета. Свако од нас је дао по једно ћебе да се стави на прозоре јер је био зимски период. Ујутро смо се умили снијегом и отишли на чај који су добијали и борци – прича Мићић.

Он је рекао да посланицима првог сазива Народне скупштине данас највише приговарају квазиборци.

– Нека наплате сви они који су борци. Ми посланици смо готово изумрли јер је преминуло већ 35 од 83. Чини ми се да се борци рађају, док ми изумиремо јер их је из године у годину све више. То је оно што нас боли – навео је Мићић и подсјетио на изјаву некадашњег начелника Генералштаба ВРС Манојла Миловановића да је на крају рата било 110.000 бораца, а да их је 15 година након рата 150.000 на списку.

Посланици првог сазива Народне скупштине Републике Српске, каже Мићић, немају никакву накнаду нити заштиту од државе у чијем су стварању учествовали, а као примјер је навео посланике Милана Тешића из Тузле који је преминуо у Зрењанину и Душана Урошевића који је умро у Београду, а нису им обезбијеђена гробна мјеста.

– Имали смо одлуке да имамо право на сахране о државном трошку. Све то је укинуто. Остало је да се сналазимо како знамо – каже Мићић и додаје да су о томе писали надлежнима.

СРНА

НЕЗАДОВОЉСТВО РАДОМ ИНСТИТУТА ЗА НЕСТАЛА ЛИЦА БиХ

Предсједница Републике Српске Жељка Цвијановић и руководство Републичке организације породица заробљених и погинулих бораца и несталих цивила изразили су незадовољство радом и односом Института за нестала лица БиХ према жртвама српске националности и њиховим породицама.

Цвијановић је на састанку у Бањалуци, са представницима ове организације разговарала о активностима које организација спроводи, изазовима са којима се суочава, као и о процесу тражења несталих особа, саопштено је из Кабинета предсједника Републике.

Током састанка је истакнуто да је сарадња Републичке организације породица заробљених и погинулих бораца и несталих цивила са институцијама Српске добра, те да је у протеклом периоду урађено много на побољшању статуса породица које припадају овој категорији. На састанку је било ријечи о потреби даљег унапређења положаја дјеце погинулих бораца, на начин који би подразумијевао укљученост свих релевантних друштвених актера, од институција до пословне заједнице. **РТРС**

МОДРИЧА: СЈЕЋАЊЕ НА МИЛАНА ЈЕЛИЋА

Поводом годишњице смрти некадашњег предсједника Републике Српске, на градском гробљу у Модричи, у присуству породице, најближих сарадника и пријатеља, помен је служио владика зворничко-тузлански Фотије. Осим породице, цвијеће су између осталих, положили предсједник Владе Републике Српске Радован Вишковић и министар енергетике и рударства Петар Ђокић.

Поводом годишњице смрти Јелића, српски члан Предсједништва БиХ Милорад Додик рекао је за Срну да је Јелић био изузетно добар предсједник, привредник, спортски радник, а прије свега велики човјек и патриота који никада неће, нити смије бити заборављен.

Милан Јелић преминуо је у Модричи 30. септембра 2007. године од посљедица срчаног удара.

Смрт га је затекла на функцијама предсједника Републике Српске, потпредсједника СНСД-а, предсједника Фудбалског савеза Републике Српске и Фудбалског савеза БиХ. Обављао је најодговорније послове и функције у привреди Модриче, а био је и министар привреде, енергетике и развоја Републике Српске.

ПОМЕН ЗА ЖРТВЕ ДЈЕЧЈЕГ УСТАШКОГ ЛОГОРА У СИСКУ

Помен за заточену дјецу с подручја Баније, Кордуна, Западне Славоније и Поткозарја, која нису преживјела страхоте логора, одржао је сисачки парох Веселин Ристић, а у име организатора присутнима се обратио Милорад Пуповац, предсједник Српског народног вијећа.

– Кроз сисачки дјечји логор од глади, болести и небриге умрло је око 1.200 дјеце. Сигурно би их било и више да није било људи који су били већи од зла, које је у то вријеме владало људима, као што је била Диана Будисављевић – истакао је Пуповац.

Заточеница логора била је Невенка Кончар која је рекла да су њена прва животна сјећања везана за пут дуг пет километара од логора до насеља Мошћеница, када је боса корачала по камењу, а ноге јој крвариле.

Усташко-њемачки логор у Сиску основан је 3. августа 1942. године по завршеним операцијама на Козари и Шамарици. У свом саставу је имао и посебан логор службено назван *Прихватилиште за дјецу избјеглице*. Овај дјечји логор у Сиску био је највећи те врсте у НДХ, а налазио се под контролом Усташке надзорне службе. У њему је било заточено 6.693 српских дјечака и дјевојчица, а свакодневно је у њему умирало од 30 до 40 дјеце.

ВЕЛИКА ПОМОЋ ЗА СРПСКЕ ПОВРАТНИКЕ КОЈИ СЕ БАВЕ ПОЉОПРИВРЕДОМ

Гујон потписао помоћ вриједну 9 милиона динара за Србе у Федерацији БиХ

Директор Управе за сарадњу са дијаспором и Србима у региону Арно Гујон потписао је уговоре са три српске организације у ФБиХ о суфинансирању пољопривредних пројеката у вриједности од 9.162.000 динара /око 76.500 евра/.

Уговоре са Гујоном потписали су предсједник Центра за подршку повратницима из Босанског Петровца Немања Давидовић, предсједник Српског грађанског удружења *Посавина* Дамир Иветић и предсједник Пчеларског друштва *Грахово* Драган Шкапина.

» Гујон са представницима Срба из Федерације

Први уговор се односи на куповину 35 стеоних јуница, које ће добити сточари у Босанском Петровцу, а за то је намијењено 6.000.000 динара /око 51.000 евра/. За набавку механизације пољопривредницима у Посавини опредијељено је 2.000.000 динара /око 17.000 евра/, а за помоћ пчеларима у Босанском Грахову милион динара /око 8.500 евра/.

Гујон је рекао да је идеја о овоме настала послије његове посјете у априлу крајевима у ФБиХ гдје живе српски повратници, када је видио како они тешко живе и са колико проблема се сусрећу.

– Срби из ФБиХ су вриједни људи који заслужују подршку Србије. Суштина је у томе да им кроз ове пројекте помогнемо да развију самоодрживу пољопривредну производњу – објаснио је Гујон на конференцији за новинаре у Београду.

Он је најавио да ће ускоро обићи Босански Петровац, Посавину и Грахово да на терену види како се пројекти одвијају.

Давидовић, Шкапина и Иветић захвалили су Гујону, министру спољних послова Србије Николи Селаковићу и предсједнику Србије Александру Вучићу, наводећи да су подршком пољопривредницима показали да Србија мисли на Србе у ФБиХ и показује бригу за њих.

Давидовић је истакао да су средства намијењена за развој сточарства друго највеће улагање Србије у Унско-сански кантон и Босански Петровац.

Шкапина је рекао да је помоћ Србије од изузетног значаја за пчеларе у Босанском Грахову, нагласивши да је то подручје погодно за развој пчеларства које је у успону, а могу да обезбиједе и посебно еколошки чисте производе.

– Ова средства помоћи ће пчеларима да обнове застарјелу опрему и унаприједе производњу – објаснио је Шкапина.

Иветић је нагласио да су средства из овог програма највећа помоћ Србима у Посавини од 1996. године.

– Пољопривредници ће, захваљујући овој подршци, моћи да набаве ситну механизацију – мотокултиваторе, фрезе, тримере и моторне тестере. Уговори са 40 повратничких породица биће потписани на три године, колико траје и гарантни рок за машине. Очекујемо да се пројекат реализује до краја године – рекао је Иветић.

ВАЖНА ОДЛУКА ВУКОВАРСКО-СРЕМСКЕ ЖУПАНИЈЕ

Српски језик и ћирилица коначно у статутима шест основних школа

Скупштина Вуковарско-сремске жупаније одлуку о статутима донијела је за основне школе у којима се настава одвија на српском језику и писму, а то су школе у Боботи, Трпињи, Борову, Маркушици, Бршадину и Негославцима.

– Одлуком жупанијске скупштине створени су сви неопходни предуслови да се врши реизбор директора који је до сад био блокиран, затим могућност аплицирања на различите конкурсе из домаћих и страних извора финансирања, али и све оно што је битно за један редован и нормалан рад школе. Оно што је битно јесте да ће и надаље родитељи моћи одлучивати о моделу образовања које ће њихова дјеца моћи да похађају јер је у тим Статутима наведено да ће се настава одвијати на српском језику и писму, по моделу А, што је нама јако важно за очување нашег националног идентитета – истакао је замјеник жупана Вуковарско-сремске жупаније из редова српске националне мањине Срђан Јеремић.

Са одлукама су задовољни и директори поменутих основних школа који су годинама били у проблему због нерјешавања овог питања.

– Одлука омогућава легализацију чињеничног стања. Годинама издајемо двојезична свједочанства, радимо на српском језику и писму и ово је први пут да је дошло до помака и политичке воље да се прихвате приједлози наших Статута – нагласио је директор ОШ *Борово* Тихомир Јаковљевић.

Са овом одлуком ријешен је и проблем већине директора основних школа који су дужи или краћи период били вршиоци дужности директора у својим школама.

– Слиједе даљи кораци јер ови Статути нису легални док се не потврде у Трговачком суду у Осијеку што ће потрајати још неко вријеме. У сваком случају ова одлука олакшава и функционисање школе и то је једини начин да се функционише у складу са Законом о образовању – рекао је Јаковљевић.

Ово је први пут послије више година да су чланови жупанијске скупштине прихватили да се питање Статута школа у којима се настава одвија на српском језику и писму уопште стави на дневни ред, а поготово да се прихвати једна оваква одлука. Оно што остаје јесте да се пронађу механизми како да Вуковарско-сремска жупанија пребаци оснивачка права основних школа на општине које су поднијеле такав приједлог.

– Представничка тијела општина Борово, Негославци и Маркушица су још почетком 2015. године поднијеле жупанији захтјев за преносом оснивачких права и иако су српски представници на разним нивоима тражили да се прихвате законске одредбе то је остало неријешено до данас. Ми ћемо поново затражити разматрање свих донијетих одлука као и службени став Одбора за људска права и права националних мањина Сабора који је још 2016. године закључио да су захтјеви ове три општине оправдани и затражио од Владе РХ да обавеже Скупштину ВСЖ да на првој сједници Скупштине уврсти захтјев за пренос оснивачких права. Сматрамо да би се доношењем ове одлуке ставила тачка на све недоумице и након толико година бисмо окончали застој у преносу оснивачких права на ове три општине са српском већином – закључио је Јеремић. **СРБИ. ХР**

НАСТАВЉА СЕ ДИСКРИМИНАЦИЈА У ВУКОВАРУ

Према одлуци Уставног суда Републике Хрватске вуковарско Градско вијеће сваке године у октобру одлучује хоће ли се српској заједници у овом граду дозволити Уставом загарантована права, а и овога пута одлучено је да се „нису стекли предуслови за проширивање права". Градско вијеће је тако још једном већином гласова одлучило да се Србима у Вуковару и даље неће дозволити јавна употреба ћириличног писма. У образложењу закључка о „достигнутом степену разумијевања, солидарности, сношљивости и дијалога међу грађанима Вуковара припадницима хрватског народа и српске националне мањине" градоначелник Иван Пенава сматра да је „обим признатих права на нивоу који омогућава међусобну толеранцију, сарадњу и суживот".

За овакву одлуку гласали су вијећници Пенавиног Домовинског покрета, Хрватских суверениста, ХДЗ-а као и независни вијећник Жељко Сабо. Суздржан је био ХНС, а против ове одлуке гласали су ДСС и СДСС.

Замјеник градоначелника из редова припадника српске заједнице Срђан Колар (СДСС) оцијенио је да су Срби играчка у политичким односима који владају у граду.

– Мишљења сам да ово није мјесто за доношење одлука и да је то врућ кромпир који је дан граду Вуковару. О томе би се требало расправљати на вишим нивоима власти – рекао је Колар.

У СОМБОРУ ОДРЖАН ОКРУГЛИ СТО НА ТЕМУ ПЕРСПЕКТИВЕ СРБА У РЕГИОНУ

Опстанак повратника није могућ без помоћи Србије

У Сомбору је 2. октобра одржан округли сто на тему *Перспективa културної, образовної и духовної чувања идентитета српскої народа, брже, боље и веће повезивање српских удружења, клубова и заједница у земљи, окружењу и дијаспори* у склопу манифестације *Матица – дијаспора* коју по 13. пут организује Завичајно удружење Срба *Коријени* из Сомбора.

Уводничари округлог стола били су Душко Ћутило директор Фонда за избјегла, расељена лица и сарадњу са Србима у региону и народни посланик Миодраг Линта.

Ћутило је истакао актуелност теме и навео да се у посљедње вријеме много више пажње посвећује Србима у региону.

– Кроз наше програме помажемо повратничким срединама, покушавајући да омогућимо њихов опстанак уз наду да ће сачувати свој идентитет.

Ћутило наводи да је Фонд издвојио пет милиона динара за куповину уџбеника за 900 ученика основних школа на простору Вуковарско-сремске и Осјечко-барањске жупаније који похађају наставу по моделу А, као и да су обезбијеђена средства за завршетак вртића у Бискупији код Книна.

– Неколико година уназад буди се свијест о томе да не смијемо да заборавимо свој завичај и да морамо да његујемо посебност сваког краја у којем нашу људи живе или су некад живјели. Зато смо покренули манифестацију *Сајам завичаја* са жељом успостављања што боље сарадње наших завичајних удружења.

Миодраг Линта је истакао да је положај Срба у осам држава региона дискриминаторски, изузимајући Мађарску и Румунију. Он је нагласио да српска Влада треба још снажније да инсистира у међународној заједници да државе у окружењу поштују властите уставе и законе, а посебно међународне обавезе, међу којима је и Конвенција о заштити националних мањина.

Посебно је указао на чињеницу да се у 22 од 23 локалне самоуправе у Хрватској крши право српској заједници на употребу свог језика и писма. Истакао је да су у тим срединама то право Срби стекли јер чине најмање 33% становништва.

– У Србији националне мањине имају право да користе своје писмо уколико чине 15% становништва, а хрватској заједници је то право омогућено и у Суботици, иако у њој нису испунили законски минимум, јер чине тек 10 % укупног становништва – рекао је Линта.

Он је додао да је крајње вријеме да се у Скупштини Србије донесе Резолуција о осуди геноцида над Србима, Ромима и Јеврејима у НДХ, као и да се формира Меморијални центар геноцида над српским народом у НДХ.

– Важно је и да се оснује Министарство за Србе у региону које би требало да има озбиљан буџет и одговорне људе који би на свакодневном нивоу водили борбу за опстанак и побољшање положаја Срба у региону. Поред тога правили би извјештаје о дискриминацији нашег народа, прогону ћирилице и српскога језика, отимању српске имовине, рехабилитацији и афирмацији злочиначке усташке идеологије са циљем да се преводе на енглески, француски, њемачки и друге језике, како би се међународне институције упознале са стварним положајем српског народа у земљама региона – закључио је Линта.

Присутнима се обратио Голуб Јашовић шеф Катедре за српски језик на Филозофском факултету у Косовској Митровици. Он је истакао да Удружење књижевника Косова и Метохије сваке године објави двадесетак нових наслова, али и да поред државних институција на Космету попут Филозофског факултета, Института за српску културу и српски језик у Лепосавићу нема стручњака за српски језик.

Мирјана Орешчанин из Вијећа српске националне мањине Града Вуковара навела је бројне програме које ова организација подржава, а међу којима су најпрепознатљивији *Бранкови дани*, док је као најперспективнију групу навела КУД *Слоїу* која окупља велики број дјеце.

На трибини су још говорили Душан Секулић, проф. Мирољуб Милинчић, проф. Мира Ћатовић, Марко Ружичић и Миодраг Миша Ђурђевић.

Владо Ђурковић се захвалио учесницима округлог стола изражавајући наду да ће Срби у региону бити усмјерени заједничком циљу – опстанку и суживоту.

ДРАГАНА БОКУН

ИЗЛОЖБА И КЊИЖЕВНО ВЕЧЕ

У склопу програма одржано је и књижевно вече на коме су представљене ауторке Љиљана Браловић из Горњег Милановца и Јелена Глишчић из Бањалуке, док је у Српској читаоници *Лаза Костић* уприличена пригодна изложба. Предсједник ЗУ Срба *Коријени* Душан Секулић је истакао да је изложба реализована у сарадњи са Руским географским друштвом. Посебно се захвалио на подршци граду Сомбору и покрајинским инстуцијама задуженим за културу и сарадњу са Србима у региону.

УБИЈЕНИ СРПСКИ ЦИВИЛИ У ВАРИВОДАМА И ГОШИЋУ ЈОШ УВИЈЕК ЧЕКАЈУ НА ПРАВДУ

У селима Вариводе и Гошић одржана је комеморација за шеснаест убијених Срба у тим селима у августу и септембру 1995. године. Помен је служио епископ далматински Никодим са свештенством. Он је истакао да су цивили послушали поруку тадашњег државног врха Хрватске са жељом да остану у родном крају и обрађују земљу, али зли људи су им одузели право на живот.

Потпредсједник Владе Републике Хрватске и изасланик предсједника Андреја Пленковића, Борис Милошевић, подсјетио је да су медији игнорисали овај злочин.

– За велику већину жртава нажалост неће бити судске правде, али наша дужност овдје је да поручимо да сваки ратни злочин мора бити кажњен – рекао је Милошевић који је на крају свог обраћања истакао да „свака жртва, без обзира на националност, има поштовање ове Владе".

Милошевић истиче како је од 2012. године до данас подигнута само једна оптужница за ратни злочин из 1995. године, која је резултирала правомоћном судском пресудом, и да је то поражавајуће.

Веран Матић, изасланик предсједника Републике Србије Александра Вучића за рјешавање питања несталих, подсјетио је на важност прошлогодишње комеморације уз апел да двије државе успоставе бољу сарадњу. Он је истакао да заједничка посвећеност у проналаску свих несталих, треба да буде мост за успостављање повјерења које је једини пут ка помирењу.

Након Варивода помен је одржан и у Гошићу за осам мјештана српске националности убијених у овом селу.

НЕ ЗАБОРАВИТИ СРПСКЕ ЈУНАКЕ СА *ВЈЕЧНЕ СТРАЖЕ* НА ТРЕСКАВИЦИ

У Фочи је обиљежено 26 година од погибије 13 бораца Фочанске бригаде Војске Републике Српске на планини Трескавици. Код централног споменика служен је парастос, прислужене су свијеће и положено цвијеће.

У октобру 1995. године, борећи се у одбрани Републике Српске 13 бораца Фочанске бригаде погинули су бранећи коту Кобиљача на Трескавици, од далеко бројнијег непријатеља. Међу њима и Мирослав Вуковић и Радоје Радовић.

– Тужно сјећање – погинуо ми је син Мирослав који је имао 23 године који је четири године био у рату, на крају рата дао је живот за овај град – каже Драгиња Вуковић, мајка погинулог борца.

– Погинуо ми је муж имао је 27 година остало је двоје дјеце, син је имао годину дана – тешко вријеме, тешка битка – прича Наташа Радовић, супруга погинулог борца.

Одржан је и комеморативни скуп на којем су из општинске Организације погинулих бораца подсјетили на страдале борце. Истакнуто је и докле се стигло са процесом потраге за несталима.

Још се трага за посмртним остацима Вељка Ивановића и дијелом посмртних остатака Радоја Радовића.

Предсједник фочанске Организације породица погинулих бораца Јанко Филиповић рекао је да, у сарадњи са Институтом за нестала лица БиХ, трагају за посмртним остацима Вељка Ивановића и дијелом посмртних остатака Радоја Радовића.

Са комеморације у Фочи поручено је да храбри српски борци са Трескавице никада не смију бити заборављени.

РТРС

МУСЛИМАНСКЕ СНАГЕ МАСАКРИРАЛЕ СРПСКЕ ВОЈНИКЕ У ОПШТИНИ ТРНОВО

Муслиманске снаге су 6. октобра 1994. године у мјесту Чакле, у данашњој федералној општини Трново, масакрирале 16 српских војника и четири медицинске сестре.

Прошавши кроз демилитаризовану зону под контролом мировних снага УН у близини Сарајева, сарајевске муслиманске снаге убиле су припаднике Војске Републике Српске.

Радило се о члановима Сарајевске лаке пјешадијске бригаде ВРС.

Припадници муслиманских снага, који су себе звали „Армија БиХ", уз пређутну помоћ Унпрофора, прекршили су примирје и око 5.00 часова напали шатор у којем су се налазили командно одјељење, инжењерија и санитетско особље ВРС.

СРНА

У ЈЕЛАЧИЋИМА КОД КЛАДЊА ПОЛУПАНА ОБНОВЉЕНА СПОМЕН-ПЛОЧА

Спомен-плоча у знак сјећања на 24 српска борца и цивила убијена у селу Јелачићи код Кладња, која је прије мјесец дана обновљена, поново је оскрнављена, по четврти пут од постављана 2011. године.

Из Завичајног удружења *Јелачићи* на Фејсбук страници су објавили да је плоча полупана, те да су се обраћали полицији и другим надлежним органима, али да то није дало никаквог резултата.

Срби који су живјели у овом селу прије рата више пута су обнављали спомен-плочу, те сумњају да иза свега стоје њихове комшије Бошњаци.

Спомен-плоча је подигнута у знак сјећања на 24 мјештанина које су у протеклом рату убиле муслиманске паравојне снаге из Кладња и Живиница.

На православну Нову годину, 14. јануара 1994. године, муслиманске снаге су убиле 17 мјештана Јелачића, међу којима шесторо старијих и немоћних лица, село запалили, а преживјеле протјерали.

Жртве су мучене и масакриране на посебно свиреп и бестијалан начин, што је потврђено и обдукцијом, коју је након размјене тијела, четрдесет дана након масакра, обавио патолог из Београда Зоран Станковић.

Министарство унутрашњих послова Републике Српске је још 2007. године цијели предмет прослиједило надлежном тужилаштву, које није подигло ниједну оптужницу за злочине у Јелачићима.

У Јелачићима је према попису из 1991. године било око 100 домаћинстава и више од 300 становника, а након завршетка рата до данас ниједна српска породица се није вратила у ово село. РТРС

АПЕЛ ПРЕДСЈЕДНИЦИ ВЛАДЕ СРБИЈЕ АНИ БРНАБИЋ

ОБНОВИТЕ ПРЕБИЛОВЦЕ – симбол српског страдања

Објављујемо писмо које је СНД *Пребиловци*, поводом историјске посјете предсједнице Владе Републике Србије, упутило Ани Брнабић

ФОТО: ЈА ДОВНО

» Три четвртине кућа у селу чека на обнову

Хвала вам што сте посјетили наше село, у Дому *Свети краљ Милутин* гдје је између два свјетска рата била основна школа и који чува успомену на страдали народ овога села, посебно на дјецу и ђаке, и на овдје свирепо убијену учитељицу – мученицу Стану Арнаут. Хвала Србији, њеном народу, посебно предсједнику Александру Вучићу, који нас често јавно помиње у својим обраћањима, што нас имају у свом срцу и памћењу. У немогућности да и ми Пребиловчани у Србији присуствујемо том историјском догађају, опредијелили смо се да Вам се обратимо на овај начин.

ХВАЛА СРБИЈИ

Ваша посјета је за Пребиловце од историјског значаја. Пребиловци су село које је ушло у историју, не само српску, посебно због трагичних догађаја из 1941. и 1992. Посјета једног предсједника Владе Србије за Пребиловчане у селу, али и за нас у расијању је велики дан, који нам доноси радост и буди наду за опстанак и трајање на овом простору. То је од великог значаја по много чему.

Ми смо на источној страни Неретве, 30 километара од Мостара и на 20 километара од мора од кога до нас допиру његови мириси и маестрали. Припадамо граду Чапљини.

У Херцеговини смо, у срцу старог Хума, препуног значајних споменика материјалне и духовне културе, од предантичког и античког времена до средњег и новог вијека. Овуда су ходили и простором кретали су се чувени хумски кнез Мирослав, Растко Немањић – Свети Сава, Цар Душан, Херцег од Светог Саве – Стефан Вукчић Косача, чувени мађарски краљ Матија Корвин…

Сачуване су многе владарске повеље о посједу овог простора.

Матична пребиловачка породица Драгићи – Драгићевићи су ријетка старјеничка породица из старог Хума и своја права су над атаром Пребиловаца задржали за све вријеме турске власти. Изричито их помињу турски пописи – дефтери, а први од њих помиње Чапљину и друга насеља као „српску земљу од давнина" који директно помињу и самог цара Душана.

РАЈ НА ЗЕМЉИ

Ми смо и на изузетно значајном простору надомак једне од битних балканских комуникација, са благом субмедитеранском климом, плодним земљиштем, између три од четири чапљинске ријеке и у свијету познатим парком природе Хутово блато, које има шест језера и ријеку Крупу и који су великим дијелом у атару Пребиловаца.

Обично се код нас губи из вида чињеница да смо на међународном плану, незванично, најстрадалније село у Европи у Другом свјетском рату, испред чешких Лидица и четврто по страдању на свјетском нивоу. Од хиљаду српских становника, у августу 1941, убијено је њих 800 (по усташким и југословенским документима), од чега око 600 жена, дјевојака и дјеце у Шурманачкој јами која се налази на око 12 километара одавде поред Међугорја. Међу жртвама је 284 дјеце од одојчади до 15 година живота. Директно је угашен живот у 57 породица, односно 80 са „одложеним дејством".

Пусти Пребиловци су били преименовани у „Ново Село" и одмах колонизовани са породицама из окружења. Али, они који су издржали бол и патњу, кренули су епски у борбу против непријатеља и окупатора у октобру 1941, а истовремено у биолошку обнову Пребиловаца, нове бракове и рађање нове дјеце, који су носили имена убијених браће и сестара.

КОМУНИСТИЧКИ МРАК

Распадом Југославије и ЈНА, доживјели смо нову трагедију, цивилне и борачке жртве, прогон, разарање насеља, девастацију околине. Отварање Шурманачке и других херцеговачких јама је био велики и потресни подвиг и узвишено дјело Пребиловачна и других Срба из Херцеговине. Из тамних понора, из небриге и накарадне политике, на свјетло дана су изнијете кости око 4.000 невино пострадалих Срба из времена НДХ. Борили смо се и изборили да и невине жртве монструозног геноцида имају право на гроб, у виду ћивота у крипти цркве која се градила.

НОВА ЋЕЛЕ КУЛА

Послије тог великог догађаја и послије многих обећања и гаранција брзо смо остали заборављени у политичким играма и калкулацијама. Брзо смо тешко поражени распадом наше и заједничке државе и њене Армије. Опет ужасни логори, ликвидације, мучења, разарања, етичко чишћење уз ужасну пропаганду против нас и наших убијених предака из јама.

У јуну 1992, Пребиловци су напуштени пред офанзивом војски под командом Јанка Бобетка. То све није неочекивано, као уништење и скрнављење костију жртава у крипти првобитног храма и породичним гробницама на нашем гробљу. Нама ни данас није позната потпуна истина о том небивалом злочину над костима жртава. Отворено нам је показано да Пребиловчанима није гарантовано ни право на гроб. Тако су Пребиловци прво постали нова Ћеле кула, а затим нови Врачар – ломача људских костију.

Послије 8 година од егзодуса Пребиловци су и други пут васкрснули, овога пута и буквално из пепела, када су се у село вратиле први његови предратни становници. Али из бројних разлога потпуни повратак није реализован јер за њега није било добре воље, ни довољне бриге. Ипак, што личним средствима, што ријетким донацијама обновљено је око 40 кућа у којима се стално или повремено борави, али већ има и празних, и недовршених.

НОВО ВАСКРСАВАЊЕ НА ТРЕН ПРОБУДИЛО НАДУ

До 2015. Пребиловци су били у популационом и комуналном напретку. Залагањем нашег удружења у Београду обновљен овај Дом, покренута изградња новог Храма на темељима порушеног и праху жртава и образложена иницијатива за канонизацију, више пута убијених жртава из овог и других насеља у нашем крају. Поносни смо на наш Храм посвећен Васкрсењу и Светим Пребиловачким и дољохерцеговачким мученицима који се прослављају 6. августа.

Поносни смо и на 18 пребиловачких добровољаца, бораца са Добруце и Солуна, носилаца Албанске споменице у Великом рату и на борце за слободу у Другом свјетском рату, од који су 23 дали своје животе у тој борби. Поносни смо и на бројне Пребиловчане и друге Србе из Чапљине и околине који су се истакли у националном раду, науци, привреди, култури, журналистици, спорту: у Београду, Србији, Босни и Херцеговини, Југославији…

РАЗОЧАРЕЊЕ НАКОН НЕИСПУЊЕНИХ ОБЕЋАЊА

Нажалост, по више исказаним слабостима нашег народа укупно, послије свечаног програма приликом освештања Храма доста је скрајнута пажња са Пребиловаца и почела је тиха регресија села у сваком погледу. Депримирајућа су нам посебно неизвршена, многа олако дата обећања за помоћ, започети и недовршени пројекти који су нам узалуд гасили наде за опстанак.

Очекујемо и чврсто вјерујемо у подршку, помоћ и пажњу Србије јер смо, без сумње, мјесто од посебног културног и историјског значаја и несумњиви симбол српског страдања у Другом свјетском рату.

ПРОЈЕКАТ ЗА ОБНОВУ И РАЗВОЈ ПРЕБИЛОВАЦА

Генерално нам треба стручна и материјална подршка за наш иницијативни Пројекат за обнову и развој Пребиловаца, заснован на историјском и меморијалном значају села, култури сјећања, те изузетним географским и комуникационим предиспозицијама базиран на туризму, посебно на поклоничком, излетничком и на смјештају посјетилаца који из других разлога долазе у шире подручје, производњи здраве хране, традиционалних јела, врхунских вина, сока од нара, узгоју маслина, љековитог и ароматичног биља кога има доста и у природи.

За претходно наведе потребе треба обновити зграду школе којој су зидови сачувани и за прво вријеме уредити је за прихват посјетилаца у већим групама. Потребно је уредити и простор овог дома и школе, за шта већ имамо основе пројекта пејзажне архитектуре. Просјечна цијена солидне обнове једне сеоске куће је око десет хиљада евра. Новац би се могао повратити њиховим издавањем по посебном уговору са њиховим власницима. Реализација оваквих идеја допринијела би економском јачању села, запошљавању младих људи и повратку расељних Пребиловчана и српских породица из других села.

АДМИНИСТРАТИВНЕ И ДРУГЕ ПРЕПРЕКЕ

Веома је битно да се са реализацијом крене благовремено, са што мање администрирања и пратећих трошкова који често однесу већи дио донираног новца. Ти трошкови су учинили да нам недостаје само 150 метара положених цијеви на секундарној мрежи водовода, и послије три– четири донације и што нам обновљен асфалт само на пола пута од Храма до села, који је укупне дужине само хиљаду метара. И ову донацију Републике Српске су десетковали трошкови. Сматрамо да је ово могуће избјећи укључивањем нашег удружења у Београду и оснивањем и посебног удружења као правног лица у Пребиловцима.

ЗАШТО ЈЕ СТОПИРАНА ИЗГРАДЊА СПОРТСКОГ ТЕРЕНА И АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА?

Велика је штета што није дошло до финалне реализације изградње асфалтног и опремања терена за мали фудбал, рукомет, кошарку… на терену уз Храм за који је дала сагласност и општина Чапљина и урађен комплетан пројекат.

Уложено је доста напора од стране Координације херцеговачких удружења у Србији, портала *Слободна Херцеговина*, народног посланика Миодрага Линте и претходног државног секретара у Министарству за спорт и омладину Републике Србије.

Изненада, без образложења, Секретар за спорт се повукао из свега. Нажалост и уз подршку Министарства културе, није завршено и веома значајно Археолошко истраживање Пребиловаца, јер људи који су о свему требали да напишу публикацију су „заборавили" на то, заокупљени својим пословима…

Поред овога, може се и без посебно великих средстава обновити и претворити у меморијални и етнографски простор кућа и двориште неког од бројних, у геноцидом угашених пребиловачких огњишта.

Још једном хвала на посјети селу Пребиловацима. Нажалост, за разлику од Вас, велики број посјетилаца Храма нема навику да посјети и саме Пребиловце.

МИЛЕНКО ЈАХУРА, ПРЕДСЈЕДНИК СНД ПРЕБИЛОВЦИ

Историјска посјета предсједнице Владе

За вријеме посјете Херцеговини гдје је у Мостару 4. октобра отворила 102. Шантићеве вечери поезије, Ана Брнабић предсједница Владе Републике Србије је на лични захтјев посјетила и мученичко село Пребиловце, пише портал *Пребиловци.нет*.

Брнабићева је посјетила Храм Васкрсења Христовог и поклонила се светим моштима мученика пребиловачких и дољехерцеговачких и запалила свијећу.

– Пребиловци су мјесто најстрашнијег страдања српског народа које говори кроз шта је српски народ пролазио и пролази – изјавила је Ана Брнабић која је потом отишла и до самог села гдје су је дочекали мјештани и представник Мјесне заједнице Пребиловци Алекса Драгићевић.

У Културном и духовном центру *Свети краљ Милутин* посјетила је библиотеку која носи име учитељице *Стана Арнаут* која је радила у овом селу и доживјела судбину више од осам стотина страдалих Пребиловчана. Са великом пажњом прегледала је више од 20 паноа који свједоче о страдању Срба из Пребиловаца у Дугом свјетском рату као и страдању села у грађанском рату крајем прошлог вијека, када је свака од 112 кућа запаљена. Храм који је био у изградњи порушен је, а свето мјесто претворено у сметлиште.

У разговору са својим домаћинима посебно се интересовала за пројекте који су у функцији стварања услова за одржив живот у овом страдалничком мјесту.

» Алекса Драгићевић и Ана Брнабић у библиотеци Стана Арнаут

– Био је ово један од историјских дана за много страдале али и васкрсле Пребиловаце. Посјета премијерке Брнабић даје нам снагу да овдје остајемо и истрајемо. Разгледајући изложбу и упознавајући се са документима предсједница је остала затечена како су и на који начин пострадали житељи Пребиловаца. Посебно нас радују ријечи предсједнице Владе Србије да Пребиловци могу очекивати на помоћ из Србије – испричао је за портал *Пребиловци. нет* Алекса Драгићевић.

Од бројих потреба за село издвојено је да се коначно заврше радови на изградњи водоводне мреже и да се водовод, чија је изградња почела прије рата крајем минулог вијека, а настављена након рата, стави у функцију те да се уреди центар села уз изградњу једног објекта хостелског типа који би, како је речено, требао допринети развоју вјерског и сеоског туризма.

ПАТРИЈАРХ ПОРФИРИЈЕ БОРАВИО У МИТРОПОЛИЈИ ДАБРОБОСАНСКОЈ

ИСТОРИЈА НАС УЧИ ДА СМО ПОТРЕБНИ ЈЕДНИ ДРУГИМА

Патријарх српски Порфирије боравио је у дводневној посјети Митрополији дабробосанској поводом јубилеја 50 година монашке и 30 година епископске службе митрополита Хризостома. Најприје је обишао Соколац, једно од сједишта Митрополије, да би га потом у Храму Рођења Пресвете Богородице у Сарајеву дочекали бројни вјерници из Сарајева, као и митрополит дабробосански Хризостом, који му је захвалио „јер у Сарајево доноси љубав и мир".

ФОТО: Н1

У својој бесједи патријарх српски Порфирије је истакао да православни Срби живе у Сарајеву најмање од 14. вијека и моле се Богу о чему свједочи и храм, те да различитости нису ту да би раздвајале већ окретале људе једне према другима.

– На само неколико стотина метара налазе се богомоље народа других вјера, које све потичу из истог коријена – стваралачке љубави своје. Треба да будемо отворени једни према другима, да разговарамо једни са другима, да размјењујемо искуство и љубав што је много више од једног спољашњег често политичког и политикантског дијалога – истакао је патријарх Порфирије.

Према његовим ријечима, треба оставити високопарне ријечи и свјетске политике и теорије и спустити се на најнижу могућу тачку вјере у Бога.

– Нема те вјере у Бога која је уткана у темеље овога града, а да не упућује да је сваки човјек Богом створен, да нико не постоји без оног другог и да не постоји онај који може рећи да му други није потребан. Долазићемо овдје у духу Јеванђеља и мира и да се утврђујемо у вјери. Мир треба да буде алфа и омега наших хтијења и напора – нагласио је Патријарх.

Он је додао да је мало ријечи да му је срце испуњено истинском радошћу што је по благослову и позиву митрополита дабробосанског Хризостома стигао у Саборну цркву, предивни град Сарајево и ову земљу.

– Сарајево је град, иако опточен планинама, ипак отворен са све четири стране свијета. Ово је јединствен град по богатству и љепоти оних који су га стварали са свим својим различитостима.

Другог дана посјете патријарх српски Порфирије поручио је окупљенима на Тргу Србија у Источном Сарајеву да треба да чувају православну вјеру и живе по њеним начелима.

– Без живе јеванђељске вјере није могуће бити ни човјек, а камоли користити и умножавати дарове Божје које смо добили као појединци и као народ – рекао је патријарх Порфирије.

Изразио је радост што ће на Тргу бити изграђен православни храм који треба да буде мјесто сабирања, молитве, врлине, изграђивања духовног здравља.

Митрополит дабробосански Хризостом захвалио је патријарху што се одазвао позиву да посјети Сарајево и Источно Сарајево, наводећи да је најважнији сусрет човјека са човјеком, сусрет народа са својим патријархом, својим архијерејима.

Градоначелник Источног Сарајева Љубиша Ћосић захвалио је патријарху Порфирију, митрополитима, владикама и свештенству за посјету Источном Сарајеву, као и свима који су доласком увеличали овај дан.

– Вјерујемо да ће молитве нашег патријарха довести до тога да Источно Сарајево буде још боље него данас и да све своје грешке исправимо – рекао је Ћосић. Присутне је поздравио и благословио архијерејски намјесник сарајевски Чедо Ђуреиновић.

ПОМЕН У ВЕЛИКОМ ПАЛАНЧИШТУ

СЈЕЋАЊЕ НА КРВАВИ СРЂЕВДАН

У Великом Паланчишту код Приједора обиљежено је 79 година од усташког злочина над 402 мјештанина овог села, међу којима је било и 259 дјеце узраста до 14 година, који су убијени без испаљеног метка.

Овим поводом на партизанском и гробљу жртава фашистичког терора на Пухаринама у Великом Паланчишту код Приједора положени су вијенци на спомен костурницу и евоциране успомене на страдале цивиле из овог и сусједних села.

Предсједник градске организације СУБНОР-а Вељко Родић је на историјском часу истакао да је ово сјећање на жртве над којима су усташе у ноћи између 20. и 21. октобра 1942. године извршиле стравичан покољ на четири локације без испаљеног метка.

– Под командом извјесног натпоручника Батинића прво су два дана скупљали народ, заробљавали на одређеним локацијама и онда су извршили покољ над тим цивилима без ичијег наређења и било каквог повода – рекао је Родић.

Он је додао да је посебна група усташа била задужена да лупа у канте и бурад да се не би чуо јаук народа јер ту није био испаљен ниједан метак.

– Побијено је становништво које се затекло код куће, а партизани нису били у близини да заштите нејач. Усташе су их убијале кољем, маљевима, клали сјекирама. Паланчиште је у Другом свјетском рату изгубило 48 одсто становништва и било избрисано са географске карте од октобарског покоља. Нећемо дозволити да те жртве буду заборављене и сваке године евоцирамо успомене на њихово страдање – рекао је Родић.

Сјећању на невино страдале мјештане Паланчишта присуствовала је и делегација града Приједора на челу са замјеником градоначелника Жарком Ковачевићем.

– Питам се да ли је наша врлина или мана што смо преко свега тако лако прешли. То су неке ствари које нас и дан-данас прате као нека авет и мислим да је вријеме да се суочимо с том прошлошћу, да се на прави начин и само истином боримо против свега тога и да се окренемо будућности – рекао је Ковачевић.

У ноћи између 20. и 21. октобра 1942. године потпуно су угашена и нестала огњишта 26 породица, а у 23 породице покољ је преживио само по један члан.

У близини спомен-костурнице прије неколико година подигнута је Црква Светих апостола Петра и Павла посвећена паланчишким мученицима. **СРНА**

ГРАДСКО ВИЈЕЋЕ САРАЈЕВА ПОДИЗАЊЕМ СПОМЕНИКА ЖЕЛИ ДА ПРИКРИЈЕ ИСТИНУ О ЗЛОЧИНИМА НАД СРБИМА

Нико неће знати да су на Казанима убијани Срби

Градско вијеће Сарајева усвојило је приједлог градоначелнице Бењамине Карић за текст споменика српским жртвама на Казанима у којем се не наводе починиоци злочина – припадници Армије БиХ. Вијеће је одбило приједлог чланова Наше странке да се у тексту јасно истакне ко је убијен и ко су убице, већ је прихватило приједлог Карићеве у којем је наведено само „Спомен-обиљежје Казани", 1992–1995, и порука „Заувијек ћемо се, с тугом и поштовањем, сјећати наших суграђана".

На приједлог Карићеве, наведено је свега 17 имена убијених Срба, иако су усмрћене стотине. Потез градских челника и усвојено рјешење текста саговорници *Новости* виде као нови пуцањ у Србе убијене за вријеме рата у граду на Миљацки.

– Неко ко први пут дође на Казане и види споменик са овим скандалозним натписом, помислиће да су ту погинули неки планинари или група људи на које се обрушио Требевић. Неће имати никакву представу да се ради о споменику Србима из Сарајева који су на монструозан начин побијени и бачени у јаме – каже Ђорђе Радановић, предсједник Одбора за заштиту права Срба у ФБиХ.

Он истиче да су Срби који су остали у Сарајеву читав рат одвођени из својих кућа и убијани на Казанима.

– Били су приморани да копају ровове из којих су Бошњаци пуцали на Србе и тунеле којима су шверцовали оружје, а касније су их називали тунелима спаса – истиче Радановић. Према његовим ријечима, посебна је срамота Сарајева и градоначелнице Карић што нису позвали ниједног члана породица убијених Срба на Казанима, нити се са било ким консултовали око рјешења овог обиљежја.

– Да су хтјели, Карићева и остали могли су пронаћи синове и кћери убијених па их упитати какво обиљежје да подигну онима који су убијени само зато што су Срби – истиче Радановић.

Симо Тушевљак, вишегодишњи главни инспектор МУП РС, који је годинама радио на истрагама ратних злочина над Србима, каже да је огорчен спомеником на Казанима.

– Ово је срамота. Целати подижу споменик жртвама, тако што прикривају ратни злочин који су починили у Сарајеву – каже Тушевљак.

Љубиша Ћосић, градоначелник Источног Сарајева, подсјећа да је цијело Сарајево велико стратиште српског народа.

– Срби су систематски убијани, а многе породице су затрте и више не постоје. Споменик на Казнима је прање историје и прикривање злочина тзв. Армије БиХ и Мушана Топаловића Цаца над Србима овог града – каже Ћосић.

С. МИШЉЕНОВИЋ/НОВОСТИ

ПОЧАСТ РАТНОМ ЗЛОЧИНЦУ

Да име криминалца и ратног злочинца Мушана Топаловића Цаца и у данашњем Сарајеву има херојски призвук свједочи и читуља коју су, поводом 28 година од његове смрти, објавили ветерани Зелених беретки. Вођу сарајевских паравојних формација убили су 1993. припадници Армије БиХ, а у читуљи је наведен и позив свим члановима Зелених беретки да на „шехиском гробљу Ковачи" одају почаст „њиховом команданту".

ФОТО: ГРАД САРАЈЕВО

СМЕТАЛА ИМЕНА СТРАДАЛИХ

Приједлог Наше странке био је да се на споменику на Казанима упишу ријечи: „На овом мјесту су, по наређењу Мушана Топаловића Цаца, команданта 10. брдске бригаде Армије РБиХ, током 1992. и 1993. убијени грађани и грађанке Сарајева. За злочине је осуђено 14 припадника бригаде." У наставку би била исписана имена жртава уз напомену да број жртава није коначан

ЗЕНИЦА: ПОНОВО ОСКРНАВЉЕНИ СПОМЕНИЦИ СРБА

Надгробни споменици брачног пара Неђе и Гросде Павловић, сахрањених на православном гробљу Љубетова, недалеко од Врандука код Зенице, поново је оскрнављен, а фотографије покојника на плочама су излупане камењем.

Оскрнављене споменике затекле су кћерке покојника, које су са својим породицама дошле да одају помен поводом михољских Задушница.

Према њиховим ријечима, споменици, који су недавно обновљени, предмет су дугогодишњих скрнављења од Бошњака из Љубетова.

Оне наводе да након што су током ратних дешавања Срби протјерани са овог подручја, међу којима су породице Мијатовић, Спасојевић, Тодић, нико није продао, нити обновио имање, а српска имања бесправно користе комшије Хорићи.

Након рата, на ово подручје није се вратила ниједна српска породица због немогућности одрживог повратка.

Покојни Неђо и Гросда Павловић имају три сина и седам кћери који су расути од Добоја, Братунца, Бијељине, па све до Данске, Америке и Аустралије. **РТРС**

30 ГОДИНА ОД ЛИКВИДАЦИЈЕ СРБА У ГОСПИЋУ И ОКОЛИНИ

Навршило се 30 година од када је у Госпићу и околним мјестима, у јесен 1991. године, Хрватска војска и полиција, углавном под маскама, одводила српске цивиле из њихових кућа и станова и ликвидирала их на разне начине и на више мјеста, саопштено је из Документационо-информативног центра *Веритас*.

Ликвидирани су углавном виђенији Срби који су били лојални новоуспостављеном хрватском режиму.

У том периоду су, према *Веритасовим* подацима, убијена најмање 124 лица српске националности, међу којима и 38 жена, од чега скоро половина 17. и 18. октобра. Међу ликвидиранима је и 10 брачних парова.

До сада су пронађени и сахрањени посмртни остаци 50 ликвидираних, док се за осталима још трага.

Са ликвидацијама српских цивила био је упознат цијели политички, војни и полицијски врх хрватске државе. Припадници ЈНА су крајем децембра исте године пронашли 24 полуугљенисана леша српских цивила у зони раздвајања сукобљених страна.

Са тиме су, преко познатих свјетских медија и хуманитарних организација, упознати и представници међународне заједнице, под чијим „притиском" је тадашњи предсједник Хрватске Фрањо Туђман наредио истрагу о тим ликвидацијама.

Иако су прикупљени докази указивали на наредбодавце и извршиоце тих убистава, случај је врло брзо стављен „ад акта", а тијела убијених су из примарних премјештани у секундарне гробнице.

Тужилаштво Хашког трибунала, убрзо по оснивању, водило је интензивну истрагу о овом догађају и случај је, прије него је оптужница подигнута, уступљен хрватском правосуђу.

Жупанијско државно тужилаштво у Ријеци је у марту 2001. године подигло оптужницу против пет припадника хрватске војске и полиције због ратног злочина против цивилног становништва, а теретило их се за безразложно хапшење и ликвидацију најмање 50 лица.

Правоснажном пресудом Жупанијског суда у Ријеци, из марта 2003. године, осуђени су Тихомир Орешковић, тадашњи секретар Оперативног штаба у Госпићу на 15 година, Мирко Норац, тадашњи командант 118. бригаде Хрватске војске на 12 година и Стјепан Грандић, тадашњи комадант Друге бојне /пука/ на 10 година затвора.

Истом пресудом суд је, у недостатку доказа, ослободио Норца, Орешковића и Ивицу Рожића за ликвидацију тројице Срба из Карлобага, који су 25. октобра 1991. године одвезени и убијени на локалитету Црни Дабар на Велебиту, док је против Милана Чанића, због одустанка тужиоца, суд одбио оптужбу.

Међународне и домаће институције и организације из године у годину питају зашто нису процесуирани и остали припадници хрватске војске и полиције за које је „ван сваке сумње" у том судском поступку утврђено да су планирали, хапсили и учествовали у ликвидацијама госпићких Срба, по командној или индивидуалној одговорности.

Таквих је, наводи *Веритас*, више десетина, од којих су неки и данас на високим функцијама и положајима у хрватској војсци, полицији и власти, као што се то ради у другим случајевима и у другим државама региона. Породице ликвидираних госпићких Срба посебно узнемирава и онеспокојава сазнање да су сва тројица осуђених већ одавно на слободи док се, с друге стране, ништа не предузима у проналажењу осталих 74.

СРПСКА ЗАЈЕДНИЦА ЧУВА СЈЕЋАЊЕ НА МИЛОША ВОЈНОВИЋА

Парастосом и полагањем вијенаца 25. октобра уз присуство чланова најуже породице, пријатеља и поштовалаца обиљежена је деветнаеста годишњица смрти првог предсједника Заједничког вијећа општина и једног од оснивача и потпредсједника Самосталне демократске српске странке Милоша Војновића. Након парастоса којег је на вуковарском градском гробљу служио први парох Саша Кузмановић предсједник Заједничког већа општина Дејан Дракулић обратио се присутнима.

– Треба да се сјећамо људи који су значајни у нашој заједници, поготово млађе генерације треба да знају ко је био и шта је радио Милош Војновића – рекао је Дракулић.

Милош Војновић рођен је у Глини 1952. године, а од 1961. године живио је у Вуковару. За предсједника Заједничког вијећа општина изабран је 1997. године и на тој функцији остао је до 2001. године. Преминуо је 25. октобра 2002. године након хајке која је на њега подигнута у хрватској јавности у тренутку када је хтио да се повуче из политике и врати се послу судије.

О ЗЛОЧИНИМА НАД СРБИМА ИЗ СЕЛА СТРМЕН, ЦРКВЕНИ БОК И ИВАЊСКИ БОК

У ТРИ БАНИЈСКА СЕЛА ОД УСТАША СТРАДАЛО 771 СРБА

ПИШЕ: ДР МАЈА КЉАИЋ ВЕЈНОВИЋ

До данас, деценијама након Другог свјетског рата, није дефинитивно утврђен списак имена свих жртава усташког геноцида на подручју општине Црквени Бок.

Општина Црквени Бок се састоји од села Стрмен, Црквени Бок и Ивањски Бок.

Ова села се налазе на десној обали ријеке Саве, 40 км далеко од Сиска, 50 км узводно према Јасеновцу. Становништво је 100% српско – православно.

Према попису становништва из 1931. године, у ова три села било је укупно 2.725 становника. У селу су биле Црква Св. Преображења Господњег, саграђена 1880. и Црква Св. Ане, завршена 1930. године.

Неколико дана након формирања Независне Државе Хрватске, усташе преузимају власт у општини Црквени Бок, хапсе виђеније Србе, туку их, малтретирају и пуштају након три дана.

Дана 22. октобра 1941. године, православне цркве преуређују у католичке и почињу припреме за прелаз становништва на католичку вјеру.

Из сваке куће је морала бар једна особа ићи на прекрштавање. Постоји свједочанство Аугустина Краља, католичког мисионара, да је оне који нису пристали на прекрштавање тужио котарској области која је онда на њих вршила додатни притисак. Овај мисионар је посебно пазио да Срби не славе православне празнике.

Мјештани ова три села су били на миру све до 13. октобра 1942. године, када су их усташке власти покупиле и отјерале у Јасеновац.

Акцију су испланирале и спровеле усташе логора Јасеновац, на челу са злогласним Љубом Милошем.

Рано ујутро, 13. октобра 1942, усташе су прешле Саву у Ивањском Боку и опколиле већи дио села. Један број усташа је скупљао народ а други су пљачкали, изгонили стоку и плијенили храну.

Њих, око 1.500 похапшених, кренуло је пут Јасеновца. Неки су успјели побјећи али већина је заробљена, тучена и злостављана на путу ка логору.

Након неколико дана боравка у логору Јасеновац, у ужасним условима под ведрим небом и без хране, одвојене су жене са дјецом од мушкараца и послани у сисачки логор, а потом жене у Стару Градишку.

Према свједочанству њемачког генерала Глеза фон Хорстенауа, овом приликом убијено је око 100 људи, од којих су неки попут Бошка Рака и четрнаестогодишње дјевојчице Јеле Ракић, звјерски измасакрирани. Једно је дијете заклано у колијевци, а једна беба испечена у рерни (дијете оца Ђуре Радовановића и мајке Љубице).

Двадесет другог октобра 1942, на интервенцију њемачког генерала, који је са својим војницима лично отишао у логор, народ је пуштен кући што је било за оне прилике неочекивано. При изласку из логора, није им дозвољено да узму злато, новац и друге драгоцјености које су им одузете приликом уласка.

» Оштећена црква Преображења у Ц. Боку (Фото: Б. Турајлић)

Вративши се кућама, родбина је тражила своју дјецу у сисачком логору.

Тровање којем су сва дјеца била изложена, преживјела су само она старијег узраста док су сва млађа дјеца настрадала. Цијела 1943. година, праћена је сталним упадима усташа у села. Кога би ухватили, депортовали би у логор Јасеновац или га мучили па убили.

У јесен 1944. године (7–8. октобра), почиње права голгота за житеље ова три села. Усташе из Јасеновца прелазе Саву, опкољавају већи дио села и хапсе велик број људи. Акција је започела у Ивањском Боку, са намјером „да ни мачка не остане". Народ је избезумљено бјежао, али је велик број похапшен и одведен у логор Јасеновац, одакле се нико није вратио и о њима се касније ништа није знало.

Превезли су их скелом преко Саве, а онда пјешке у логор. Постоје бројна свједочанства о монструозним поступцима усташа, као што је оно о страдању Ане Виле, мајке четворо дјеце која је тада била у другом стању.

Са њом су била дјеца Вила (Душан) Богдан рођ. 1943, Вила (Душан) Даница рођ. 1942, Вила (Душан) Јела рођ. 1939. и Вила (Душан) Милан рођ. 1938.

Када је пуна скела народа дошла до пола Саве, усташе су наредиле мајци Ани да баци своју дјецу у ријеку. Жена се жестоко опирала наређењу, а онда су услиједили ударци. Несретна мајка је пошла да ухвати своје прво дијете, ћеркицу која је почела запомагати и молити. Мајка ју је пустила и узела сина. Када је и он завапио да га не баца, несрећна жена је сама скочила у Саву, а за њом су усташе побацали и њену дјецу, па су сви нашли смрт у ријеци.

Све је то, скривен на обали, посматрао и слушао Марко Вила.

Такође постоји и свједочанство о злочиначком поступку према шеснаестогодишњој дјевојчици Љуби (Миле) Каран, која је силована, мучена и на крају набодена на колац.

Села су опљачкана и спаљена до темеља.

Мјештани који су успјели побјећи, спас су нашли на ослобођеној територији Баније. Укупно је страдало 142 дјеце. Највише је убијено дјеце рођене 1934. године, затим оне рођене 1937. и дјеце рођене 1942. године.

У Стрмену је страдало укупно 357 људи, Црквеном Боку 314 и Ивањском Боку 100 људи. Од стране јасеновачких усташа, у периоду од 1942–1944. године, у ова три села укупно је убијен 771 мјештанин.

УДРУЖЕЊЕ *БУДИМО ЉУДИ* ОРГАНИЗОВАЛО ОДЛАЗАК У ЈАСЕНОВАЦ

Прва посјета Јасеновцу преживјелог логораша

Удружење вјерника и поштовалаца блаженопочившег патријарха Павла *Будимо људи* из Батајнице организовало је одлазак у Јасеновац на обиљежавање 80. годишњице сјећања на Свете новомученике јасеновачке, чије страдање се по календару СПЦ обиљежава сваког 13. септембра.

Свету литургију је служио патријарх Порфирије у манастирској Цркви Рођења Светог Јована Претече. У својој бесједи патријарх Порфирије је поручио да су молитва и праштање одговор на све грозоте које су се догодиле у Јасеновцу.

– Никада се овдје нисмо окупљали да бисмо се бавили математиком, бројкама, ко је више зла нанио. Ово је за нас мјесто молитве, долазимо у Јасеновац са пијететом као што одлазимо на мјеста гдје су страдали други људи – рекао је патријарх Порфирије.

Предсједник Удружења *Будимо људи* Владо Новаковић каже да је обавеза свих Срба да се сјећају Јасеновачких мученика, да обилазе Јасеновац како би им се поклонили и да уче своју дјецу о страдању српског народа.

– Са нама је из Београда кренула мајка са седморо од укупно деветоро дјеце, Јелена Васиљевић из Раковице. Двоје је остало код куће са оцем, Страхињом. Такође, са нама је ишао и преживјели логораш Марко Гојковић (87).

Марко Гојковић је испричао за *Новости* да су му у Јасеновцу страдали пет сестара и отац. Три сестре су убијене са бебама. Не зна да ли је језивије било у Јастребарском или у Јасеновцу.

– Дјеца су у Јастребарском умирала сваки дан. Тифус, дијареја или изгладњивање. И ја сам убрзо оболио. Један дан сам се само срушио и онесвијестио. Мислили су да сам умро. Однијели су ме и бацили на гомилу мртве дјеце. Брат ме тражио по логору и кад ме угледао, притрчао је и скинуо са те гомиле. Ударао ме и плакао и тако ме некако пробудио… Убрзо нас је један бијежник из Градишке узео код себе кући да нас спаси из логора. И код њега у кући замало да нас убије неки муслиман Сафет који ме гађао по улици са камом јер сам Србин, али ме спасао наш домаћин. Одатле је брат отишао у партизане и ја за њим – рекао је Гојковић за *Новости*.

Гојковић је послије рата отишао у Стару Пазову. Ове године је тек скупио снаге да посјети Јасеновац, и јако дирљиво и тешко је поднио тај долазак и присјећање свег зла који је ту доживио.

ДРАГАНА БОКУН

ПАРАСТОС ГРУБИШНОПОЉЦИМА ПОГИНУЛИМ У ПЕРИОДУ ОД 1991. ДО 1997. ГОДИНЕ

За злочине над Србима из Билогоре нико није одговарао

У Цркви Светог Марка у Београду служен је парастос погинулим борцима Територијалне одбране општине Грубишно Поље у грађанском рату у Хрватској 1991. године, као и цивилима са тог подручја страдалим у периоду од 1991. до 1997. године.

На подручју источне Билогоре, смјештене на сјеверозападу Хрватске између Бјеловара, Дарувара и Вировитице, током и послије рата живот је изгубило 76 особа, већином српске националности и оних који су били у родбинским везама са српским породицама.

Акција хрватских паравојних снага *Отkос-10*, готово непозната српској јавности, започела је 31. октобра 1991. године нападом на припаднике Територијалне одбране општине Грубишно Поље која је тада била у саставу Бањалучког корпуса Југословенске народне армије. Та акција је била изведена у тренутку када Хрватска није била међународно призната држава, каже предсједник Завичајног удружења *Билоīора* Душан Јелић.

» Ранко Раделић испред споменика српским жртвама страдалим у ратовима деведесетих година на простору бивше Југославије

Секретар Удружења *Билоīора* Ранко Раделић подсјећа да су усташе започеле етничко чишћење Срба током Другог свјетског рата, а завршиле га у грађанском рату током деведесетих.

– Акција је била на подручју источне Билогоре. У њој је страдало 76 цивила. Углавном су то српска села која пресјецају Хрватску – Вировитице, Грубишног Поља, Бјеловара и Ђурђевца. Комплетно становништво напустило је Билогору 31. октобра и 1. новембра 1991. године, а 3. новембра је засједало Предсједништво и Влада која је издала саопштење осудивши Хрватску. Тада су очишћена 23 билогорска села и један број житеља још 15 насеља – подсјећа Јелић.

Послије повлачења Срба са Билогоре услиједило је систематско паљење и минирање српских кућа, пљачкање имовине и убијање преосталих српских цивила. Неки су попут брачног пара Орић из села Тополовице заклани и спаљени. Секретар Удружења *Билоīора* Ранко Раделић подсјећа да су усташе започеле етничко чишћење Срба током Другог свјетског рата, а завршиле га у грађанском рату током деведесетих година.

– На читавом том простору од 700 километара квадратних пред Други свјетски рат живјело је 18 хиљада Срба. Од тог броја пред рат деведесетих тај број је био 6.000. Данас их је 1.000. Међу 6.000 који су се повлачили пред нападом хрватских паравојних снага у Билогори, било је 250 оних који нису били Срби. Било је Чеха, Мађара, Хрвата и многих других јер је општина Грубишно Поље била позната као вишенационална заједница – наводи Раделић.

За злочине над Србима почињене у источној Билогори, али и у акцији *Отkос-10* на подручју општине Грубишно Поље још увијек нико није одговарао ни пред Хашким трибуналом ни пред хрватским судовима.

ЖРТВЕ НЕМА КО ДА ПРЕБРОЈИ – НЕСХВАТЉИВО ДА НИ САЧУВАНИ ПОДАЦИ НИСУ ОБРАЂЕНИ И ДОСТУПНИ ЈАВНОСТИ

СРПСКА ЈЕ СРАМОТА ШТО НИ НАКОН 75 ГОДИНА НЕ ПОСТОЈИ СПИСАК СТРАДАЛИХ У ЈАСЕНОВЦУ

Још од завршетка Другог свјетског рата, с времена на вријеме, и то од оних од којих се то не би могло очекивати, покушава се довести у питање величина огромне жртве и страдања српског народа од усташа, посебно у Јасеновцу.

Срамно и вишеструко умањен број жртава у Голдштајновој књизи тим више боли јер долази од представника народа над којим је у том рату спроведен геноцид, а Јевреји су страдали масовно и у Јасеновцу.

Велика је срамота што послије 75 година не постоји списак страдалих. Зна се да су доказе о страдању српског народа уништавали злочинци у вријеме Независне Државе Хрватске, али је несхватљиво да ни сачувани подаци нису обрађени и доступни јавности. Многи који су страдали у Јасеновцу нису ни могли бити нигдје уписани јер није преживио нико ко би о томе свједочио, пошто су читаве породице, па и читава српска села уништени.

Потичем из породице која је у НДХ доживјела прави помор, а преживјели су, само неколико година послије рата, морали да се селе из Западне Славоније, са дивних обронака Билогоре, јер су се усташе и домобрани враћали у села.

А страдање мојих предака почело је почетком 1942. године. У првом налету усташа у претежно српско село Зринска са групом мушкараца из

села око Грубишног Поља одведен је мој дјед Андрија Штековић, рођен 1910. године и убијен и бачен у неку од јама испод Велебита. Никада ништа нисмо сазнали о његовом крају.

Приликом другог упада у село усташе су ухватиле мог другог дједа Николу Покрајца, рођеног 1905. године. Спровеле су га у затвор у Бјеловару, а затим, послије мучења, у ланцима, у логор Јасеновац. Мој отац Јово (1925) и стриц Гојко (1923) већ су били у партизанима. Моја бака Љубица, са мојом мајком Босиљком (11) и ујаком Миланом (осам), као и са другим рођацима, одведена је у Стару Градишку, збирни логор у коме су издвајали способне за рад од старих, болесних и дјеце, и гдје је почињао ужас. Ту, на прузи, једва су одвојили моју мајку од баке, са којом је хтјела да остане. Домобран који је дјевојчицу спријечио да оде са баком, од шездесетак година, знао је већ каква судбина чека старије, а то је била пећ циглане или мај. Ипак, бака Љубица успјела је да откупи живот дукатима, ушивеним у поставу капута, које је дала домобрану из сусједног села Мала Барна.

А моју мајку и ујака, као и на хиљаде дјеце, различитог узраста, из Босне и Славоније, чекао је пакао. Млађа дјеца су умирала од глади и жеђи и слатког затвореног чаја који су добијали. Моја мајка и њен млађи брат су преживјели јер им је мајка на растанку цепове напунила сушеним крушкама које је понијела од куће.

Те стравичне сцене страдања дјеце тек сам недавно гледала на изложби и у филму о помоћи коју је тој дјеци, покушавајући да их спасе у што већем броју, пружала Диана Будисављевић. Моја мајка и ујак су били међу дјецом коју је она успјела да изведе из логора. Возом су доведени у Сисак, а затим у Загребу размјештени по католичким самостанима. Ту их је моја бака Љубица пронашла и вратила их у опустошену кућу у Зринској.

Међу страшним причама које ми је моја мајка открила тек пред крај живота посебно памтим ону како су усташе поступале са ромском дјецом од десетак година. Давали би им ножеве којима би се они међусобно убадали до смрти, док би усташе уживале у њиховој борби.

На *Каменом цвијеīу* у Јасеновцу уклесана су имена тројице Покрајаца, из исте фамилије, али не и мог дједа – Николе. Са мајчине стране настрадао је Ђуро Босанац, за кога кажу да је радио у столарској радионици све до пробоја Јасеновца који није преживио. Рат није преживио ни мој ујак Милан који је, уочи Преображења 1944. године, настрадао од заостале мине у пољу.

По завршетку рата, у село су се враћале усташе и домобрани, жељни освете. Мој отац, борац и митраљезац ударне славонске бригаде, тешко рањаван, послије два њихова покушаја да га убију, одлучио је да врати партијску књижицу и да се, разочаран, са породицом пресели у Банат и да никад више не крочи ногом на тло Хрватске.

У Банату смо почели нови живот, мада обавијен многим тајнама и тугом за најмилијима. Моји родитељи нису много говорили мени и сестри о свему што су преживјели и до нашег зрелог доба много тога нисмо знале. Али се Билогоре и родног села сјећам са сјетом и тугом.

Село Зринска је сада зарасло у коров и готово без људи, али још живи у мојим сјећањима из дјетињства.

РАНКА САВИЋ

КАКО СУ 1941. ГОДИНЕ СКОНЧАЛИ СРБИ ИЗ ДЕРВЕНТЕ

У августу 1941. г. усташе су похапсиле све старије Србе од седамнаест година из Дервенте (до тада Лужани Босански) да би их заједно са Србима из села Барице, Костреш и Нови Лужани одвели у логор у Славонску Пожегу, који је формиран споразумом између НДХ и Њемачке 4. јуна 1941. Тај логор је имао статус усељеничко–исељеничког, иако је у њему скончао велики број припадника српског народа. У њему се у том моменту налазио и извјестан број Срба са подручја Брода.

За вријеме чистке Дервенте од Срба драстично је оштећена православна црква, док је у свом стану убијен свештеник Милош Петровић, уништене су матичне књиге и сви богослужбени предмети, као и црквена архива.

И сам згрожен усташком суровошћу Глез фон Хорстенау је у свом дневнику оставио запис о овим догађајима.

„Код Славонске Пожеге се налази један концентрациони логор. Управник логора је бивши католички свештеник а сада чувени усташа Клајић... дошло је наређење да дневно мора бити убијено по двадесет заробљеника. Током једног уобичајеног мучења један заробљеник је покушао да отме пушку од свог мучитеља. Када је ово дојављено команданту логора Клајићу, он је наредио да се сви логораши побију ватром из митраљеза са дум-дум мецима. Читав сат је трајала паљба са улазних врата у унутрашњост бараке. Зидови су били крвљу пошприцани, а са њих су висили комади меса и просутих мозгова, док су подови били прекривени лешевима."

На овај начин усташе су у Славонској Пожеги, за један дан ликвидирале, на најсвирепији могући начин 438 логораша из Дервенте и Брода.

ДАН ОПШТИНЕ БРОД: 29 ГОДИНА ОД ОСЛОБОЂЕЊА ОД ХРВАТСКЕ ОКУПАЦИЈЕ

У Броду је обиљежен Дан општине у спомен када је ова локална заједница 1992. године ослобођена од окупације Хрватске војске и хрватско-муслиманских паравојних јединица. Окупационе снаге убиле су 244 и раниле 570 војника и српских цивила, а у десет логора заробиле 2.000 Срба.

Начелник општине Зоран Видић честитао је грађанима Дан општине и Дан ослобођења, те истакао да Брод има довољно добрих и одлучних људи да ову локалну заједницу учине још бољим мјестом за живот.

Предсједник Скупштине Борачке организације Брод Радослав Кокић наводи да су након ослобођења Брода нађене многе масовне гробнице, а једна од највећих је на градском гробљу из које је ексхумирано 88 тијела, претежно цивила.

– Почетком рата и уласком Хрватске војске у Броду формирани су логори у дијелу града који се зове Тулек, у складишу Робне куће, Школском центру, Стадиону *Полет*, па чак и неки приватни логори. Многи Бројани су прошли кроз логоре, а за појединима се и данас трага – рекао је Кокић. Према његовим ријечима, у борбама до прогона са ових простора убијена су 82 припадника Територијалне одбране из Брода.

– Они су погинули до 12. маја 1992. године, односно до стварања Војске Републике Српске. Желим да напоменем да се у том времену у Броду налазила јединица ЈНА и да су њихова 32 млада војника погинула у акцији спасавања цивила да не би завршили као 1941. године – додао је Кокић.

Почасни грађанин Брода пуковник Мико Шкорић истиче да се уласком у Брод тачно разликовало шта је хрватска, а шта српска имовина.

– Све што је било српско је спаљено и спржено. Хрватске куће су остале читаве. Становништва није било, јер свака хрватска кућа је имала некога у Хрватском вијећу одбране и нелогично је да војска оде, а народ остане. Испунили смо важну мисију и овдје дефинисали и одбранили границу Републике Српске – закључио је Шкорић. **СРНА**

СЛУЖЕН ПАРАСТОС ЗА 301 ПОГИНУЛОГ БОРЦА НА ПОДРУЧЈУ УГЉЕВИКА

На градском тргу у Угљевику, уочи славе ове општине – Свете Петке Параскеве, служен је парастос за 301 погинулог борца Војске Републике Српске из овог краја. Вијенце и цвијеће положили су породице, саборци, представници локалне власти, Трећег пјешадијског /Република Српска/ пука, Полицијске станице Угљевик, те бројне делегације из Србије, као и сусједних општина и градова.

Начелник општине Угљевик Василије Перић је подсјетио да општина Угљевик за потребе ове популације на годишњем нивоу издваја 150.000 КМ и нагласио да је Угљевик једна од првих општина која је успјела да ријеши стамбено питање породица погинулих бораца и инвалида рата.

ЂОРЂЕ ПРАЖИЋ УОЧИ ГРАДЊЕ БРАНЕ У ЗАВИЧАЈУ ПОКРЕНУО ЕПСКУ БОРБУ

СПАСАВА ЗЕМНЕ ОСТАТКЕ УСТАШКИХ ЖРТАВА – ПРИЈЕ ВЕЛИКОГ ПОТОПА

Три српска и три хрватска села у Лици, у долини подно Велебита, куће, цркве и гробове, потопиће акумулационо језеро. Док Католичка црква води узалудну кампању како би спасила имовину, један Србин спасава кости својих сународника које су усташе бациле у јаме, али и тијела америчких авијатичара, које су убили мјештани Хрвати.

Косињ, тако се зове долина између Госпића и Оточца, кроз коју протиче ријека Лика, на једној обали су хрватска, а на другој српска села, Млаква, Градина и Пољан.

О изградњи бране говори се још од 1912. године, а припрема за реализацију пројекта око кога се ових дана дигла бура у Хрватској почела је 2010. године.

» ОСНИВАЧ РАДНЕ ГРУПЕ КОСИЊ: Ђорђе Пражић покушава да сачува српску културну баштину

СРБИН ЂОРЂЕ ПРАЖИЋ СПАСАВА КОСТИ ПРЕДАКА

Публициста Ђорђе Пражић из Београда, који је родом из ових крајева, окупио је земљаке, али и професоре Београдског универзитета и формирао Радну групу *Косињ*, како би се од потапања сачувала културна баштина српског народа, али и кости предака.

Поднијели су иницијативу за вађење посмртних остатака Срба, цивилних жртава Другог свјетског рата, из јама које се налазе на простору будућег језера.

Захваљујући коректним људима из *Хрватске електропривреде* пратили су пројекат и предлагали измјене. Ђорђе Пражић био је толико упоран у намјери да извуче српске кости из јама прије потопа, да га је чак и тадашњи предсједник Хрватске Иво Јосиповић позвао да дође у Загреб и објасни о чему се ради.

– Управо захваљујући њему смо у тај пројекат убацили и вађење жртава из јама. Тамо су остали посмртни остаци 554 Срба, али и два америчка авијатичара, које су убили мјештани хрватског села Косињски Баковац. Они су страдали ван простора будућег језера, још нисмо дошли до саме локације. Убијени су 1944. године и бачени у неку јаму. Захвалност за помоћ дугујем и Српском народном вијећу из Загреба – каже Пражић.

Он додаје да слиједи истраживање и ексхумирање жртава. Сигуран је да ће до тога доћи, јер има и одлуку хрватског Министарства бранитеља.

ХРВАТСКИ МЕДИЈИ ЋУТЕ О ЈАМАМА

Пражић каже да хрватски медији извјештавају о побуни становника због потапања, искључиво хрватских села, који не желе да напусте своје домове, о јамама нема ни слова.

– Усред Млакве има једна гробница са 328 цивилних жртава, људи који су спаљени 1941. године у том селу. Они су поред православне цркве. У контакту смо са локалним властима, тражимо приједлог шта с њима, гдје да их премјесте. Ово је и један од мојих животних циљева, да људе извадимо из јама, ту се, између осталих, налази и мој дјед. Само у једној јами има 208 цивилних жртава.

Наш саговорник додаје да је народ на том простору 2013. попуњавао упитник, сви знају да ће се градити брана, могли су да искажу своје жеље, шта да раде са црквама, али народ је мислио да је то шала, као кад се градила брана Пива, узели су новац, али нису вјеровали да ће вода доћи, на крају их је војска спасавала.

– Ту нема силе, то ће бити потопљено, брана ће се градити. Хрватска држава је одлучила, има све дозволе. Народ пише петиције, касно су се сјетили, говорим о хрватском становништву.

Срби, разумљиво, ћуте. Њихови преци леже у јами Света Ана и септичкој јами која се данас налази иза Основне школе *Анж Франкопан* у Горњем Косињу.

Прављење језера и изградња бране предвиђа пресељење двије католичке цркве и једне капеле, једне православне цркве, неколико споменика, те једне спомен костурнице у српском селу. Премјестиће и два католичка и два православна гробља. Сва мјерења су завршена, у току је израда коначне земљишне књиге за тај простор.

– Наша радна група је и помагала геодетима, али и нашем народу, да људи дођу до своје земље. Послије рата су одселили, земља је остала, а сад потомци појма немају да тамо имају своју земљу. Успјели смо, условно речено да спасемо милион и по квадрата земље, упознали смо нове власнике који су у Србији са чињеницом да тамо имају земљу. Они ће добити новчану надокнаду – прича нам Пражић.

ШУМ НА ВЕЗИ СА ЕПАРХИЈОМ

Спасилац костију предака које су усташе бациле у јаму има и Фејсбук групу у којој власнике земље обавјештава о свим промјенама на терену. Групи се прикључио и дио хрватског становништва који вјерује у исправност његових информација.

– Једино што нисам успио је да успоставим контакт са Епархијом горњокарловачком, молио сам их, писао. Епископ је рекао да не жели ни са какавим удружењима да сарађује. Хтио сам да им пренесем, појединим професори су предлагали да у оближњој обновљеној цркви направимо крипту гдје ћемо сахранити људе извађене из јама.

У некада великим српским селима данас живи свега 30 становника, већина се одселила послије Другог свјетског рата, дио током посљедњег.

Захвалност за коначно одавање почасти њиховим очевима и дједовима, дугују Ђорђу Пражићу, али и историчару др Милану Кољанину.

СЕНКА МИЛОШ/ СПУТЊИК

НОВИНАР САНЕЛ КАНАЈ ПОКУШАО ДА ОПТУЖИ СРПСКУ ВОЈСКУ ЗА ПАЉЕЊЕ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У ГРАДУ НА НЕРЕТВИ

Свештеници имају снимке паљења Саборне цркве и свједочења ХОС-овца

Старјешина Саборне цркве у Мостару Радивоје Круљ и свештенство ове цркве саопштили су да посједују снимке о паљењу Саборне цркве у Мостару 1992. године, као и свједочанство тадашњег војника ХОС-а Сакиба Балића, учесника у паљењу Саборног храма и Старе цркве, који су предати надлежним органима.

Поводом објаве новинара из Мостара Санела Кајана којима се имплицира да је српска војска запалила Саборну цркву у Мостару, свештеници истичу да је и Кајану јасно да се то није десило.

Свештеници наводе да су са изненађењем на друштвеним мрежама прочитали Кајанов пост у којем имплицитно намеће закључак да одговорност за спаљивање Саборне цркве у Мостару сносе припадници српске војске.

– Доказ који новинар Кајан нуди у прилог својој тврдњи јесте необјављени снимак који је, наводно, он држао у својој архиви и у којем непознато лице чији лик не видимо у кадру, гледајући цркву у пламену са западне обале Неретве, изговара реченицу: „Ћетници су ушли у Конак, запалили цркву и вратили се назад!" То би требало да буде доказ за врло озбиљну тврдњу господина Кајана? Ничим поткријепљена констатација непознатог лица – наводи се у саопштењу Српске православне цркве у Мостару.

Свештеници питају зар о овој тврдњи, да је тачна и да је за њу постојала и најмања индиција да је тачна, не би извијестили сви хрватски и бошњачки медији још 1992. године, те тако са себе скинули кривицу за скрнављење и уништавање једног од највећих православних храмова на Балкану.

Они наглашавају да је Кајану познато да се то није десило, већ и сам признаје оно што је услиједило – снаге ХОС-а минирале

су преостале зидине Цркве, док је почетком јула запаљена и оскрнављена и Црква Рођења Пресвете Богородице /Стара црква/ у Мостару и објекат Старе школе, у којем је страдала цјелокупна архива Епархије захумско-херцеговачке и приморске.

– Ако бисмо вјеровали Кајановим пропагандно-сугестивним наводима, могли бисмо закључити да су и њу запалили неки мистериозно заостали српски војници, диверзанти и цивили који су имали ту срећу да не завршe у логорима и мучилиштима – указују мостарски свештеници.

У саопштењу се додаје да је интересантно да Кајан у свом оглашавању на друштвеним мрежама наводи да посједује још снимљеног материјала о ратном Мостару, али да га неће никоме уступати осим за надокнаду, што додатно говори о његовим мотивима.

– Ако је све ово вријеме у рукама имао доказ да су српске војне или паравојне јединице запалиле Саборну цркву, као што га није имао, због чега је до сада чекао да објави такву шокантну истину? Због тога што нико није желио да му плати? Ево јавно поручујемо и молимо господина Кајана да нам уступи цјелокупни снимак, а расположени смо да исти платимо – истиче се у саопштењу.

Из СПЦ у Мостару наводе да, за разлику од ових злобних инсинуација, посједују снимак Мостарца Душана Тубића о паљењу Саборне цркве и видео-снимак непознатог аутора на којем се јасно виде славље и ликовање цивила Шемовца у тренуцима када гори Саборна црква.

– Такође, у нашој архиви имамо директно свједочанство тадашњег војника ХОС-а Сакиба Балића, који је учествовао у паљењу Саборног храма и Старе цркве, а које је православним свештеницима у Мостару потврђено од више његових сабораца који су нам свједочили о томе како је унутрашњост цркве поливана бензином – истичу мостарски свештеници.

У саопштењу је цитирано свједочење да су „дрвени под, иконостас, преграде у звонику, балконе у цркви – све полили бензином" и да су „војници пуцали и гађали светитеље на иконостасу".

– Један од војника није пуцао правдајући се да не може пуцати у Исуса, док му је други одговорио да је то српски Исус. Један од војника је мокрио на гробу митрополита Леонтија. Шенлучило се у дворишту цркве. Послије поливања бензином црква је запаљена и горјела је сатима – наведено је у свједочењу.

У саопштењу се додаје да је Балић све ово причао с великим узбуђењем и осјећајем кривице што је у свему томе лично учествовао.

Мостарски свештеници истичу да су све ове снимке и свједочења предали надлежним истражним органима од којих никада нису добили одговор.

– Наше није да се бавимо истрагом и процесуирањем одговорних. Обнављајући храм, ми обнављамо повјерење међу грађанима Мостара и желимо да градимо бољу будућност за све нас – наводи се у саопштењу.

Свештеници изражавају увјерење да су у том опредјељењу успјешни, јер многи Мостарци, без обзира на вјеру, нацију или било које друго опредјељење, учествују у обнови и истински се радују љепоти Саборне цркве, која васкрсава.

– Шта наспрам овог свједочанства има новинар Кајан? Немушту инсинуацију, ко зна због чега снимљене невидљиве особе, што нам говори да се Кајанова новинарска етика не разликује од етике оних који су растурали

СУСРЕТ СА СВЕШТЕНИКОМ И ЗВОНАРОМ ЦРКВЕ СВЕТОГ АРХАНГЕЛА МИХАЈЛА У ТРИБАЊ-ШИБУЉИНА

Некад једино православно мјесто на обали сјеверног Јадрана још чека на воду

Ту подно Велебита, на обали Јадранског мора скрасила се Трибањ-Шибуљина. Мало је то мјесто, али зрачи неком посебном љепотом, због које вриједи овдје доћи. Наиме, овдје се данас живи углавном од туризма. Каже нам то мјештанин Божо Лукић, присјећајући се оних старих времена када се у Трибањ-Шибуљини баш тешко живјело.

» Божо Лукић и Црква Светог архангела Михајла

– Пазите, земља је овдје шкрта. Једино овдје иза брда на Велебиту, има једно језеро које се исушило, па је квалитетна земља. Али, то је далеко. Овдје би добро живио, можемо рећи, онај који има двије мазге. И тај, донекле. Људи би онда са мазгама сјенарили, држали овце, краве – каже наш домаћин приповједивши нам како је текао, његов животни пут.

– Ја сам се овдје родио. Пензију сам зарадио у Ријеци. Тамо сам радио као возач, као стројар, као дизаличар, као све. Знате како то буде на грађевини. Школу сам завршио у Задру. Након школе дошла је војска. И онда посао. Имао сам велику жељу да завршим категорију возача и то сам успио урадити за кратко вријеме. Напорно је било. Поготово за нас са стране, јер сам отишао у такав крај гдје нису цијенили странце. Ја кад сам отишао у Ријеку, ја сам за Истријане био странац. Онда су стално говорили зашто ниси у свом крају, зашто ниси код куће. Али овдје није било живота за нас млађе. И претежно, ми сви смо отишли према Ријеци, у веће градове – присјећа се Божо Лукић.

Чика Божи је супруга умрла. Остала су му дјеца. На њих је каже поносан. Син му је подофицир, на грчком броду, а кћер је у Загребу, живи и ради. Млади су морали отићи одавде, због са сјетом Божо Лукић. На упит има ли Трибањ-Шибуљина перспективу, Божо на трен застане, па рече:

– Тешко. Немамо свог заступника у Општини. Нико нас не заступа. Воду нам обећавају сто година. Још то нису ријешили. Онај ко је уложио у апартмане и да се бави само туризмом може добро зарадити, али мора добро и уложити. Ја се веома мало бавим туризмом. Није ми потреба, дјеца ми помажу – каже Божо Лукић поздравивши двојицу Бањалучана са којима је некад скупа радио у Опатији, Мићу Костића и Душана Пекеза.

Иначе, чика Божо је звонар у цркви. Наиме, ту на самој обали мора, у Трибањ-Шибуљини налази се Српска православна црква Светог архангела Михаила. Црква је сграђена 1865. године у вријеме владике Стефана Кнежевића, који је био велики градитељ. Пуно парохијских цркава и парохијских домова је направио. И управо је направио и ову цркву и сазидао је, јер је ово једино православно мјесто које се налази на обали Јадранског мора, на потезу од Маслениčког моста до Ријеке, због Саша Дрча, парох Задарски.

Осим Цркве Светог архангела Михаила у близини је и православна капела посвећена Светој Тројици. Она је из 1830. и поред ње се налази гробље, на којем се мјештани Трибањ-Шибуљине сахрањују, додаје наш саговорник.

– У Трибањ-Шибуљини се налази око двадесет и три дома. Негдје око четрдесетак житеља има. Прије рата су били сви. Како је задњи рат дошао, нажалост неки људи су се иселили, продали домове, које су углавном куповали Чеси и Пољаци. Јефтино се продавало, зато су их и куповали. Људи су одавде понајвише мигрирали у Војводину, конкретно у Станишић. Пола села је отишло горе. Иначе, они су били родом изнад Велебита. Имали су имања, старинске куће. Ту је била нешто мало, шкрта земља. Онда су се овдје спустили уз море и правили куће.

Један дио одселио се у Равне Котаре, а један дио је остао овдје. До рата су се углавном бавили сточарством, али сада су се базирали на туризам. Направили су апартмане, ко колико може – каже нам, говорећи о животу овдашњем, парох Саша Дрча.

Ова црква данас припада Другој задарској парохији. Покојни митрополит Николај, 1971. отцијепио ју је од Обровачке парохије, којој је до тада припадала. Црква је, током свих ових година, више пута обнављана.

– Мојим доласком смо обновили кров, фасаду а посљедње смо радили иконостас, који је радила Сузана Парента из Ислама Грчког. Све уз помоћ народа вјерујућег. А ово мјесто је задесила тешка судбина. Уочи Светог Илије, 1. августа 1941. године, 83 или 84 људи је уведено у цркву и десило се то што се десило. Кажу да је један дио људи превезен чамцима у Паг, у Слану и да су тамо бацани у јаме. Постојала је плоча, која је током рата разбијена, али ево нашао сам све дијелове, комплетан текст па ћемо то, ако Бог да вратити – каже наш саговорник.

У парохији задарској је доста храмова обновљено, додаје парох Саша Дрча. И не само у парохији него уопште у Епархији далматинској. Нажалост има их неколико које су срушене, до темеља. То је рецимо црква у Карину Горњем. Надамо се да ће се и она једном обновити. Уз благослов владике Никодима много тога се обнавља и фрескопише.

– Министарство културе издваја један одређен дио средстава гдје су нама, у парохији Задарској доста помогли. Имамо са њима лијепу сарадњу. И градоначелник Стариград – Пакленице нам је такође изашао у сусрет и доста нам помогао када смо радили обнову Храма Светог Архангела Михаила, овдје у Трибањ-Шибуљини – каже парох Саша Дрча, напомињући да вјерници воле своју цркву, дођу. Поготово на храмовну славу, али и на Огњену Марију, тада буде баш доста људи, каже на крају Саша Дрча.

И то је прича о малом мјесту на обали Јадранског мора, са црквицом која поносно стоји ту више од 150 година. О мјесту које је у прошлости јако пропатило, а опет пуно познатих имена изњедрило. О мјесту које и дан данас мучи муку с водом, али се туризму ипак посветило, о мјесту гдје је земља одувијек шкрта била, из којег су мјештани одлазили али су се на крају, увијек, на своју родну груду враћали. И баш због тога, ту подно Велебита, на обали сињег мора, вјековима одолијева Трибањ-Шибуљина.

» Свештеник Саша Дрча

ЉУБИНКО СПАСОЈЕВИЋ / ЕЛТА ХД ТВ

Срби из Трибња завршили у логору Слано на Пагу

Срби из Трибња Шибуљине су тешко пострадали током Другог свјетског рата, понајвише у усташком концентрационом логору Слано на острву Паг. Прва хапшења Срба започела су већ у априлу мјесецу 1941. године и одвођење на стратиште у Јадовно. Међу њима је био и Серђо Пољак, који је, упркос лакшем рањавању, успио да се извуче из јаме и побјегне на сигурно. Те среће нису били браћа Илија и Јован Лукић, Драган Лукић, Владимир Бабац, отац и син Душан и Филип Маринковић те стари Исо Штрбо.

Нови талас страдања започео је 2. августа 1941. године, када су усташе направиле обруч око Шибуљине и засједе по Велебиту. Том приликом је ухваћено преко стотину Срба који су потом утамничени у Цркви Св. Аранђела Михајла. Услиједила су силовања жена и пребијање мушкараца и пљачкање имовине ухапшених. Трагови крви, видљиви и до данашњих дана, нису остали скривени ни послије вишеструких бојења зидова цркве. Спомен плоча постављена на спољашњем зиду цркве, као подсјетник на овај злочин, данас је разбијена на више дијелова. Дио Шибуљчана се скривао по Велебиту покушавајући тако избјећи усташке патроле. Они који су им успјели побјећи, спас су нашли у селима Равних Котара или Ражанцу.

Послије три дана мучења, заточеници су транспортовани бродом до логора Слано на Пагу. Логор је подигнут током маја мјесеца 1941. године, на голом камену, површине око 1.500 m2, окруженом бодљикавом жицом. Командант логора био је Иван Девчић Пивац из Луковог Шугарја, уједно и заповједник 13. усташке бојне.

У МОРАВИЦАМА СЛИКАЛИ ЗА БАНИЈУ

Овогодишња традиционална ликовна колонија у Моравицама била је 24. по реду, а тема је овога пута била Банија. Давно заборављено подручје, на око сат времена вожње од главног града државе, крајем прошле године погодио је разоран земљотрес и од тада се разне организације на све начине труде да начињена штета буде што прије санирана.

У складу с тим организатори ликовне колоније у Моравицама, СКД *Просвјета* пододбор Моравице, одлучили су да приход од продаје слика са овогодишње колоније намијене за помоћ Банији.

– Било је и раније хуманитарних колонија које су углавном биле везане за ствари које су се код нас дешавале, локалног карактера. Учествовали су и аматерски и академски сликари. Раније је ово била међународна колонија јер су долазили сликари из Велике Кладуше у Босни и Херцеговини, али сада смо ограничили само на сликаре из Републике Хрватске због пандемијске ситуације – појашњава предсједник Српског културног друштва *Просвјета* пододбор Моравице Новица Вучинић.

Укупно тринаест умјетника из Загреба, Задра, Велике Горице, Карловца, Јастребарског и Моравица користећи технике уља, акрилика и акварела израдило је 20 радова који ће се наћи у продаји. Овогодишње теме су биле најчешће повезане са подручјем Баније те су осликани пејзажи, али и старе дрвене банијске куће на темељу фотографија које је прибавио Игор Мркаљ из Глине.

– Осим фотографија Баније које нам је уручио Игор Мркаљ, имали смо неколико својих фотографија, а дали смо умјетницима слободу да сликају и сеоске мотиве из нашег краја – закључује Вучинић.

На крају програма, учеснике колоније забављала је музичка секција локалног Просвјетиног пододбора.

БЕЛИ МАНАСТИР: ОДРЖАН ФЕСТИВАЛ ДЈЕЧЈЕГ ФОЛКЛОРА

Фестивал дјечјег фолклора одржан је 16. октобра у Белом Манастиру у организацији Заједничког вијећа општина. Иако није имао своје представнике, домаћин фестивала било је Српско културно умјетничко друштво *Јован Лазић* из Белог Манастира.

– Нажалост, у нашем друштву немамо дјечју групу из разлога што је много људи одселило са нашег подручја. Међутим, задњих година се и родило доста малишана па се надам да ћемо за годину или двије успјети да оформимо и дјечји ансамбл. На подручју Барање само у Јагодњаку постоји дјечји ансамбл који је бројан због чега смо јако срећни – прича предсједница домаћег СКУД-а *Јован Лазић* Светлана Пешић.

Од укупно 12 културно-умјетничких друштава колико је наступило, част Барање бранио је пододбор *Просвјете* из Јагодњака.

– Наша дјеца су углавном из Јагодњака и Болмана, а ту и тамо дође и неко дијете из Угљеша. Имамо двије групе, у једној има 23, а у другој 21 члан. Дјеца која дођу код нас, обично се задрже на дужи период, одржавамо пробе два пута недјељно. Дјецу фолклор занима, па кад крене једно дијете, крене онда и друго за њим да се друже – каже водитељка дјечјег ансамбла СКД *Просвјета* пододбор Јагодњак Драгана Вујаклија.

Публика је имала прилику да види дјецу различите доби, од малишана из КУД-а *Љубомир Ратић – Бубо* из Вере који су се представили дјечјим играма и добили велике аплаузе публике, па до нешто старије дјеце из КУД-а *Острово* који су се представили атрактивним играма из Лесковца.

У програму су још наступили *Зора* из Силаша, *Младост* из Трпиње, *Ђоко Патковић* из Боботе, *Слога* из Вуковара, *Срем* из Маркушице, СКД *Просвјета* пододбор Негославци фолклорна секција *Милош Грујин – Бекрија* из Негославаца, *Бранислав Нушић* из Борова, *Васо Ђурђевић* из Бршадина и *Јован Јовановић Змај* из Бијелог Брда.

КОЛОНИСТИЧКА НАСЕЉА (1920-1941)

» Пише: др Милан Мицић

У сјеверним крајевима (Банат, Бачка, Срем, Барања, Славонија) у колонизационом процесу 1920-1941. године формирана је 201 колонија у којима је уочи Другог свјетског рата живјело око 100.000 људи. Основну колонистичку масу чинили су српски ратни ветерани – добровољци из динарских крајева Краљевине Југославије, српски оптанти из Мађарске и дјелимично Срби из Баната – безземљаши. Колоније су настајале као сасвим нова насеља, обично око мајура бивших велепосједа или на ободима старосједелачких насеља. Колоније су могле бити изразито велике попут Александрова и Банатског Карађорђева које су уочи Другог свјетског рата имале 4.500–5.000 становника, или сасвим мале попут колоније Мали Жам код Вршца која се састојала од осам кућа.

29.

ВЕЛИКА ГРЕДА

У њемачкој политичкој општини Велика Греда чији се атар наслањао на њемачко насеље Мариолану, њемачко-мађарско Стари Лец, њемачко-словачко Хајдучицу, мађарско насеље Јерменовац, постојао је посјед Торонталске банке из Великог Бечкерека величине 1.030 к.ј. и Јулије Чавоши, који је захватао и мађарско насеље Јерменовац, величине 1.002 к.ј. Од посједа Торонталске банке из Великог Бечкерека за потребе аграрне реформе одузето је 507 к.ј, а од посједа Ј. Чавоши 676 к.ј. У колонију Велика Греда, на мајур Чавош, удаљеном од насеља Велика Греда 1 км, досељене су 143 породице. Прву мању групу досељеника која је дошла 8. априла 1921. године (8 породица) сачекали су румунски сељаци из села Свети Михајло на жељезничкој станици у Алибунару, одвезли их својим кућама, два дана гостили и затим превезли на мајур Чавош. Ускоро је насељенике посјетила група сељака из мађарског насеља Јерменовац која им је на поклон донијела храну (брашно, маст, сланину, шунку) што је касније позитивно утицало на односе досељеника и старосједилаца.

НАЈВИШЕ ПОРОДИЦА ДОШЛО СА КОРДУНА

У колонију Велика Греда досељене су 93 породице добровољаца, 41 аутоколониста и 9 колониста. Из Кордуна досељено је 112 породица, 11 је досељено из Херцеговине, 10 из Лике и 8 из Босне.

Од 143 насељене породице на имању Ј. Чавоши у периоду 1921–1923. године дошло је 97 породица или 67,8% од укупног броја досељених што говори о интензивној, а недовршеној колонизацији на овом посједу; 1920. године дошла је једна породица, 1921. године – 45 породица, 1922. године – 39 породица, 1923. године – 13 породица, а у периоду 1924 –1937. године 45 породица или 31,4% од укупног броја насељених. У периоду 1924–1930. године у колонији је насељено 39 породица, тако да је процес насељавања колоније Велика Греда био закључен са 1930. годином. Посљедња досељена породица у ново насеље доспјела је 1937. године.

Насељавање колоније Велика Греда било је сабирање колонистичке заједнице са Кордуна на једном мјесту гдје су се колонисти у окружењу рођака и пријатеља осјећали сигурније. Тако је дошло до помјерања колониста из Кордуна насељених у Банатском Соколцу проузроковано спором дугог трајања који су колонисти у Банатском Соколцу на велепосједу Јенеа Карачоњија имали са Ђорђем Коњовићем, посједником из Даља, који је 25. марта 1923. године купио 767 к.ј. и 1.536 кв.хв. Карачоњијевог посједа и настојао да досељенике уклони са купљених површина којима су оне претходо привремено били надјељени. На тај начин отворио се дуги конфликт колониста и посједника, тако да је група колониста од 22 насељеника сама пронашла слободне површине земље у колонији Велика Греда и о томе обавијестила Министарство аграрне реформе 20. октобра 1925. године, које им је 1. новембра 1925. године додијелило плацеве у колонији Велика Греда од 800 кв.хв. и 8 к.ј. и 400 кв. хв. земљишта.

ДОСЕЉЕНИЦИ ИЗ МАЛОГ ЖАМА

Такође, у колонију Велика Греда дошла је и мања група досељеника из околине Вршца, исто са Кордуна, насељена у колонији Мали Жам удаљеној од насеља Мали Жам и формираној уз југословенско-румунску границу гдје су били тешки услови живота и насељавања и гдје је у 30- тим годинама 20. вијека остала колонија од само осам кућа. Седморица добровољаца из околине Војнића прешла је у Велику Греду из Малог Жама (Јанко Ђорда, Јован Мартиновић, Миле Пајић, Милић Ивошевић, Милан Годић, Милош Бркић, Милош Ивошевић). Због каснијег насељавања добровољци досељени из Малог Жама имали су удаљено земљиште од мјеста становања па су неки од њих мијењали земљиште да би земљу за обраду приближили својим кућама у Великој Греди. Тако су рјешењем Комисије за ликвидацију аграрне реформе Петровград од 5. фебруара 1936. године добровољци Љубомир Ламбић из Хајдучице и Јанко Ђорда из Велике Греде замијенили су парцеле једнаке површине (1 к.ј. 302 кв.хв.) „из економских разлога" тј. приближавања парцела мјесту становања. Колонисти у Великој Греди ради набавке грађе и цријепа за градњу кућа, пољопривредних радила, сјемена и стоке формирали су аграрну заједницу у колонији. У аграрној заједници 1931. године налазило се 103 члана, а 7. фебруара 1938. године она је бројала 125 чланова. Поред аграрне заједнице у колонији је била активна мјесна организација Савеза ратних добровољаца Краљевие Југославије.

Колонисти привремено су били смјештени на Чавоши мајуру који је био удаљен 1 км. од насеља. Дио колониста кренуо је да гради куће, али један дио је наставио да живи у привременом смјештају у велепосједничким зградама на мајуру. Из колоније Велика Греда 20. марта 1934. године ка Комисији за ликвидацију аграрне реформе Вршац стигла је молба четворице насељеника да им се одобри куповина материјала из зграде штале бр. 8 која је од елементарне непогоде срушена. Четворица насељеника упутили су захтјев Комисији за ликвидацију аграрне реформе сљедеће садржине:

„Исплата цјелокупне вриједности зграде није могућа због пада продајне цијене пољопривредних продуката. Ми потписати приморани смо на сваки начин у току ове године и наравно за вријеме топлије дана да моментално подижемо куће, пошто немамо одговарајућих станова и као бескућници молимо Комисију за ликвидацију аграрне реформе да нам одобри материјал из зграде штале бр. 8 која је од елементарне непогоде срушена и процјена ове зграде износи 1.391,74 динара. Пошто овај материјал стоји без користи, доста је неупотребљив, али би био подесан за подизање наших кућа. У случају да нам не би изашли у сусрет као бескућници ћемо са нашим породицама у хигијенском погледу сасвим страдати, а сав материјал до наредне 1935. године биће неупотребљив. У потпису Матијевић Раде, Тишма Лаза, Божић Драгић, Кравић Милош."

НЕСУГЛАСИЦЕ ОКО ОТКУПА ГРАЂЕВИНСКОГ МАТЕРИЈАЛА

На мајуру 1935. године рушиле су се зграде и откупљивао се грађевински материјал, али је дошло до несугласица колониста око откупа грађевинског материјала, па је предсједник Савеза аграрних заједница за Банат Ђока Матић боравио на Чавоша мајуру 26. маја 1935. године не би ли поменуте несугласице ријешио. Атмосферу живота у мајурским зградама илустровао је Тоша Искруљев у свом чланку *Прилике на насељу Велика Греда* објављеног у листу *Југословенски дневник* од 7. августа 1930: „Нашао сам их на десетине како се извртути на лединu пред оним бирошким дугачким кућама сунчају"

ПАРЦЕЛИЗАЦИЈА ПЛАЦЕВА

Године 1923. године парцелизацију кућних плацева за ново насеље величине 800 кв. хв. извршио је Николај Соколовски геометар Жупанијског аграрног уреда у Вршцу. Позицију колоније објаснио је Тоша Искруљев приликом његове посјете колоније у љето 1930. године:

„Једном дугачком улицом, која сијече пругу, пролазите кроз село Велику Греду, насељено Нијемцима, пролазите католичко гробље, да одмах иза њега опазите овдје-ондје шарењено новоподигнутих кућа. Црвенило њиховох кровова знак је новог подизања".

Прву кућу у насељу изградио је 1923. године колониста Петар Цветић. Колонија је 1924. године била у изградњи, јер је 27. октобра 1924. године допремљена грађа за 40 кућа, која се те јесени није могла употријебити па је грађа уграђена у куће у пролеће 1925. године. Колонисти су куће градили од набијене земље, печене и непечене цигле, а пет насељеника у колонији је изградило куће – брвнаре. Колонисти са Кордуна Милош Девић, Марко Ковачевић, Добро Колунција, Миладин Лапов, Саво Мушкиња саградили су куће брвнаре. До 1929. године у колонији је изграђено 58 кућа, 1931. године у колонији је било надјељено 121 колониста од којих је 83 изградило куће, године 1935. колонија Велика Греда имала је 95 кућа, а 1938. године колонија Велика Греда је имала 140 кућа и 210 економских зграда. То значи да су колонисти у Великој Греди до 1938. године успјели да изграде куће и да су отпочели интензивну градњу економских зграда. Према тврдњи Тоше Искруљева у чланку *Прилике на насељу Велика Греда* објављеног од 7. августа 1930. године „колонија има 80 домова у које је до сада насељено 120 породица. Највише је насељено 1922. године".

Насељеници у колонији Велика Греда живјели су у различитим стамбеним и хигијенским условима. Тако је колониста Петар Вујовић, из околине Билеће, се 15. маја 1935. године жалио Савезу аграрних заједница за Банат да је „једнима дато да праве палате, јер наравно куће од тврдог материјала су палате према овим нашим земуницама, док овдје имаде 40 кућа које су од земље." Т. Искруљев 7. августа 1930. године у *Југословенском дневнику* запазио је „црвенило кровова" у колонији Велика Греда, али је навео да се и „сада може видјети неколико породица како измијешани станују заједно, под једним истим кровом, кувају на једном огњишту и у истом котлу." „Видите куће у свим могућим фазама грађења; од оне којој се темељи ударају до оне која је изнутра и споља малтерисана. Куће су све од печене цигле... Они који су данас окућени су, са ограђеним двориштима, лијепим распоредима и чистоћом у кућама."

НАЗИВИ УЛИЦА ОБИЉЕЖЕНИ ИДЕНТИТЕТОМ КОЛОНИСТА

Колонисти су постепено формиране улице у колонији назвале именима које су обиљежавале идентитет колониста и њихову историјску мисију у Банату. Т. Искруљев је тврдио у љето 1930. да се најљепше куће налазе у улицама Александровој, Краља Петра, Мишићевој. У колонији Велика Греда 15. маја 1935. године „одводни јаркови су били пуни воде која се мјестимично разливала па су многе куће угрожене од бујице у Улици Војводе Степе, Краља Петра Првог и Краља Петра II."

Материјална позиција насељеника у колонији била је веома тешка. Колонистичко становништво биле је презадужено. „Један други сељак ми се јада да је продао краву за 2.700, динара, да се одужи. За жито се не може. И још му је остало дуга 3.500 динара од куће" истакао је у свом тексту Т. Искруљев. „Ове године су узимали жито „на зелено" по 110 динара, продавали су га Нијемцима из Велике Греде. Тај исти сељак колониста тужи ми се на једног трговца – колонисту који им каже да робу на кредит а то осигурава мјеницама и житом „у зелено" по 110 и 120 динара, па још наплати камату за чекање. Криво им је на млинаре: од 100 кг. жита једва ако се добије 50 до 60 кг. брашна". Ове године родило је по 9 до 10 метерских центи по јутру, али неће нико да купује. Хоће да их уцјене. Они своје жито могу да продају само у Великој Греди код Нијемаца. Из другог села нико неће да купи. Трговци су се споразумјели и тако их искоришћавају... Сиротиње има доста. Дужни су како рачунају 300.000 динара. Све је то дуг за подизање кућа које се још увијек подижу ", навео је Т. Искруљев.

ПЕТ ЖЕНА НА ЈЕДНОГ МУШКАРЦА

Колонисти у Великој Греди покушавали су да у кратком времену од своје колони-

је направе насеље које ће личити на сусједна стара насеља. У колонији су изграђени артески бунари. „Воду имају добру, аретску" писао је Т. Искруљев о колонији Велика Греда у љето 1930. године. „Гробље им је ван села а увели су и своју славу – Велику Госпојину... Пашњака имају око 60 ланаца, али највише користи имају од оних 6 ланаца код аретског бунара... Здравствено стање је добро. Ове године умрла су им од туберколозе двојица. Много више жене им побољевају, па и умиру. Зато удоваца има много. Али, зато опет на сваког момка има пет девојака... Пошту добијају сваки дан, а колика је њихова жеља за усавршавањем свједочи то што примају двадесет дневних листова, које врло радо читају" навео је Искруљев.

Један од главних проблема за насељенике била је градња школске зграде. Колонисти у Великој Греди за потребе дјеце дорасле за школу имали су одјељење на српском језику у школи у њемачком дијелу насеља. Школске 1932/33. било је 124 ученика који су похађали школу на „државном" језику па је отворено и друго одјељење на српском језику. „Шаљемо дјецу у Велику Греду и она иду далеко по два до три километра. А то није добро," навео је новинару Т. Искруљеву Раде Радић колониста из Велике Греде у љето 1930. године. „Ми имамо мјесто за школу. Раније је био одобрен неки кредит па застао. Дјеце за школу имају око 80. Иду сви у Велику Греду, гдје поред једног српског одјељења има и њемачко. Учитељ са српског одјељења мало се са њима дружи, а онај са њемачког их не трпи. Кад га поздравимо, кажу, он нам и не одздрави", запазио је Т. Искруљев. Пошто је питање градње школске зграде у колонији због броја дјеце постало актуелно Бановински школски одбор 1931. године донио је одлуку о градњи школске зграде у новом насељу. Нова школска зграда у колонији изграђена је тек 1936. године и вриједност извршених радова приликом градње износила је 34.225 динара.

ХРАМ ОСВЕШТАН НА ВИДОВДАН 1934. ГОДИНЕ

Тежња колониста у Великој Греди била је да сазидају и православни храм у колонији. Т. Искруљев у свом чланку у *Југословенском дневнику* од 7. августа 1930. године навео је да колонисти у Великој Греди „имају мјесто за цркву." Основан је и црквени одбор који располаже готовином од 11.000. „Српска православна црква у Великој Греди подигнута је 1933. године, а њено свечано освећење обављено је 28. јуна 1934. године. На дан освећења храма у Великој Греди 28. јуна 1934. године „поворке коњаника и кола окићена заставама из Велике Греде, Банатског Соколца, Старог Леца, Хајдучице, Милетићева и Александровог Гаја дефиловале су селом." Српска православна црквена општина у колонији 25. јануара 1935. године ради издржавања надјељена је са 29 к.ј. и 1.348 кв. хв. земљишта од посједа Државног ерара у Јерменовцима.

БОЉИ СА НИЈЕМЦИМА НЕГО СА МАЂАРИМА

Колонисти у колонији Велика Греда, немачком насељу, баш као и старо насеље били су дио општине Хајдучица, али су издвојиле у засебну политичку општину. Општински одбор чинили су старосједиоци Нијемци и колонисти Срби, Нијемац је био предсједник општине, а Србин биљежник и тако је остало до 1941. године. „Не могу да се похвале представницима у општини", навео је Т. Искруљев у чланку у *Југословенском дневнику*. Повећан број становника Велике Греде, услијед колонизације, свакако да је утицао на политичко осамостаљивање ове општине; године 1931. у Велико Греди је живио 1.421 становник, а 1939. године у колонији је живио 801 становник. Могућа сарадња колониста и старосједилаца Нијемаца приликом издвајања у засебну административну цјелину није освијетљена у историјским изворима, али свакако да представља особену историјску појаву у историји међуратне колонизације Баната. Однос колониста и Нијемаца из Велике Греде био је коректан како је те односе окарактерисао срески начелник среза Вршац 1930. године: „Кажу да са околним Нијемцима боље живе него са Мађарима," навео је Т. Искруљев 7. августа 1930. године у листу *Југословенски дневник* мишљење колониста из Велике Греде о својим њемачким и мађарским сусједима.

Друштвени живот у колонији, карактер и менталитет колониста, описао је Т. Искруљев у чланку од 7. августа 1930. године у *Југословенском дневнику*. Новинар је посјетио кафану у колонији Николе Анђелића гдје је и преноћио.

„Ту је на главном друму. Лијепо је уређена и има собу за госте. Сала у кафани је искићена разним сликама и рекламама. Ту су рекламе и за безалкохолна пића! Зато се алкохолна пића пију; њима није потребна реклама. У кафани четири лијепа, жута стола са столицама. Разуме се да биртија није била празна а то је тешко било и претпоставити. Ушао сам... Нарочито ме зачудило оно што сам видио. Друштво се веселило уз гусле. Гудио је један Херцеговац... Сто је био препун флаша пива... Срећом брзо су се разишли да се послије вечере по који врати. Један је био толико засио да је по њега и жена долазила, али је опет није послушао, када смо ми пошли на спавање и он се дигао и отишао кући... Сви раде и привређују колико могу и умију. А што им остаје много времена на расположењу за биртију, томе нису они криви. Немају људи шта да раде. Нико њима данас ништа не показује... Они су опкољени све самим трговцима и шпекулантима па и поред свега добро напредују."

ТРАГИЧНА СУДБИНА ДР ДИВНЕ ВЕКОВИЋ

ПРВУ ЖЕНУ ЉЕКАРА У ЦРНОЈ ГОРИ КОМУНИСТИ БРУТАЛНО УБИЛИ НА ЗИДАНОМ МОСТУ

- **Др Дивна Вековић, из васојевићког села Лужац, студије медицине завршила је на Сорбони 1909. и била прва жена љекар у Црној Гори. Као добровољац била је уз Српску војску током Великог рата и пробоја Солунског фронта. Добила највиша српска и француска одликовања. У Београду докторирала књижевност. Прва превела *Горски вијенац* на француски. Објавила важне радове из филологије, лингвистике, етнографије... Без суђења и образложења, у ноћи 17/18. мај 1945, комунисти су је убили на бестијалан начин.**

У избјегличким колонама које су се 1944/45. кретале путем смрти није била само једна поражена и издана војска која је до посљедњег даха бранила отаџбински завјет „За крст часни и слободу златну". Биле су ту и хиљаде цивила, нејачи, интелектуалаца, свештеника Митрополије црногорско-приморске, жена (удовица, мајки, сестара... дјевојака...) и свег оног живља које је похрлило да се у неком незнаном туђем свијету, у простору без тешког усуда братоубиства и безбожништва, склони и спаси од најсвирепијег терора такозваних побједника. Гесло тих побједника најпрецизније је означавало трагизам долазећих времена: „Чизма – нога – нема бога!"

У сеобној колони која је кренула из Црне Горе, преко Босне и стигла до Словеније, до Похорја, нашла се и др Дивна Вековић, прва жена љекар из Црне Горе. У истој колони био је и њен брат Панто Вековић, један од четничких команданата, као и велики број њених саплеменика Васојевића.

У зеленој мајској ноћи 1945. године, док су непознате словеначке горе ширише спокојни мирис пролећа и сјећање на завичај, на родну кућу, сјећање на Париз и на протекли живот, према коме или према чему су биле устремљене њене посљедње мисли, коме ли је њен посљедњи осмијех наговијестио могућност спаса?

Да ли се у њеним задњим корацима у страдалној колони саплеменика и сапатника, већ назирао приближивајући топот смрти?

За кога је та жена образована на Сорбони, та жена која је 1917. прва превела *Горски вијенац* на француски језик, представљала опасност, па су је маљем у главу?

Зар само зато што су у колони у којој се нашла били њени најближи, браћа, кумови, рођаци, сапатници и сапутници по роду, крви, образу, они који су у најтежем покушају да одбране основу колективног трајања (част, част изнад свега), па су је маљем у главу?

Зар ни у моменту док је спуштала тешки маљ рука убице није задрхтала, зар се није уплашила гријеха који управо чини?

Зар нико није могао дјецу и жене да издвоји из колоне осуђеника на смрт?

А међу њима и Дивну Вековић, љекарку која је многе животе спасавала не само у болници на радном мјесту, већ и у Првом свјетском рату?

Ко је била та несебична жена и до саме смрти одана највишим етичким вриједностима?

ШИРОКО ПОЉЕ ДЈЕЛОВАЊА

Дивна Вековић рођена је 1886. у селу Лужац код Берана. Основну школу завршила је у манастиру Ђурђеви ступови. У Скопљу је учила нижу гимназију, а потом школовање наставила на Цетињу, у Дјевојачком институту. За вријеме школовања на Цетињу показала је изванредан успјех, због чега је књаз Никола шаље на студије у Париз као стипендисту Књажевине Црне Горе.

Прије уписа на Медицински факултет на Сорбони Дивна је завршила једногодишње студије бабичке школе у Амијену и двогодишњу дентистичку школу у Паризу. Студије медицине завршава на Сорбони и 1909. и стиче звање љекара. Као чланица Међународног црвеног крста у Женеви, од 1915. до 1917. године учествује у достављању пакета са храном и другом помоћи, заробљеницима у логорима у Мађарској. Поред хуманитарног рада, организује групу добровољаца састављену од љекара и другог медицинског особља и са њима учествује у пробијању Солунског фронта.

За свој велики допринос у рату одликована је Карађорђевом звијездом са мачевима, француском Легијом части и Орденом Ofisije Министарства просвјете Француске.

Владарски дворови Петровића и Карађорђевића изузетно су је уважавали. Краљ Петар Карађорђевић је и сам често позивао Дивну у двор, након ратног познанства.

Осим љекарског позива, Дивна се бавила и етнографским истраживањима, прикупљањем такве грађе, као и књижевним радом. Дисертацију из области књижевности успјешно је одбранила 1926. године у Београду и стекла титулу доктора наука југословенске књижевности.

КЊИЖЕВНИ И ПРЕВОДИЛАЧКИ РАД

Предговор за први превод *Горског вијенца* (Les lauriers de la Montagne) на француски језик који је урадила Дивна Вековић, 1917. године, написао је Анри де Рењије, француски писац и академик. Примјерци Дивниног превода *Горског вијенца* дијељени су француским и савезничким војницима у рововима као путоказ за херојство и непосустајање у борби за слободу.

Дивна Вековић је од Двора Петровића, односно књаза Николе и књегиње Милене, добила на дар уникатни брош израђен у злату и платини са ликом Његоша. Признања те врсте су додјељивана дамама високог ранга и на другим европским дворовима. По угледу на европске дворове, књегиња Милена установила је то признање и у Црној Гори.

Дивна је написала и превела и *Француско-српски рјечник* и *Српскосфранцуски рјечник* (Београд, 1924), *Крвни умир* (Париз, 1931), *Француско-српску граматику* (1916). Сем *Горског вијенца*, на француски је превела и *Песме* Јована Јовановића Змаја (1939). Приредила је и превела *Живот и обичаје народа српског* (1922) и *Српске народне приче* (1934).

Преводећи одабрана дјела из српске књижевности и етнографског насљеђа, Дивна Вековић је жељела да француској културној јавности представи она значајне домете који су чинили дио основе националне књижевности и културног насљеђа. Одабравши да преведе Његошев *Горски вијенац*, она је француског читаоца упознавала са једним од највећих генија, са снажном пјесничком и филозофском мисли аутора који „сја усамљен, у сунцу над морем... Излази из таме прва свијест. Велики као Есхил, мијења нас, изводи, пред Оно што је непознато и невиђено, свемогуће и свуд присутно, несхватљиво и непролазно. С њим смо изашли пред Бога, на рукама са убиством. У њему се јавља жудња за новом судбином и смислом нашег постојања на свијету. Убиство више и смрт не стишава: он друго гледа са Ловћена, огроман и свезнајући."

» **УБИЛИ ЈЕ БЕЗ СУЂЕЊА И ОБРАЗЛОЖЕЊА: Мученичка смрт најобразованије жене свога времена др Дивне Вековић**

Године у Паризу провела је радећи на представљању и завичајне Црне Горе и Краљевине Југославије, и кроз књижевно-преводилачки рад и кроз многе друге активности.

ГУРНУТИ У СМРТ

Почетком Другог свјетског рата из Париза се враћа у своје Васојевиће, гледајући да својим многим знањима и ангажовањем помогне свом народу. Није се бавила политиком, није припадала ниједној партији, али је одувијек и заувијек, све до своје трагичне смрти, остала привржена монархистичком уређењу. Са искуством љекара из Првог свјетског рата и пробоја Солунског фронта, Дивна је јасно видјела нову страшну кланицу и безброј људских жртава. Пошто је знала стране језике, покушала је да помогне народним првацима и угледним људима Васојевићима у преговорима са италијанском командом. Све у циљу спасавања људских живота недужног становништва. Да ли јој је и то касније уписано у рабош гријехова од нове власти? Да ли је због тога убијена?

У многим колонама које су одступале из Црне Горе преко Босне све до Словеније, са војском Павла Ђуришића и великим народним збјегом који је предводио црногорски митрополит Јоаникије Липовац, нашла се и она. Сви ови невољници очекивали су помоћ од савезничке војске, али их је она безмилосно изневјерила и предала на немилост побједницима – партизанима, у сигурну смрт.

Тако је, без суђења и пресуде, извршен стравичан злочин над Дивном Вековић. Убијена је ударцем маљем у главу на Зиданом Мосту, у ноћи између 17. и 18. маја 1945. године.

Намјерни вео заборава до недавно прекривао је и сјећање на ову изузетну жену чије је дјеловање несумњиви дио српске културне историје. Њену заоставштину, списе, довршене и започете радове, све оно што је чинило њен живот, неко је узео, можда и уништио, тако да поузданије чињенице и детаљи о њених 59 година живота не постоје.

Затирање поузданих трагова о животу ове знамените жене, прве црногорске љекарке, покушај је да се избришу трагови и о огромном броју свих оних људи који су мучки побијени и остали без крста на гробу, у јамама безданицама, у урвинама, кланцима, на уклетим и необиљеженим стратиштима, гдје и данас почивају њихове неопојане кости.

И овај наш текст о заборављеној хероини представља не само покушај рехабилитације, намјеру да се са др Дивне Вековић, из васојевићког села Лужац, скине вишедеценијски оловни жиг заборава, него и да жене заслужне за добробит своје земље добију високо заслужено мјесто у националној историји.

МИЛИЦА КРАЉ / НАЦИОНАЛНА РЕВИЈА

СЈЕЋАЊЕ

У знак сећања на племенити лик и дјело др Дивне Вековић, Епархија будимљанско-никшићка основала је народну кухињу *Дивна Вековић* при манастиру Ђурђеви ступови у Беранама, која је почела да ради на Васкрс 2017. године.

ЈУБИЛЕЈ - 20 ГОДИНА ГРУПЕ *ДВОЈНИЦЕ* У ВРГИНМОСТУ ПРОМОВИСАН ДИГИТАЛНИ ЗАПИС ИЗВОРНЕ КРАЈИШКЕ ПЈЕСМЕ

ЗАВЈЕШТАЊЕ ЧУВАРА КОРДУНАШКЕ ОЈКАЧЕ

● **Музички албум групе *Двојнице* може се наручити путем телефона 0637717422 (Србија) и 0977276861 (Хрватска)**

Срби на Кордуну су вијековима били чувари хришћанства, а са кољена на кољено преносила се ојкача као симбол националног идентитета. Ојкача је осликавала свакодневицу. Са њом је започињао и завршавао се сваки дан. Пјевало се на свадбама, рођењима, зборовима, славама, кад се жело и косило, копало, брало и перушало, чијало и прело...

Данас Срба на Кордуну скоро да више и нема, а самим тим нестаје и права изворна ојкача. Више је нема ко пјевати, а и мало је оних који то знају. Млади је више немају ни од кога научити.

Владо Габрић, Станко Чича, Никола Милић, Милан Мраовић, Павао Дугошија, Милан Орешчанин, Драган Орешчанин и Јован Ђанковић остварили су свој сан и оставили значајан траг у историји очувања културне баштине Срба са Кордуна.

Они су наиме као чланови мушке пјевачке групе *Двојница* СКД *Просвјета* пододбора Вргинмост направили дигитални запис који чини 16 пјесама изворне кордунашке ојкаче.

Промоција овог албума је са невеликим нестрпљењем ишчекивана у Вргинмосту, па није чудо што је средином октобра сала тамошњег Дома културе била испуњена до посљедњег мјеста.

Сенка Цревар је најављујући промоцију истакла да је на овај начин сачуван звук мушке пјевачке групе *Просвјета* Вргинмост, коју чине, како је рекла, задњи изворни пјевачи и чувари ојкаче на Кордуну.

ДВАДЕСЕТ ГОДИНА РАДА

Вођа ове пјевачке групе Владо Габрић, иначе пензионисани наставник некадашње основне школе Славско Поље рекао је да је овај дан ишчекиван 20 година, од када је група и основана.

– Бојим се да је ово наша лабудова пјесма. Ми смо наше културно друштво основали давне 2001. с једином жељом да сачувамо оно што се неминовно губи јер немамо довољно људи и младих. Основали смо пододбор *Просвјете* са жељом да сачувамо ојкачу, сељанчицу, дрмеш, све оно чиме су се бавили наши стари. Нажалост, најчешће штиво које ми повратници читамо су – осмртнице. Нема више ни кукуњешћа, ни сељанчице ни ојкаче – рекао је Габрић.

Он је истакао да је друштво основано са циљем да сачува српске пјесме, ношње и обичаје са Кордуна. Подсјетио је и на болну чињеницу да су од времена оснивања до данас изгубили шест чланова и врсних пјевача: Ђуру Родића, Николу Тркуљу, Николу Лацковића, Николу Лончара, Ђорђа Тешића и Јанка Орешчанина.

Први наступ ова група је имала приликом обиљежавања празника Светог Саве у Славском Пољу, а у посебно драгом сјећању им је остао наступ на смотри народног стваралаштва у Грачцу и у Бусијама гдје су својом оригиналношћу импресионирали истакнутог етномузиколога Димитрија Големовића.

Управо због тога група *Двојнице* је широм региона, од Словеније, Хрватске, Републике Српске и Србије увијек радо виђен гост. Група је веома поносна и на освојеном првом мјесту на Фестивалу ојкаче у Петрињи.

Посебно су била упечатљива гостовања у Чачку, Краљеву, Гроцкој, а као антологијски догађај истиче се концерт одржан у препуном београдском Дому синдиката.

НАПОРАН ПРОЈЕКАТ КОЈИМ СЕ ПОНОСИМО

Нажалост, недостатак новца их је приморао да одустану од учешћа на неким манифестацијама, а посебну жал имају због пропуштеног наступа на Сабору трубача у Гучи, гдје су били увршћени у дио званичног програма. Осим мањка средстава, појавила се и пандемија короне због које су многе манифестације отказане, па је све мање и прилика да се посљедњи чувари кордунашке ојкаче чују уживо.

Габрић наводи да су кроз све вријеме функционисања имали велику помоћ од СКД *Просвјета* Загреб, као и општине Вргинмост. Објаснио је да је снимање албума био велики изазов, јер су најприје један дио снимали у природном амбијенту Кордуна, а касније у професионалном музичком студију у Обреновцу.

– Тешко је исказати захвалност коју дугујемо Мили Шапићу, Петру Шаули, Милану Јовановићу и Гојку Велимировићу. Без њихове помоћи не би успјели ништа да урадимо. Потрудили су се да у продукцијском смислу добијемо највећи могући квалитет. За нас старце то је било веома напорно, јер смо сваку пјесму понављали и снимали изнова по неколико пута. Од умора би некад и ријечи заборавили, али гледајући крајњи продукт тог рада, имамо пуно разлога за понос. Наше пјесме ће да се чују и кад нас више не буде – закључио је Габрић.

ИЗ СТРУЧНОГ УГЛА

О пјесми Ојкачи писала је и етномузиколог др Сања Ранковић.

„Ојкача представља двогласно пјевање старијег сеоског слоја и распрострањена је код становништва које настањује област Кордуна у Републици Хрватској, као и код Срба који су се из овог подручја иселили и данас живе по бијелом свијету. Може се изводити у различитим приликама, а њена особеност лежи у специфичним музичким карактеристикама. Интерпретира је неколико пјевача истог пола, међу којима један заводи а остали прате. Из термина којим се означава солиста произилази и именовање мелодијског обрасца који се назива завођај. Мелодијске линије су базиране на хроматским тонским пољима, а најјача импресија при перцепцији напјева старије извођачке праксе и енергетски нуклеус настаје при сазвуку секунде или мале терце. У мелодијској линији најчешће доминира смјена секундних и терцних сазвука која се одвија у синтагматском низу у коме се линија паралелних малих терци прекида успостављањем унисоног звука из кога се гласови разизале у завршну секунду."

ГРАЂА ЗА БУДУЋА ИСТРАЖИВАЊА

На промоцији се у име продуцента Крајишког културног центра обратио и њен предсједник Петар Шаула. Он се захвалио групи *Двојнице* на исказаној жељи и труду да се ваљано до краја доврши пројекат који је од великог значаја за очување српске културне баштине.

Истакао је да су у овај пројекат уложене три године рада са јасним циљем да се тиме оставља важна основа и грађа која ће моћи да послужи етномузиколозима и осталим научницима за изучавање живота и културних садржаја српског народа Кордуна.

– Поред аудио записа који садржи 16 изворних пјесама, урађен је и пратећи видео материјал у коме се виде предјели Кордуна и у коме су сабране импресије самих актера и научника професора др Сање Ранковић и српског историчара и писца Чедомира Вишњића. Он се посебно захвалио новинарки РТРС Нади Арлов, као и Милану Хајдуковићу, недавно преминулом историчару мр Мили Дакићу, као и статистима члановима КУД-а *Соко* Инђија, КУД-а *Ћирило и Методије* Бусије и Куд-а *Вук Караџић* Чонопља.

Уз пјесму публика је могла видјети и дио документарног филма из видео материјала.

На крају промоције Петар Шаула уручио је пригодне поклоне члановима пјевачке групе и пријатељима пројекта, а они су узвратили захвалницама које су додијелили њему, Мили Шапићу, Милану Јовановићу, Милени Мириловић (директорки Ветеринарске станице *Петровац* у Борчи) и Нади Малбаши (*Кордунтранс*).

Т. ЂОРОВИЋ

» **НИШТА БЕЗ ПОДРШКЕ ЗЕМЉАКА ИЗ СРБИЈЕ: Владо Габрић уручује захвалнице Мили Шапићу и Петру Шаули**

ЧЕДОМИР ВИШЊИЋ: САЧУВАЛИ СМО ЈЕДИНСТВО У ЈЕЗИКУ

– Прича о ојкачи је прича о традицијској култури Кордуна, јединог крајишког простора који је добио име по великој европској касарни. То је историјски, цивилизацијски и европски феномен који није никада у довољној мјери валоризован и који није привукао чак ни довољну пажњу историчара. Једним дијелом је то изазвано и нашим међусобним подјелама. Та традицијска култура, нама тако важна, сведена је и једноставна, а опет чак ни данас није препозната у довољној мјери.

– Мислим да се нисмо у довољној мјери потрудили заправо да се организујемо као народ да представимо традицијску архитектуру и представимо наше старе дрвене куће и њихове украсе. Употреба длијета, свердла, свих алата којим су они украшавали те даске, забате и гањкове. Нисмо скупили вриједну збирку нашег народног веза. Труд наших жена који је стизао до мајсторства при изради кошуља, коперти, пешкира схватали смо као потрошну робу, а што је стизало до мајсторства. Нажалост, нисмо успјели створити никакву врсту збирке. Оне данас нестају у Хрватској под неким другим именима. Заборавили смо, а многима није ни познато у којој мјери су гусле биле присутне у нашим крајевима. Заборавили смо и нашу народну пјесму.

Остала је само ојкача и она нема веселу перспективу, али се пјева. Теоретичари, музиколози кажу да је то најстарији музички израз ових простора. То што га ми дијелимо са људима око себе, заиста је дубоки израз наше присутности овдје. Заборавих споменути једну важну ствар, која је у темељима културе Срба у Хрватској, па и Срба Кордуна који су у језгру те приче. То је фасцинантно језично јединство. Дакле, код народа без озбиљнијих образовних институција, без озбиљнијих културних институција, без уједначавајућих феномена осим туђих практично, ми смо очували језично јединство од сјеверне Далмације до западне Славоније потпуно разумијевање, заправо тек ту и тамо уз неке мале разлике. Много тога смо пропустили, а овакви послови, овакви индивидуални и групни подухвати да се нешто спаси у задњи час.

Бителић крај Сиња – Село је живо док има ко да га памти

Петнаестак километара сјеверно од града Сиња, подијељено у двије катастарске цјелине, али и на већинско хрватско и мањинско српско становништво, тек у траговима налик некадашњем селу у којем је, по ријечима мјештана, прије рата бујао живот, тако би се данас, најкраће могао описати Бителић.

Малобројно повратничко становништво српске националности окупило се око православног храма посвећеног Покрову Пресвете Богородице како би, баш као и некада, прославили храмовну славу, али и искористили јединствену прилику да се састану, виде, евоцирају успомене и обиђу гробља успулих предака. Свету архијерејску литургију поводом славе храма у Бителићу, који је у свим временима био и остао једино мјесто сабрања и молитве вјерном народу овога краја, служио је епископ далматински Никодим са свештенством Епархије далматинске. Том приликом владика је поздравио окупљене Бителићане честитајући им празник те им захвалио што ни у овим тешким временима не заборављају своје свеитиње и своје претке.

ОКУПЉАЈУ СЕ САМО ЗБОГ САХРАНА И ПРАЗНИКА

У Бителићу данас живи углавном становништво старије животне доби, које се након рата повукло из Сплита, Сиња, или неког од околних градова, како би у природи и миру провели остатак живота. Један од малобројних који није могао без свог села, иако живот некада не може ни поредити са овим данас, је Петар Буловић. Искористио је и он ову јединствену прилику, како каже, да види мало свијета, придошли народ који се најчешће окупи само због два повода.

– Састанемо се само кад су сахране или неки већи празник. Посљедњих година сахране су биле учесталије јер овдје данас живи већином старачко становништво. Младих готово да и нема. Нема посла па се људи не могу ни враћати, немају од чега живјети. Али није само посао проблем, ми смо прије рата били боље повезани са градом и имали смо све услове боље него данас. Данас нема ко да вам приђе ако вам породица није са вама, немате са чим отићи доктору нити има ко да вас одвезе. Свако се бори како зна и умије, било да сте Србин или Хрват свеједно, јер ми сви овдје живимо тако да нас муче егзистенцијалне а не националне бриге – каже Петар, истичући како су и прије рата православци и католици овдје живјели заједно, свако је градио своје али поштовао туђе.

ДОК СУ РОДИТЕЉИ ЖИВИ

У неким ранијим годинама, био је ово већином сточарски и мањим дијелом пољопривредни крај, јер је земља увијек била оскудна па је сточарење било интензивније. Педесетих година почиње изградња акумулације Перучког језера, Хидроелектране Перуче, гдје су углавном сви радно способни становници добили прилику да се запосле. Од тада почиње да се ствара радно-сељачка породица, што значи да су углавном мушкарци добијали државне послове док су жене биле посвећене домаћинству, одгоју дјеце и узгоју стоке и пољопривреде. Био је то, у неку руку, и почетак просперитета читавог овог краја. Бителић је у том периоду одисао и јединством и животом, школе ђацима а читав крај радницима, док свега тога данас нема, каже нам Ана Лунић која је рођена и младост провела у Бителићу. Иако је животни пут одвео у Сплит, село је често обилазила све док јој је мајка била жива.

» Поводом храмовне славе Покрова Пресвете Богородице у селу Бителић окупило се на десетине православних вјерника овога краја

– Тако то обично бива данас, док су родитељи живи увијек имате разлог и повод да долазите. Кад њих више нема онда се и те прилике прориједе, тешко је човјеку прихватити да нема више онога што је некада било, на шта је навикао. Бителић је и у прошлости био мултинационално село, гдје су православци и католици живјели заједно, међусобно се женили и удавали, кумовали, дружили. Омладина је била јако активна, заједно смо овдје похађали основну школу, правили приредбе, организовали сеоска дружења. Можда смо, у односу на друге, били неразвијено село, али смо имали ту осмогодишњу школу, трговину, добру повезаност са градом. Народ је био вриједан, бавили су се сточарством и пољопривредом, имали пољопривредне стројеве, наводњавали земљу која је бивала родна и плодна – присјећа се Лунићева.

До мајчине смрти долазила је у село бар једном недјељно, али ће, како сама истиче, тих долазака у будућности бити мање. Ипак, храмовна слава и други већи празници морају остати нешто што ће овај народ и даље држати на окупу, да знају ко су, шта су и гдје припадају.

– Мјесто гдје смо се родили и одрастали, породица, родни праг, увијек човјека вуку. То је нека спона коју одржавате ма гдје да вас живот одведе. Прије рата, поред Сиња и Велике Госпе, дернек, како га мјештани зову, у Бителићу био је највећи православни скуп у овом крају. Некада се овом црквеном портом није могло проћи од народа, нисте могли са сваким да се поздравите а видите колико нас је данас. Ипак оно што ме радује јесте да још увијек видим и младог свијета, породица које долазе са својом дјецом, и то је неки дашак наде да ипак није све нестало и то је оно што ме весели – закључује Лунићева.

ТРЕЋИНА СРБА СЕ ИСЕЛИЛА

Како показује посљедњи попис становништва Срба је данас мање од тридесет процената. Након посљедњег рата, структура становништва знатно је измијењена, многи су отишли „трбухом за крухом" тражећи бољи живот у некој од западних земаља. Млађе генерације овдје се не враћају, бар у погледу одлуке о останку. То није случај само са Бителићем, већ ситуација једнака оној попут већине села у Хрватској.

Ипак, многи су и даље емотивно везани за крај из којег потичу, па бар једном годишње обнављају навике доласка али и настоје то пренијети на своје потомке. Један од таквих младих људи је и тридесетогодишњи Петар Буловић који је на овогодишњу славу храма дошао са супругом и двогодишњом ћеркицом.

– Ја сам рођен у Сињу, али ми је отац рођен у Бителићу и читава моја породица је поријеклом одавде. Од свих њих једино стриц данас живи овдје, али тај осјећај припадности код мене никада није нестао. Кроз читаво дјетињство долазили смо овдје, празнике би проводили овдје, сваки викенд би обилазили баку и дједа који, нажалост, више нису међу живима. Њих више нема, али овдје је моја старина, одавде вучем поријекло, настојим очувати обичаје које смо некада његовали и традицију наших предака која нам је остала у аманет. Ове године ту сам са супругом и ћеркицом коју смо прошле године и крстили у овој нашој цркви. Срце ми је пуно због тога и то је нешто што заиста осјећам својим – каже Петар, додајући да ће тим стопама наставити и убудуће, без обзира какве прилике биле јер је то спона коју одржава са својим прецима.

А та спона са успулим прецима, успомене, камен, непосредна близина ријеке Цетине, језеро Перуча, православни центри духовности и природне љепоте су оно што Далматинце увијек веже за крај из којег потичу, и још увијек су трачак свјетлости и наде да живот у Бителићу ипак неће потпуно нестати бар док има оних који га чувају од заборава.

ВАСКА РАДУЛОВИЋ/ СРБИ.ХР

Никодим Милаш – епископ далматински и учитељ цркве Христове

Свестрана личност Никодима Милаша, православног епископа далматинског и изузетно плодног научног радника спада међу људе које су својим животом и научним радом заслужили неизмјерно поштовање и памћење православних Далматинаца.

Никодим Милаш рођен је у Шибенику, 1845. године, од оца Трифуна, Србина, и мајке Марије, Италијанке. По рођењу је добио име Никола. Иначе, породица Милаш је из далматинског села Цетина, одакле су дошли са подручја Дувна.

Млади Никола школовање је започео у родном Шибенику, гдје је завршио основну школу.

Гимназију је завршио у Задру, а Богословију у Сремским Карловцима. На бечком Универзитету слушао је филозофију, али убрзо напушта студије филозофије и одлази 1867. године у Русију, те се уписује у Кијевску духовну академију. Милаш је Духовну академију завршио у двадесет шестој години живота и тиме окончао своје школовање. Из Кијева се вратио као магистар теологије. За суплента Богословије у Задру постављен је 1871, а 1872. године именован је за сталног професора.

Монашки постриг је примио на Бадњи дан 1873. године у Задру, добивши име Никодим, а на Божић је рукоположен у чин јерођакона. Убрзо је одликован црвеним појасом и протођаконским чином, на Божић 1875. године рукоположен је у свештенички чин, а 1880. године је произведен у чин архимандрита.

ОДБИО ПОНУДУ ДА ПОСТАНЕ МИТРОПОЛИТ

Милаш је кратко вријеме провео у Београдској богословији, након чега се вратио у Задар, а послије смрти митрополита Србије, Инокентија, 1905. године, Никодиму Милашу је понуђен положај митрополита. Међутим, он је и ову понуду одбио. За епископа далматинског изабран је у јулу 1890. године, а хиротонисан је 16. септембра исте године.

На трону епископа далматинских Никодим Милаш провео је непуних двадесет и двије године. У фебруару 1912. године примљена је његова оставка. Кијевска духовна академија 2. марта 1912. године прогласила га је својим почасним чланом, а то је учинило и Словенско добротворно друштво у Петрограду 5. маја исте године.

ПРОБЛЕМИ СА АУСТРОУГАРСКОМ ПОЛИЦИЈОМ

Као пензионисани епископ Никодим Милаш се већ 26. јануара 1912. године настанио у Дубровнику, одакле се 29. јануара опростио са свештенством и народом посланицом. Располажући својом имовином, Милаш се у Дубровнику, под сталном контролом аустроугарске полиције, посветио научном раду. Док се Милаш налазио на лијечењу у Штајерској, полиција му је, на дан објаве рата Аустроугарске Србији, 23. јула 1914. године, претресла стан и однијела приватну преписку и рукопис припремљен за штампу *Црква и држава у Аустроугарској*.

Епископ Никодим Милаш је умро на Велики петак, 2. априла 1915. године у Дубровнику и сахрањен у приватној гробници. Његови посмртни остаци пренијети су 4. октобра 1930. године у Шибеник.

Као еминентан научни радник, нарочито у области канонског права и црквене историје, Милаш је служио на част својој епархији, а као научник је стекао свјетски углед и до данас није превазиђен у српској науци црквеног права. Његова Православна Далмација је још увијек основ цјелокупном проучавању историје Православне цркве у Далмацији.

Милаш је био дубоко свјестан политичких околности времена у којем је живио, због чега је говорио: „Није лак посао владици у Далмацији и са такозваном православном интелигенцијом. Ови и овакви људи принудили су далматинске епископе Рајачића, Живковића и Мутибарића да бјеже из Далмације у друге епархије… Али најтеже је далматинском епископу са Владом, ако хоће да буде прави православни епископ и чувар вјере и цркве своје. У Аустрији од 1868. влада закон да православље уживa једнака права као и све остале признате државне конфесије. Али у самој ствари та је црква у Аустрији само толерисана."

НЕИЗБРИСИВ ТРАГ

Никодим Милаш оставио је неизбрисив траг, у правом смислу те ријечи, не само у Даламацији, већ у цијелој Српској православној цркви, а његово богословско-историјска заоставштина и данас је актуелна, што најбоље знају студенти Богословског факултета, који и данас уче из Милашевих књига, чији значај вријеме није умањило. Милаш је био и остао вјеран родној Далмацији, у којој је рођен и у којој се упокојио, посвећујући јој сваки трен свог овоземаљског постојања. Ипак, његов научни опус, остао је Милашева највећа заоставштина, по којој је постао и остао познат широм православног свијета. О томе свједоче и ријечи којима се описује научно прегалаштво Никодима Милаша:

„Да би се ваљано описали сви аспекти његовог пастирског, богословског, педагошког, научног, публицистичког, социјалног и сваког другог вида рада и стваралаштва потребни су томови књига са пратећим документима – историјским изворима и разноврсном архивском грађом. Заиста, ради се о једној по свему изузетној личности, корифеју приморских Срба и свеколиког српства, поштованом међу ондашњом европском интелектуалном и научном елитом."

Због тога је и протођакон др Лука Новаковић записао:

„Да кажемо да је кроз своје радове на пољу црквеног права и историје Цркве, православним теолозима отварао видике у свијет западних богослова, окружених обиљем књига и оригиналних докумената древних сачуваних библиотека, потопљених у ишчитавање, проучавање актуелних тема и зборника из области канона и правила, историје Цркве, и различитих пракси. Западним, пак, научницима, кроз своја дјела и присуство на европским универзитетима, осветљавао је просторе за њих мистичног Истока, његових свијетлих традиција у очувању чистих извора православне вјере."

Памтећи епископа Никодима Милаша, епископа далматинског и знаменитог црквеног писца, православни у Далмацији бар дјелимично одужују дуг свом духовном претку, који је непроцјењиво задужио Цркву у Далмацији, обогаћујући је својим постојањем, својим трудом и вјерношћу вјери својих отаца.

ВАСКА РАДУЛОВИЋ/СРБИ.ХР

МАТИЦА СРПСКА: ОДРЖАНИ НАУЧНО-КЊИЖЕВНИ ПРОГРАМИ О ЈОВАНУ ДУЧИЋУ

У Свечаној сали Матице српске одржан је научно-књижевни скуп о Јовану Дучићу. Програм је отворио предсједник Матице српске проф. др Драган Станић, подсјећајући да је ова година изабрана као година у којој обиљежавамо годишњицу рођења Јована Дучића, иако за то нема поузданих доказа. Оваквим програмима се показује да је Дучићево дјело заиста живо и да и данас одјекује на дубок и моћан начин. У програму су учествовали истраживачи који су изложили своје радове о Јовану Дучићу и пјесници који су својом поезијом успоставили дијалог са Дучићем. Своја истраживања изложили су: проф. др Јован Делић, дописни члан САНУ, проф. др Владимир Гвозден, проф. др Јелена Новаковић, др Јелена Маријевић Балаћ, проф. др Зорица Хаџић, мср Растко Лончар, др Драган Хамовић, мср Милена Кулић и Иван Негришорац. Пјеснички дијалог са Јованом Дучићем успоставили су: Стеван Тонтић, Ђорђо Сладоје, Мирослав Алексић, Гордана Ћилас, Благоје Баковић, Драган Хамовић, Растко Лончар, Јелена Маријевић Балаћ и Иван Негришорац. Програм је водила др Исидора Поповић.

ОСИЈЕК: ПРОМОВИСАНЕ ДВИЈЕ КЊИГЕ СРПСКОГ ИСТОРИЧАРА МИЛАНА МИЦИЋА

Просвјетин пододбор у Осијеку у склопу свог редовног програма организовао је промоцију двије књиге Милана Мицића, а овим путем договорена је и сарадња са Матицом српском. Посјета историчара Милана Мицића Осијеку није прва, а његово присуство искоришћено је и за разговоре о сарадњи са једном од најзначајнијих српских културних установа Матицом српском у којој је он генерални секретар.

– Матица српска се налази тамо гдје се налази и српски народ и српска култура тако да нам је изузетно значајна ова сарадња са пододбором Српског културног друштва *Просвјета* овдје у Осијеку која се наметнула сама по себи. Матица ће у неком наредном периоду свакако бити присутнија овдје у Осијеку, али не само у овом граду него и у Белом Манастиру и Вуковару. Разговарали смо о томе да се сарадња реализује на различите начине како у Осијеку тако и у Новом Саду. За Матицу српску је то изузетно значајно да подржи, да бодри српски народ без обзира на државу у којој живи и да помогне са својим интелектуалним капацитетима очување српског идентитета, бића и језика – истакао је Мицић.

У наредном периоду одредиће се и модалитети будуће сарадње па је у том својству у Осијеку био присутан и генерални секретар СКД *Просвјета* Слободан Живковић.

– Мислим да није потребно говорити колики је значај Матице српске за српски народ, не само у данашњем времену, него и од времена њеног оснивања. Нама као културном друштву Срба у Хрватској које се бави заштитом и очувањем идентитета и традиције српског народа од изузетне је важности имати квалитетну сарадњу са сличним и сродним институцијама. Такође, ова сарадња не смије бити на декларативном нивоу потписивања споразума и управо смо данас и разговарали о размијени програмских садржаја, да сарадња буде што интензивнија, да не буде ограничена само на наше пододборе у источном дијелу Хрватске него да се пренесе и на унутрашњост – нагласио је Живковић.

Мицић је историчар који се бави питањима српских добровољаца из времена Првог свјетског рата и аутор је на десетине књига у којима обрађује ову тематику.

– Српски добровољци у Првом свјетском рату су тема којом се ја бавим као и њихова међуратна колонизација. Обје ове књиге представљене у Осијеку су једна цјелина, једна књига је *Српски добровољци из Бачке, Баната и Барање* гдје се налази списак од око 4.500 имена добровољаца који су надјељени земљиштем мјештана са наведеног подручја, а друга књига *Колонистичка насеља 1921–1941. године* говори о добровољцима који су дошли на ове просторе, тзв. сјеверне крајеве гдје су формирали око 200 насеља у којима је живјело око сто хиљада људи и говори о њиховом великом животном витализму и великом напору да се снађу у њима сасвим новом културно-историјском простору – закључује Милан Мицић

ЗАПИС СА БИВШЕ БАНИЈЕ

ПРЕД ЖИВИМ ПЛАТНИМА ЊИВА КОНОПЉЕ И КЕТЕНА

ПИШЕ: МИЛОШ КОРДИЋ

Од свих њива конопље и кетена, које сам видио, на којима сам чупао ове свете биљке, у памћење су ми се заувијек уписале по једна њива од сваке. Уписале се као жива, чудесна сликарска платна: једно мркозелених, а друго, у вријеме цвјетања, чудесних, сасвим њежних, плавих боја.

Живо платно њиве конопље било је на горњој половини, површином можда око рал велике, издуженије њиве на врху Кућишта. Одмах испод гајинских мајина, односно испод сјеверних граничних окрајака шума горе Шамарице. Била је то конопља попут неке младе шуме – рецимо самоизраслог тополика: стабло до стабла, сва једнако висока, исте дебљине и исте, рекох, мркозелене боје. Брат и ја чупамо, слажемо у снопове и вежемо. Па застанемо и дивимо се тој шуми, тој слици конопље испред себе. И како чудно мирише – жесток јој је мирис: грицка нос, а прах њеног још недозрелог сјемена увлачи нам се у очи. Иако је то тежак посао за танане дјечје руке, ипак ми радосно радимо.

(Конопљом се назива свака биљка из рода канабиса. Постоји индустријска конопља, али и она, женска биљка, из које се производи марихуана. Дијели се и по називима, односно и другим карактеристикама: канабис – латински назив, ганца – индијски, марихуана – шпански, из Мексика, и трава – жаргонски назив. Ова коју смо ми чупали, јер конопља се није жела, а то нисмо ни ми тада знали, садржи блаже психоактивне супстанце. Што значи да смо ми већ тада били на марихуани...)

Живо платно њиве кетена (лана; на Банији смо углавном говорили кетен, а и мени је некако то милија ријеч), као умјетничка слика, било је на комаду земље на нашим Становима, на Брдима, са сјеверне стране села. Тај комад земље завршавао је на врху Кордића брда, једног од видиковаца са кога се виде и Козара на истоку, и Мославина на сјеверу, и густе шамаричке шуме на југу и западу. Била је то њива правоуганог облика, тик изнад нашег бившег винограда па све до млађег стабла ораха у међи са земљом чиче Пере Кордића (Станиног). И због тог ораха умало се једне године не потукоше чича Перо и мој отац. Иначе вршњаци, добри пријатељи. Што су поново касније били и такви остали. Али, ето... А слика њиве кетена, са цвјетовима свијетле плаве боје – то је заиста тешко описати. А описали су је многи сликари и осликали многи пјесници. Па касније

поново и овдје брат и ја чупамо... А оно мирише. Посебно и само по себи, на кетен мирише.

(Кетен је, дакле, лан. На арапском је kattan, а на турском језику је keten. Нама је, ето, остало од Турака. Као и многе друге ријечи. У Лексикону страних речи и израза Милана Вујаклије, приредио Драго Ћупић, издавачи Штампар Макарије, Београд, и Октоих, Подгорица, 2011, увршћен је ћетен, како га називају у дијеловима Херцеговине и у Црној Гори, код кога је наведен и коријен ријечи кетен... У обимном *Рјечнику Матице српске*, издање Матице српске, Нови Сад, 2018, ћетен је такође увршћен, али кетена нема... Народ је лан звао, уз ћетен и кетен: лен и преслеј. А кајкавски екавци, у Банијској Посавини: лен и ленек.)

Живот ми је, прилично година послије дјетињства, у коме је убиљежена појава живих платна тих њива, пружио прилику, између осталог што ми је дао и одузео, да на просторима бивше југословенске државе и у иностранству, обиђем више музеја, галерија, изложби, атељеа... Да упознам и бројне ликовне умјетнике. И да на многим умјетничким платнима видим и неко од кориснога биља које се некад и на Банији узгајало. Била су то платна њива, али и другачија виђења и хватања из посебних углова... другачија виђења биља, као, на примјер: сунцокрета, мака, стрних жита, рјеће лана... По свим тим галеријама, музејима... покушавао сам да пронађем поменуто чудесно платно њиве конопље и још чудесније платно њиве кетена. Да пронађем она платна каква сам их упамтио и понио из дјетињства. И нигдје их нисам нашао.

Кад бисмо кренули у читање историје биља, стаза тог читања одвела би нас ко зна у која и колико давна времена. Свакако да би се ту наишло на несагледиве миленијуме и оних биљака које су нас, старије и старе, храниле, облачиле, чувале... Оних корисних и многих љековитих биљака с којима смо и уз које смо расли, сијали их, садили, обрађивали и прерађивали у оно што нам је требало. У оно без чега се није могао замислити наш живот. А да не говоримо о животу наших предака и предака њихових предака.

Имао сам среће да у раном дјетињству чувам краве близу њиве проса. Видио сам је тада и никад више. Својим зеленилом и данас сија пред мојим очима. Имао сам среће да растем, радим и обрађујем неко од биља које је касније готово одједном нестало с лица банијских њива и башта. Између осталог: зоб (овас), раж, јечам, кравља репа, сунцокрет, сијерак (сирак), кораба, боб, мак... И, наравно, конопља и кетен!

Као да данас гледам нас, неку дјецу, рођену и одраслу на селу у вријеме Другог свјетског рата и у вријеме немаштине након тог рата. Као да гледам нас, дјечаке који смо се наносили прећних гаћа, често фарбаних ораховом љуском. И набрисали се мусавих лица ланеним ручиницима (пешкирима), украшених шлингоријом извезеним цвјетовима. И с другим, миришљавим ланеним ручиницима, учвршћеним преко рамена па скоро до земље, неки смо, и дјечаци и дјевојчице, и младићи и дјевојке, били дјеверови и дјеверуше на свадбама своје браће и својих сестара. А касније дорасли и до ланених кошуља, блуза...

Моја породица сијала је, дуго година послије Другог рата, и конопљу и кетен. Не сјећам се да је у мом селу било баш много кућа које их нису сијале.

Дакле, сијали смо их, чупали, везали у снопове, возили у ријеку Суњу да се киселе. Па их укисељене вадили и разастирали по травнатој обали да се суше. Чиме је био завршен први дио посла око њих. А другом дијелу припада ступање, рељење и обрада како би се добили: нити, конци, дебља или тања влакна за платна, чаршаве, строже, поњаве, ужад, повразаче, затим за већ споменуте кошуље, блузе и гаће, као и оне за народне ношње, ручинике...

Јер тада, док су харале немаштина, голотиња и босотиња, суше и болести, обавезе и откупи, улудо осниване па убрзо и пропале сељачке радне задруге... конопља и кетен били су незамјењиве биљке. Уз вуну, оне су биле оно што је, кроз историју, развијало и развило богату кућну радиност. А она, та кућна радиност, условила је бројне проналаске оруђа, разног прибора и машина за обраду и прераду конопље и кетена, од ступе, трлице, гребена, витла, чекрка, преслице и вретена, таре (ткалачког стана) итд.

Вјероватно је мало оних који не знају за народну пјесму *Ја посјах лан* (која је и лијепа игра за дјецу у предшколским установама и у нижим разредима основних школа):

„Ја посијах лан, баш на Ивањдан.
Грдила ме, грдила ме Иванова мајка.
Ја почупах лан, баш на Ивањдан.
Грдила ме, грдила ме Иванова мајка... "

Писао сам и о једној и о другој овој биљци. О кетену, који сам у стиховима уланио, више. Много више. И с неколико стихова из пјесме *Сјећање на њиву с ланом* (збирка *Предвечерје*, *Просвета*, Београд, 2016) завршићу овај запис о својим платнима њива...:

„Лијепо је видјети њиву на врху плавих Станова,
на Брдима, како се пресијава златом зрелог лана.
На врху, из благе узвишице међе, израста орах
као брод који се управо из своје луке отискује
на пучину њиве...

... Док орах и даље плови у своју слободу,
дотле нас двојица чупамо златне нити очевог
сјећања на никад виђено такво море. На сунце
мора на врху плавих Станова наше златне њиве. "

КАКО ДО КЊИГЕ *БИЛО ЈЕДНОМ НА БАНИЈИ*

У продаји је друго издање књиге *Било једном на Банији* Милоша Кордића, чији је издавач *Инфо Рас* д. о. о. Београд, 2019. У књизи су бројни прозни записи ауторових сјећања на дјетињство, младост, школовање и живот на Банији између Другог свјетског рата и грађанског рата у Хрватској, с повременим заласком у те ратове. Ту су бројне личности са Баније: сељани, грађани, народни хероји, научници, књижевници и други умјетници, професори, ауторови школски другови...
Ту је запис о Титовом доласку на Банију, 1967. године. У књизи су обрађене банијске горе и њихови највиши врхови, ту су записи са видика, затим ријеке, рјечице, потоци, стара банијска јела, опис коњевина. . . Други дио књиге садржи имена и презимена банијских Срба, њихове бројне надимке, попис села и градова. Посебно поглавље посвећено је пословицама, клетвама, ојкачама, оригиналним псовкама. И на крају књиге Кордић објављује више од четири хиљаде непознатих, мање познатих и заборављених старих ријечи и израза банијских, са објашњењима. Књига се може наручити поруком на телефон: 063 1958 354, и на мејл: miloskordic44@gmail. com
Код поруке потребно је навести име и презиме, тачну адресу (с поштанским бројем) и број мобилног телефона. Цијена књиге је 800,00 динара + поштарина (шаље се поузећем, пост експресом).

МИЛОШУ МАРКОВИЋУ
најрјечитијем међу рјечитима

(„Au clair de la lune,
Mon ami Pierrot,
Prête-moi ta plume
Pour écrire un mot.")

Имао сам свега осамнаест година, шаку историјских, херцеговачких тема и прегршт својих пјесама када сам у јесен 2013, приспио у Београд. Имам у меморији загашене боје лишћа, када ме је покојни стриц Светозар позвао да упознам Милоша Марковића.

„Водим те да упознаш најписменијег Гачанина", изговорио је док смо се приближавали Топличином венцу, гдје нас је, пред једном кафаном, чекао типични динарски тип човјека: висок, оштрих, изражених црта, смртно озбиљног погледа и сугестивних, брзих покрета, ријечју – Милош Марковић. Осјећај неке нарочите интелектуалне узоритости који сам имао за тим кафанским столом био је раван мом првом ступању у Матицу српску или Народну библиотеку Србије. Пред тим старијим господином и његовим живописним казивањима, напросто се губио осјећај за простор и вријеме. Није то више био Београд чије власти те године нијесу званично обиљежавале двјестогодишњицу Његошевог рођења. Није то више била ни кафана, него једна гостионица знања: један сто и четири столице потпуно одсјечени од спољашњег свијета. Као да је једним сугестивним потезом својих руку направио велики вео између нас и непосредне околине, усмјеравајући сву нашу пажњу на оно о чему говори.

Док сам му рецитовао стихове из једног свог пјесничког покушаја, он ме је пресјекао: „Тако је могао писати неки твој прађед у деветнаестом вијеку, али ти тако не можеш писати." Већ тада сам осјетио да у Милошу нема ни призвука лицемјерја, нити могућности да он жртвује истину, да удијели лажно охрабрење младом пјеснику, да га потапше по рамену или да каже: „А види, добар си, само напријед." Гужвајући неке своје стихове у рукама, пред таквим коментаром, почео сам схватати да је истинољубив књижевни критичар најбољи савјетодавац, не само младом, него и сваком, писцу. Много доцније, чух да је похвалио нешто што сам писао, али, не преда мном, него пред другима.

Милошев језгровити, питки, лијепи херцеговачки говор, био је културни празник и једна изузетна свечаност употребе српскога језика. Током разговора са Милошем, теме су се смјењивале као годишња доба, кружећи, једна за другом, у бескрајном тематском циклизму. Истовремено, свака тема коју је начињао, имала је своје унутрашње кружење, неријетко дограђено упечатљивим варијацијама, које су се опет, на концу, сажимале у један беспријекорно јасан закључак. Тако је, рецимо, говорећи о херцеговачком прођећу својег живота и својим гатачким, гимназијским данима, обухватао све њихове кључне тонове. Говорећи о себи и свом одрастању, увијек је тежио да поред свих личних искустава, унесе и нешто општије, да испостави саговорнику још један прилог за ишчитавање духа времена. Свака његова прича, свако сјећање извучено из тих гатачких дана, било је јасна цјелина, говор у којем нема празнога хода. Дуга и богата реченица Милоша Марковића није била само плод његове ерудиције и изузетног образовања, него и урођеног, ријетког талента. Уосталом, познато је да су Гачани били чувени као најбољи говорници међу Херцеговцима: изузетно рјечити, језика обогаћеног читавом ризницом питких ријечи са свим акцентима на свом мјесту. Вјероватно најизразитији примјери на тој гатачкој ораторској линији, у протеклом стољећу, били су Перо Слијепчевић, Никола Милошевић и Милош Марковић.

Милош Марковић, међутим, био је најрјечитији међу рјечитима, најбољи бесједник и најизузетнији саговорник којег сам познавао. Оштроуман и аутентичан, ерудитан и прецизан, Милош је био један од посљедњих насљедника оне велике међуратне генерације српских интелектуалаца, чију заоставштину већ седамдесет година упорно оспоравају, уништавају и вулгаризују медиокритети свих боја, у свим распонима својег духовног и интелектаулног сивила. Као ерудита, Милош је покривао спектар прилично различитих интересовања и био саговорник од којег сам, током сваког разговора, најприје учио шта значи прецизно и језгровито говорити. Осим тога, теме које је ауторитативно покривао и интересовања која је имао, чиниле су да се осјетим истински привилегованим што се налазим у друштву таквог човјека. Од њега се могло учити о српској народној поезији, Његошевом и Андрићевом стваралаштву, о животу и дјелу многих српских писаца које је читао, тумачио и познавао, са којима се дружио, које је интервјуисао и чији је стваралачки ток пратио. У свом искуству сабирао је људе и предјеле: београдска културна и политичка збивања која је пратио, трагику Косова и Метохије из којих је извјештавао, правио документарце и писао текстове од Пребиловаца до Приштине, од Београда до Требиња, дотичући сржне тачке српских историјских несрећа у свим српским крајевима, успијевајући да, једновремено, прати дубине друштвених процеса и промјена које су долазиле; разговарајући са српским, московским и васељенским патријархом, остварујући опширне разговоре са српским писцима, академицима, владикама, професорима, интелектуалцима на концу „кратког двадесетог вијека", не обилазећи теме са комфорне дистанце, него одлазећи у сржзбивања, на лице мјеста; тамо гдје многе његове колеге осамдесетих година нијесу смјеле ни провирити, он је долазио: на ратиште, на стратиште, на Косово, у Патријаршију.

Својим очима, гледао је своје колеге Телевизије Београд како страдају током НАТО агресије, гледао је како у пепелу нестају стотине његових репортажа и извјештаја, како се највећи дио његове новинарске заоставштине претвара у пепео, скупа са његовим колегама, жртвама бестијалне америчке агресије на Србију, да би, након петооктобарских промјена, сировом вољом бестидне власти, изгубио и посао. Било је то вријеме, како је често говорио, „непреводиво на језик логике." У том смислу, видјела се стравична подударност ослободиоца од 20. октобра 1944. и 5. октобра 2000. Под комунистичким режимом, Веселин Чајкановић (који је говорио 15 језика) и Милошев земљак, Гачанин Перо Слијепчевић, један од највећих српских германиста, прогнани су са Универзитета као политички неподобни. По прилично сличном начелу политичке неподобности, уредник Информативног програма, Милош Марковић је прогнан са РТС-а након „ослобођења". Није био припадник „поштене интелигенције", није прихватио закон кетмана, није био прилагодљиви и опортуни каријериста, није се покорио императиву медиокритета, није пљунуо у пепео својих новинарских радова, спржених америчким бомбама, нити је поништио своје достојанство да би пригрлио политичку милост. Остао је Гачанин, Херцеговац и Србин достојан својих предака, носећи своју муку у себи. Кроз сву неправду коју је претрпио и са којом је морао живјети, Милошева ријеч је допирала до пријатеља: из узорних висина једног непоновљивог духа, допирао је његов дубоки глас праћен нарочитом гестикулацијом. Пишчеве руке, прсти пијанисте са неизоставном цигаретом, никада нису биле у грчу: ма о чему причао, оне су увијек биле раширене. Руку дијалога пружао је свима.

Посљедњи пут, након стричеве смрти, разговарао сам са Милошем. Преко телефона је допирао његов глас, већ слаб и пригушен. „Ја нећу дуго", разазнао сам кроз дуги разговор у којем је још једном прикупио снагу и говорио ми о покојном Свету, Херцеговини, књижевности, о нашем Гачанину професору Веску Савићу, необичном психијатру, на чијим су сеансама били Тито, Ђилас, Ћосић, Вук, Матија… Причао ми је о паралелама између комунистичког тоталитаризма и наше демократије, о том јаловом мозгу просјечног бирократе, о *Заробљеном уму* Чеслава Милоша и неким нашим гатачким темама. Већ тада, његов глас је био све мање препознатљив. Као да је допирао из неког давног доба које се удаљава, утишан, пригушен и на вјетру ношен. Тај глас ме подсјетио на причу о фоноаутографу – првом уређају за снимање звука. Његов творац, де Мартинвил, могао је 1860. године снимити звук, али не и очитати. Фоноаутографски запис очитан је тек 148 година касније: чуо се глас изумитеља који је пјевао стару народну француску пјесму *Au Clair de la Lune* (*На мјесечини*). Ти мелодични стихови („На мјесечини, Пјер, пријатељу мој, позајми ми оловку, да напишем ријеч"), на старом снимку звучали су као неко тихо, давнашње, али веома питко, пјевушење неког путника на вјетрометини живота. И Милошев глас, његова питка ријеч, остају за нека нова времена: данас их можда не можемо растумачити, данас их можда не желимо чути, али сјутра, након свега и након нас, доћи ће ново покољење и очитати неке давно заборављене снимке.

Милош је, поред све горчине коју је носио, имао снаге и за краткотрајне моменте задовољства у разговору, што је укључивало и хумор. Међутим, Милошев хумор је био његошевски; није то била пука комика, нити хумор ради хумора. Милошев основни тон је био изразито озбиљан, он је искључивао театралност и патетику. Да сада прочита овај текст, рекао би: „Крупне ријечи! Театралне, крупне ријечи!" Поред све горчине коју је носио, имао је снаге да пријатељима подари осмијех – као одмјерени предах или суптилну повезницу између двију озбиљних тема.

Једна година нам је узела два велика човјека, врла Гачанина: Светозар је преминуо у априлским данима, као и наши страдалници, капетан Поповић и поп Перишић, на Лијевча пољу, а Милош на концу октобра, у данима кад се упокојио Његош.

Враћам се у ту 2013, у којој званична Србија није славила двјестогодишњицу Његоша, у јесење дане када сам упознао Милоша Марковића. Опет ћу проћи Топличиним венцем, мислити о Гацку и Херцеговини, гледати у неке нове пањеве посјеченог дрвећа, али тамо нећу затећи ова два човјека. Они ће, несумњиво, наставити свој разговор у силној хладовини небеских маслињака и пренијети наше поздраве сазвежђу херцеговачких великана.

Лака ти земља српска, врли наш Милоше, најрјечитији међу рјечитима.

РАДЕ ЦРНОГОРАЦ

АДМИРАЛ ФЛОТЕ БРАНКО МАМУЛА ПРЕМИНУО ОД КОРОНА ВИРУСА

Адмирал флоте Бранко Мамула преминуо од корона вируса у 101. години у свом стану у Тивту где је живио посљедњих двадесетак година са својом супругом Мирјаном Јакелић Мамула. Био је једна од најмаркантнијих личности које су учествовале у формирању и развоју некадашње „Титове Југославије", од Другог свјетског рата до крвавог распада СФРЈ у грађанским ратовима почетком деведесетих.
Мамула рођен је 30. маја 1921. у селу Славско Поље у општини Вргинмост на Кордуну у Хрватској. Учесник је Народноослободилачког рата и носилац Партизанске споменице 1941. Прошао је многе битке од почетка устанка у Хрватској 1941. до коначног ослобођења Југославије у мају 1945. године.
Након рата, обављао је високе дужности у Флоти Југословенске ратне морнарице, односно Војнопоморском школском центру, као и Петој поморској зони ЈРМ која је контролисала сјеверни Јадран.
Јуна 1979. постављен је на дужност начелника Генералштаба ЈНА на којој остаје до маја 1982. када је именован за савезног секретара (министра) за народну одбрану коју је обављао до пензионисања у највишем морнаричком чину – адмирал флоте, 1988. године.
Написао је укупно осам књига међу којима и више стручних књига из области вођења рата на мору.

ПРЕМИНУО МИЛАН АНЂИЋ: „ЗЛАТНИ МИКРОФОН" ОТИШАО У ЛЕГЕНДУ

Дугогодишњи новинар, спортски репортер Радио Београда Милан Анђић преминуо у је 74. години. Рођен у Гацку 1948. године. Дипломирао је на Правном факултету у Београду. За вријеме студија новинарску каријеру започео је у листу *Студент*, крајем шездесетих година, да би 1972. године, послије конкурса дошао у Радио Београд. Кратко вријеме радио је у привредној рубрици, а затим до пензионисања у Спортској редакцији Првог програма.
Био је препознатљив по преносима фудбалских утакмица, један од новинара који су радили у вријеме највеће популарности емисије *Време спорта и разоноде*, јављајући се са стадиона широм старе Југославије.
Добитник је награде за животно дјело Удружења спортских новинара Србије и златног микрофона Удружења спортских новинара Београда.РТС

ДР РАЈКО ВУКАШИНОВИЋ - ОСТАЛИ СМО БЕЗ ВРСНОГ ЉЕКАРА И ХРОНИЧАРА

У Београду је у 93. години преминуо познати доктор медицинских наука, професор, пуковник у пензији Рајко Вукашиновић. Осим медицине којој је посветио живот Вукашиновић је остварио запажене резултате као публициста, биљежећи историју родних Зубаца и Требиња.
Рођен је 1929. године. Завршио је студије медицине у Београду, као стипендиста Југословенске народне армије и стекао чин поручника санитетске службе. Љекарски стаж обавио је у Војној болници у Сплиту и Војној болници у Мељинама. Као љекар опште праксе наставио је рад у гарнизоној амбуланти у Кумбору и на школском броду *Галеб* Југословенске ратне морнарице. На *Галебу* је као члан медицинског тима Јосипа Броза Тита од фебруара до априла 1961. године био на путу мира земљамама Западне и Сјеверне Африке.
Специјализацију из интерне медицине положио је 1965. године на ВМА у Београду а специјално образовање из подводне медицине у Поморском центру Југословенске ратне морнарице у Пули и Поморском центру Краљевске морнарице у Великој Британији. Био је и члан Свјетског удружења за превентивну кардиологију.
За предан рад др Рајко Вукашиновић стекао је бројна признања, само ЈНА наградила га је са осам медаља, а потом је стигло и оно које се најтеже заслужује, оно које додјељују најближи – Признање Видовданског сабора народа Зубаца.

ОДЛАЗАК ВЕЛИКОГ МОСТАРСКОГ ДОБРОТВОРА БОРИСА ПЕШКА

Познати Мостарац Борис Пешко, потомак угледне мостарске породице Пешко, преминуо је у Херцег Новом у 93. години живота.
Био је велики добротвор Саборне цркве и Црквене општине Мостар, те донатор Просвјетине стипендије *Владимир Ћоровић* којом се стипендирају надарени ученици и студенти из Херцеговине.

ПРИКАЗ КЊИГЕ ПЕТРА Ђ. РАЈЧЕВИЋА

ЦЕПЕЛИШ – СЕЛО НА БАНИЈИ

Средином ове године у издању Библиотеке *Крстоноше* у Косовској Митровици, из штампе је изашла књига – монографија *ЦЕПЕЛИШ село на Банији* аутора Петра Ђ. Рајчевића.

Ова обимна монографија, квалитетно опремљена, на 509 страница текста и слика, тврдо укоричена, великог формата, настала је дугогодишњим преданим и стручним, али прије свега упорним радом њена аутора почев још од школских дана. Садржај сачињава деветнаест поглавља уз ПРОСЛОВ и на крају ПОГОВОР.

У нежељеном положају у коме се нашао наш народ уназад протеклих тридесет година, имамо једну позитивну појаву, понекад рекао бих немогућу и очајничку да сачувамо још оно што се даде сачувати и откинути од заборава. Такво мишљење потврђује и Мићо Јелић Грновић који на почетку монографије у рецензији (осврту), између осталог пише: „О себи смо изговорили за ових двадесетак година готово све што је требало пасти у ЗАБОРАВ. Ни сами не знамо како смо то постигли – НАПИСАТИ ТОЛИКО КЊИГА ? СКУПИТИ СИЈАСЕТ ДОКУМЕНАТА који нису ниггде сачувани, осим случајно јер НАШЕ СРПСКО У КРАЈИНИ ЈЕ СИСТЕМАТСКИ ЗАТИРАНО паљевинама, прогонима, ГЕНОЦИДОМ".

ПИСАЊЕ ЗАПОЧЕТО У ДЈЕТИЊСТВУ

Аутор овог дјела је свој интерес за родно село показао још у раном дјетињству посматрајући пажљиво природу, објекте и људе крај себе, пратећи шта они раде и притом помно слушао што они причају. Сакупљао је разне предмете, истраживао и сачувао бројне ископине које указују на претходни живот овог краја, сакупљао кућне предмете, документе, слике, читао књиге, руком цртао објекте, прије свега куће, наше банијске чардаке и штошта друго везано уз Цепелиш и његове становнике. Тај посао, настао из љубави и знатижеље, наставио је и касније након школовања, затим, кроз сва тешка времена али понекад уз вјечну дилему „а чему све то". Управо у ПРОСЛОВУ на самом почетку уз умну мисао".

Све је тако варљиво и пролазно, у овом земном животу отвара вјечну дилему искона и есхатона, смисла оног што се чини у овоземаљском животу. Управо та његова истинска и дубока духовност одржала га је у накани да један радосни период живота у родном селу па све до трагичног напуштања кућног прага ипак претвори у једно писано, трајно дјело.

Цепелиш мало село, за које ни многи Банијци никад нису чули, налази се у самој близини Петриње на падинама предивне Храстовичке горе или како је поједини називају Петрињске. Мјесто на коме је настало, својим положајем доминантно у гори, са погледом на град и цијели крај подсјећа ме на „соколово гнијездо". Осим љепоте овог краја и самог села, о чему ће касније бити још понешто, оно што је најинтересантније ово национално мјешовито село (Срби и Хрвати) вјековима је најближе мјесто крај Петриње чије становнике чине и Срби – православни. Они су овдје као једна мала оаза окружена хрватским – католичким становништвом.

БАНИЈСКИ КОРИЈЕНИ ИЗ СТАРЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ И СРБИЈЕ

Аутор покушава докучити далеку хисторију свог села повезујући је са већ устаљеним мишљењем да све почиње нашим насељавањем ових крајева почев од Великог рата с краја седамнаестог вијека. У помоћ призива топониме повезујући их са онима у Старој Србији што има одређене логике пошто је опште познато да је народ у сеобама са собом носио и имена својих станишта и околиша који га је окруживао. Да би поткрijепио та сазнања користи се и ономастиком и у презименима Срба Цепелиша налази коријене такође у Старој Србији и Старој Херцеговини. На трагу је одговора када спомиње и писмо српских кнезова писано у Петрињу 1596. године за чије потписнике се вјерује да су се са својим породицама населили у околицу Петриње. Ипак најбољи доказ о старости овога становништва јесу копије из првих матичних књига (парица) петрињске православне парохије (1785), којој су они припадали и гдје су у све три књиге (рођених, вјенчаних и умрлих) међу првима уписани. Кроз садржај књиге стално подвлачи уску везаност Срба Цепелиша за њихову петрињску парохију и Цркву Св. Спиридона тако и за православље уопште.

У опису села и живота у њему даје бројне детаљне описе поткрепљујући их навођењем топонима

за оранице, ливаде, пашњаке, шуме и гајеве, за млинове и њихове власнике на Утињи а потом и имена крава и осталог блага које су најчешће давали. Ово је изузетно значајно за оне који се студиозно баве нашим језиком пошто структура и љепота ових назива плијени већ на први поглед. Све је овдје подређено човјеку и природи. Интересантан је податак да су сељани поред бројних извора воде у селу и крај њега, постали прво село које је још за старе Југославије изградило властити водовод. Године 1936. подигли су и велику чесму са спомен-плочом посвећену благопочившем краљу Александру.

Из једног мирног, релативно идиличног живота у селу улази се у период сукоба, рата и трагедија. Аутор описује све страхоте које је ово малобројно српско становништво проживјело за вријеме рата 1941–1945. када су углавном страдали од комшија из најближих села. Због специфичности која произлази из њихове националне припадности као и географског положаја, у четири године рата на њих су примјењиване све могуће методе: пријетње, прогон, покушај прекрштавања, терор, пљачка, паљење и убиства. На то надовезује и грађански рат 1991–1995. када поново подносе жртве са коначним прогоном са вјековних огњишта. Значајан напредак и развој села који је био видљив од 1945. до 1991, уз опрост за све оно што им је учињено раније, био је готово у једном дану 1995. уништен. Петар поимснично по кућним бројевима наводи све становнике села прије рата, а затим такође поимснично све оне који су прогнани. Оно што карактерише ова поглавља јесте Петрово опредјељење да он за све ове сукобе и ратове не даје своју политичку оцјену тј. не улази у дубљу и ширу анализу опште познатих и толико пута написаних текстова иако треба рећи да готово сваки крај или село има своје специфичности у наведеним догађајима.

СЛИКА ГОВОРИ ВИШЕ ОД РИЈЕЧИ

Након ових трагичних описа слиједе поглавља која заузимају готово четири петине књиге. Ја бих је назвао фото-монографијом и она свакако представља најзначајнији и најврједнији дио овог обимног дјела. Овај дио започиње цртежима које је урадио у дужем периоду а који, гледано данас, представљају велику вриједност као вјеродостојни документ и траг живота у некадашњем Цепелишу. Дрвене куће и кућице нису само слике већ трајни свједок једног живота када су те посебне куће у једној идиличној средини биле најбољи примјер везе човјека и природе преко грађевине – дома. Потом долазе стотине слика његових сусељана кроз вјекове. Невјероватним трудом успио је сакупити слике готово свих Цепелишана уназад једног вијека а сигурно свих оних који су ту живјели до коначног прогона.

У овом дијелу нису презентоване само слике већ се виде и њихове куће и околиш. Затим, ту су дати бројни подаци о особама које су на њима са основним подацима, негдје чак и малим родословима. Није заборавио и изоставио ни оне који су се иселили из родног села као ни оне који су поријеклом из Цепелиша. Ово ће свакако бити значајан извор података за многе породице и потицај да се не само сачува успомена на претке већ да потакне озбиљнија истраживања о својој прошлости и прецима. Ово је најбољи начин да се потакне култура сјећања и да се заустави неодговоран однос према документима које имамо и за које не знамо да постоје у нашој близини.

Цепелишани су се кроз хисторију показали као отпорни, снаљажљиви, вриједни и способни домаћини. Познато је да су били добри мајстори, млинари, месари, воћари, виноградари, пчелари, сточари и у другим подручјима људског живота и рада. Многи су остваривали значајне успјехе у томе, неки постали и угледни привредници. Други су се школовали и такође остварили значајне каријере, међу њима и сам аутор који је од пријератног наставника стекао звање др педагошких наука и постао универзитетски професор. Штета је што тим појединцима у књизи није посветио више простора.

УЧИНКОВИТОСТ *ОЛУЈЕ*

Након бројних портрета, породичних и других слика слиједи сет слика које приказују „учинковитост *Олује*" на којима се виде уништене и девастиране куће и остала имовина. Саме слике говоре све и није потребан коментар. У селу је готово замро живот, нема људи, путеви пропали и неупотребљиви, земља необрађена, свуда шикаре и пустош.

Петар није заборавио ни своје сусељане друге националности чиме је показао пуну одговорност према прошлости и стварности, али прије свега став једног интелектуалца – хуманисте. Објавио је слике сусељана Хрвата уз напомену да су и они жртве, вољне и невољне, свега онога што се догодило. Само мањи дио повратио се након рата у село и сада се бори са свим оним што је претходно речено. У прилог томе говори податак да је по попису 2011. у Цепелишу живјело само 59 становника.

Ово изузетно вриједно дјело аутор завршава поглављем *Ево рјешења*, у коме само једним документом Републике Хрватске написаног његовој породици показује све планско и свјесно смишљене административне зачкољице да се спријечи сваки повратак прогнаних Срба. Уз напред приказане фотографије села данас, хисторијско искуство и проток времена, одговор је савим јасан.

Кад ми је јавио да ми шаље ову монографију обавијестио ме да је ове године у Цепелишу умро и посљедњи Србин. Тако је на неки начин и завршена вјековна хисторија нашег народа у овом изузетном селу. Управо зато значај ове монографије постаје још већи.

Захваљујући Петру Цепелишани ће, иако малобројни, диљем свијета носити ово дјело као своју Библију подсјећајући се на своју прошлост, учећи своје потомство о потреби памћења и незаборава, на то да ће у Цепелишу и даље постојати вјековни гробови њихових предака.

Захваљујући преданом раду Петра Ђ. Рајчевића добили смо још једно вриједно и значајно дјело које ће бити саставни дио хисторијске и културне баштине Баније а посебно њених Срба. **БРАНКО КРЊАИЋ**

О ЗДРАВИЦАМА НА КРСНИМ СЛАВАМА

УТЕМЕЉЕНОСТ НАРОДНЕ ЕТИКЕ НА ВЈЕРИ У СВЕТУ ТРОЈИЦУ

Онтологија народне вјере у Свету Тројицу и етике засноване на тој вјери може се најбоље идентификовати у народним здравицама из источне Херцеговине, које се изговарају у вријеме крсне славе, задушница и других вјерских пригода.

Кад се подиже трећа чаша (прва је у добри час, друга у бољи час, а трећа у најбољи час), онда се наглашава да се она подиже у име Бога и Свете Тројице – српске помоћнице, па се наставља: „Ће се Света Тројица помињала, ту и помагала и помиловала, руку додала, муке не дала, на чиста и праведна дјела намјерила". Затим слиједе ријечи које указују на несавршеност људску и могућност да у неким граничним

егзистенцијалним ситуацијама човјек испољи слабост и маловјерност, а да и у таквим приликама Свето Тројство показује велику бригу за нас: „Ако ми Свету Тројицу заборавили, ил' у калу, ил' у страху, ил' у каквим мукама, ил' у душманским рукама – Она нас никада не заборавила, него вазда као добра помоћница, руку нам додала, а муке не дала, из кала избавила, с браћом саставила, саставио Бог свако добро данас и вазда међу нас".

Претходне ријечи само потврђују да је у нашем народу присутна жива и аутентична јеванђељска свијест, из које се, поред осталог, види да се свагда треба држати ријечи Божје, која нас убеђује и брани од порока и „на чиста и праведна дјела" находи, али да се, истовремено, у православној Цркви прихвата и чува „посљедња могућност човјекове слободе – слободе његових неуспјеха и слабости" (Христо Јанарас, *Азбучник вере*, *Беседа*, Нови Сад, 2000, стр. 216). Јер, Бог пушта да Сунце обасјава и добре и зле, и шаље кишу и на праведне и на неправедне подједнако (Мат. 5,45), односно како наша пословица каже: „Бог помаже и лежаку као и тежаку". Ипак, на крају, добро и зло морају бити праведно одмјерени, али томе увијек претходи могућност по којој „Бог даје да се грешник каје", односно: „Покајника и Бог прима".

Народни називи за морал су: чојство, људсковина, поштење, образ и честитост. А основне моралне поруке су: „Ако не умијеш лијепо, немој ни ружно", или „Ако не знаш људски, немој ни паски", „Добру слути, па ће добро бити". „Тешко злу кад га добро притисне".

За лоше људе говорило се: „Далеко им лијепа кућа".

ПРОФ. ДР ЈОВО РАДОШ

Манастир Шишатовац – вјечно коначиште ктитора Секуле Витковића

На јужним падинама западног дијела Фрушке горе, сјеверно од Сремске Митровице, из правца села Манђелос и Лежимир смјестило се сремско село Шишатовац, а на ободу његовог атара стамено стоји истоимени манастир.

Историјски подаци казују да су монаси манастира Жича бјежећи од турског зулума почетком 16. вијека дошли на Фрушку гору у предио данашњег села Шишатовац и ту затекли малу зидану цркву чији је ктитор био Стефан Штиљановић. На темељима те цркве између 1545. и 1550. године подигли су већу, окупили братство, а манастир назвали Шишатовац. Временом је Шишатовац постао један од највећих манастира у Срему. Манастир је имао велико имање и богату ризницу.

Архимандрит шишатовачки Вићентије Поповић је пуних двадесет година између 1758. и 1778. године градио нову већу цркву, тј садашњу цркву. Тада је сграђен и велики звоник.

И кад је Вићентије Поповић постао епископ вршачки несебично је помагао манастир Шишатовац како би га сачувао од најезде Турака, Аустријанаца и Угара.

Вјерни српски народ је у манастиру налазио уточиште сваке врсте, па га је веома поштовао, помагао и даривао.

Неки од њих као што су браћа Монастерлија српског поријекла, српски подвојвода и Хабзбуршки оберкапетан Јован и Јосиф аустријски пуковник, српски официр-капетан, а касније аустријски пуковник Вук Исаковић и његов брат Трифун, аустријски пуковник Секула Витковић и његов брат капетан Јефтан Витковић издашно су помагали манастир приликом градње и сваке реконструкције, како цркве тако и помоћних зграда, као и при набавци црквених књига и реликвија.

Због својих ктиторских заслуга и доброчинства тијело Херцеговца, Требињца, Секуле Витковића почива у крипти манастирске цркве.

Секула Витковић је један из плејаде требињских Витковића који су живјели у Мостарима сада приградском насељу Требиња. Рођен је 1687. године од оца Сима. Његово име поред осталог у свом тестаменту помиње, као свог рођака, чувени дубровачки трговац Хаџи Јово Дучић Витковић, родом из Требиња.

Секула је са 19 година у потрази за бољим и сигурнијим животом отишао из Херцеговине, прикључио се граничној аустријској војсци у Славонској војној крајини и дошао да живи у Вуковару.

Као војник-хусар лаке коњице тог времена Секула је исказао велику храброст и способност у борбама на страни Хабзбуршке монархије против угарског феудалца Ракоција и његове буне као и у борбама за освајање Сегедина, града који је био сједиште санџака у јужној Угарској.

Војне заслуге су га довеле да је 1731. године постављен за капетана у Бачко-бодрошкој жупанији, у данашњој Бачкој Паланци. Српски народ је поштовао Секулу, па га је бирао за свог представника на народно-црквеном сабору у Карловцима. На тим саборима нису се само бирали архиепископи већ су се рјешавала и многа друга питања везана за живот Срба у Монархији.

Већ 1735. године постао је командант Петроварадинског шанца, данашњег Новог Сада, а затим бива распоређен у Срем гдје је као пуковник постављен за заповједника Сремско-хусарске регименте са сједиштем у Старим Бановцима.

Свој животни вијек Секула Витковић окончао је 1754. године у Батајници, а сахрањен је у манастиру Фенек. Као једног од ктитора манастира Шишатовац његово тијело је 1771. године пренијето у манастир Шишатовац и положено у манастирску крипту што се може видјети и прочитати на надгробној плочи.

Сви ови поменути Срби, а и многи други, иако су припадали Аустријској монархији и за њу ратовали нису се одрекли своје вјере и свог народа. Успјели су да се отргну налету католичке цркве у процесу покатоличавања и остану вјерни својој Српској православној цркви, чувајући овај а и друге манастире по Фрушкој гори.

У манастиру је 1643. године боравио патријарх Пајсије Јањевац. Архимандрит Лукијан Мушицки пуних 12 година је службовао у Шишатовцу. Ту је Вук Стефановић Караџић уз слијепог Филипа Вишњића записивао српске пјесме. У манастиру је службовао и ту је сахрањен архимандрит Петроније Трбојевић, доктор права и богослов, сестрић Николе Тесле, син Теслине сестре Ангелине. И сам Никола Тесла је у младости боравио у манастиру Шишатовац, тешко болестан лијечећи се љековитом изворском водом.

Зла судбина задесила је манастир за вријеме Другог свјетског рата, усташе су у августу 1941. године одвеле све калуђере на чело са игуманом у логор гдје су пострадали, а драгоцјене реликвије су покупили и предали повјереништву НДХ у Загребу.

Током рата усташе су однијеле манастирска звона, срушили конаке, минирали цркву и запалили библиотеку.

Манастирско здање је данас увелико обновљено, а трагови недјела још увијек се виде на самој манастирској цркви посвећеној Рођењу Пресвете Богородице. Добри и племенити људи данас као и они прије њих неће дозволити да се затре српска ријеч, православна вјера и угасе кандила српских светиња.

МИЛИВОЈЕ МИШО РУПИЋ

ПЈЕСНИК И ПИСАЦ ДАВИД КЕЦМАН ДАКО О „НАЦИОНАЛНОЈ МЕМОРИЈИ"

Само слога и поштовање могу да сачувају расељени српски род

Приликом посјете Сомбору упознајемо давно афирмисаног пјесника прозног писца и есејисту, књижевног, позоришног и ликовног критичара, новинара у пензији, Давида Кецмана Даку.

У тешком времену за српску културу и традицију у коме се суочавамо са разним облицима ревизионизма Кецман сматра да је неопходно да се правовремено изнесе мишљење српских интелектуалаца.

– Не смијемо да бјежимо од своје и професионалне и моралне одговорности, од бриге за свој народ, већ да се и без позивања, ослањања на неког одозго, с врха, из кровних институција, из свијета политике, огласимо, гласно и јасно, одлучно, без било каквих калкулација да отворено изнесемо свој став, јер „интелектуалац је, прије свега другог, човјек који има свој став и умије да га брани".

Давид Кецман Дако је рођен 28. септембра 1947. у маленом босанском селу Рајновци, код Бихаћа. Као седмогодишњи дјечак стиже у бачко село Вајска 1953. године, дакле, не колонизацијом већ када је Кецманима враћена парцела солунског добровољца одузета послије Другог свјетског рата.

Раду, земљи приклоњени, отац Ђука (1927–1992) и мајка Стана (1928–2014) подигоше и на пут изведоше троје дјеце, све троје са академским образовањем. Послије завршетка основне школе у Вајској, Кецман је завршио гимназију, уписао студије на Правном факултету у Новом Саду, али се убрзо учењем и стварањем „окренуо" према књижевности и ту је његово трајно уточиште. Као потомак паора и ратника, страдалника, поријеклом из Босанске Крајине каже да је поносан на своје родитеље. Од њих је научен шта значи животна школа.

– Са својим дједовима и бакама, са очеве и мајчине стране, никад се нисам срео. Три генерације мојих Кецмана, мушких глава који су од прадједа Стојана и дједа ми Давида Даке, солунског добровољца чије име је мени даровано, среле су се тек рођењем мог трећег дјетета, сина Владимира. Мој отац Ђука је са осамнаест година 1945. године постао глава породице. Никог старијег од њега у породици није било јер су дједа Давида усташе, заједно са рођеним братом Миљом убиле 1941. године. Отац и мајка ми Стана, из рода рајновачких Протића, чију су мајку Ђују усташе запалиле у кући (вратила се из збјега да нешто робице за своје цурице на пречац изнесе), бринули су о петоро нејачи, о моја три стрица и двије тетке, све једно другом до увета, и све их, и сами млади и у много чему неуки, успјеше, као велики, као посве одрасли, несебичном бригом, радом и одрицањима да на пут изведу – прича Кецман који добро памти очеве савјете.

– Отац Ђука ми је знао малешном често рећи: „Слушај мали, гдје год стигнеш, себи кућу гради!" Моји пријатељи су моје куће! Захваљујући писању и путовањима трајна је присност са завичајном Крајином, са Бањалуком, посебно, али и са Бијељином, гдје сам однедавно и члан Уредничког савјета часописа *Српска вила*, са члановима књижевних удружења у Брчком, Шамцу, Добоју, Дервенти, Власеници, у Требињу, Српском Сарајеву… Многе међу њима упознао сам и био им домаћин минулих година на промоцијама њихових дјела у Сомбору, у вријеме већ традиционалне манифестације *Матица – дијаспора*, коју Завичајно удружење Срба *Коријени* сваке године почетком октобра приређује у Српској читаоници *Лаза Костић* у Сомбору.

С обзиром да је новинар у пензији каже да су му новинарски живот загорчавали „листопадни људи" (од кратког мандата на власти) недостојни да се без потребног знања и без моралности баве њоме по људе и по народ, по друштво и државу увијек судбински одговорне.

– Ипак, морам рећи да у оно „моје новинарско вријеме" није баш свако могао да буде новинар. Тражило се солидније знање, образовање, озбиљност, привржености том позиву које захтјева много, а примјерено свему уложеном узвраћа тако мало. Узима те цијелог, а за узвраћање и не мари. Мастило помијешано са капљицама крви! То је моја дефиниција новинарства – каже Кецман који жали за многим добрим медијима који су преко ноћи нестали.

» ДАВИД КЕЦМАН ДАКО: Интелектуалци морају имати свој став

Дако истиче да су Срби као народ склони забораву и да је од пресудног значаја сачувати „националну меморију" .

– Нужно је да бринемо о својој националној, српској меморији, односно о култури сјећања на све што припада нашем, српском народу, не искључујући и све друго у том сјећању а што се односи на садејство с другим народима. Управо стога и ваља учинити напор, радикалнији корак више да кроз различите облике меморијала задржимо сјећање на своје коријене, сјећањем посебно на велике жртве, забиљежене, али и далеко бројније жртве именом незабиљежене, незнане. Из књиге истине одакле су и све ове мисли које усвојих заувијек и још једна порука: Гледајмо, старајмо се о себи, о свом националном и духовном бићу, о својој културној баштини, о образовању младих са печатом на оном што је одраз свих тежњи да се одбранимо од вјековних мрзитеља, да увијек будемо своји на своме. Као народ себе свјестан будимо сложни, да иако на све стране расељени бринемо једни о другима тако да нас планине и ријеке међусобно не граниче!

ДРАГАНА БОКУН

ИЗА РАТА ОСТАЈУ БОЛНА СЈЕЋАЊА

Кецман је хроничар многих збивања, па и оних ратних. Дочекивао је у љето 1991. године колоне избјеглица у Вајској.

– Иза рата и страдања, неминовно, остају болна сјећања на оне којих више нема, на кућишта у нашим вјековним завичајима који су сада у туђим државицама. Успомене на оне стазе и богазе којима ни с пасошима не можемо без зебње прићи, јер простор је то, као што су моји родни Рајновци, малешно село које сада припада Федерацији БиХ, (шест километара, удаљено од Кулен Вакуфа, при ходу према Липи, Пркосима и Босанском Петровцу), за које само чујем да ни од мина још није потпуно рашчишћено. Свуд' згаришта, затрављена кућишта, у бијесу и мржњи срушени, оскрнављени гробови, незабиљежене невине жртве, сви наши бестрагни неповрати… Баштиници смо не само имања него и националног незаборава, традиције, обичаја, усмених и писмених трагова сазнања о себи, свога српског језика и свога ћириличног писма. У великој је заблуди свако ко мисли да нам то може трајно одузети и бестрагно поништити.

87 ГОДИНА ОД СМРТИ КРАЉА АЛЕКСАНДРА

Атентат у Марсељу – увод у геноцид у НДХ

● Многи сматрају да су убиством краља убијени народно јединство и сама Краљевина Југославија, која је послије његове смрти преуређена стварањем Бановине Хрватске, а онда ударом споља 1941. срушена, подијељена, а од дојучерашње браће српски народ је доживио стравичне злочине, геноцид у усташкој Независној Држави Хрватској коју су водили они који су оптужени и осуђени за убиство краља Александра.

ПИШЕ: МОМЧИЛО ПАВЛОВИЋ, ИСТОРИЧАР

» Краљ Александар и Жан-Луј Барту

Деветог октобра 1934. у пола четири по подне стигао је југословенски брод *Дубровник* са краљем Александром Карађорђевићем у марсељску луку, праћен цјелокупном француском средоземном флотом, у званичну посјету Француској. Министар морнарице Франсоа Пјетри пошао је у сусрет југословенском ратном броду, док су луку надлетали француски хидроавиони. У адмиралском моторном чамцу министар Пјетри, заједно с краљем, одјевеним у југословенску адмиралску униформу с лентом Легије части преко груди, отпловио је до старог марсељског пристаништа.

На пристаништу краља су чекали министар спољних послова Француске Жан-Луј Барту и многобројни други француски и југословенски великодостојници. Краљ је ушао у отворени аутомобил марсељског префекта. Поред њега је сједио Барту, а преко пута генерал Алфонс Жорж, члан француског ратног савјета, окићен бројним одликовањима. Поворка од великог броја аутомобила је кренула.

Било је четири сата и 10 минута кад је краљев аутомобил стигао на трг пред марсељском берзом, који је био испуњен огромном масом свијета. У том тренутку крупан човјек у одијелу кафене боје дотрчао је до краљевог аутомобила, скочио на папучицу и из непосредне близине испалио осам метака у правцу краља, Бартуа и генерала Жоржа. Иако га је један гардиста сабљом ударио тако да је одмах пао на земљу, атентатор је лежећи продужио да пуца, по неким извјештајима из другог револвера.

Линчовани атентатор је у несвесном стању пренијет у одјељење јавне безбједности. Код њега је нађен фалсификовани чехословачки пасош издат 30. маја 1934. од стране генералног конзулата у Загребу на име Петра Келемана, трговца, који је француску визу добио 28. септембра. Поред тога и један мањи револвер, стотину метака и једна бомба.

Седам дана послије атентата дефинитивно је утврђен идентитет убице – Бугарин Владимир Георгиев Черноземски, Влада Шофер, вишеструки убица, припадник терористичке ВМРО.

ДУГА ЛИСТА НЕПРИЈАТЕЉА

Краљ Александар погођен је на три мјеста, и то у висини јетре, у раме и нешто изнад кука. Смртоносна рана била је она која је повриједила јетру и изазвала излив крви… Смртно рањен краљ је одвезен у префектуру, гдје је стигао жив, срце му је још куцало. Одмах су прискочили у помоћ љекари, међу њима и професор г. Бертран. Међутим, њихово ангажовање било је бескорисно. У 16 часова и 45 минута љекари су констатовали смрт, тачно пола сата послије атентата.

Настао је тајац. Сви су оборили главе са сузама у очима. Краљево тијело прекривено је југословенском тробојком, изнад главе упаљена је воштаница и утуљена свијетла. Хладнокрвни убица заледио је вјечити незаборавни осмијех краља – побједника у његовој 46. години живота.

То је упрошћена слика атентата на краља Александра, који је убијен пред очима бројних француских званичника и грађана који су приредили дочек краљу јунаку и савезнику из прошлог рата.

Пред свирепим убиством краља народ је остао нијем и уједињен у болу и жалости у читавој Краљевини Југославији.

„Највећи владалац наше историје, најмудрији војсковођа наших побједоносних ратова, најхрабрији ратник наших славних битака, први витез међу витезовима, легендарни војник и херојски краљ", како је описиван, страдао је од руку бугарског плаћеног убице, а атентат су организовале хрватске усташе уз помоћ тајних служби Бугарске, Мађарске и Италије. Послије истраге, на суђењу 1936. године, припаднике усташке организације као саучеснике у атентату – Мију Краља, Ивана Рајића и Звонимира Поспишла – суд у Француској је осудио на доживотну робију, а организатора Анту Павелића у одсуству на смртну казну (Италија је одбила да га испоручи).

Од тог дана до данас, како о самом атентату, односно о његовој политичкој позадини, тако и о самом југословенском краљу, постоје различите верзије и оцјене. Иако су сам атентат и његова организација детаљно истражени, реконструисани и судски процесуирани, остаје питање политичке позадине, односно питање ко је имао интерес да уклони југословенског краља. Поред унутрашњих група, као што су усташки и бугарски сепаратисти и комунисти, на спољном плану то су Италија, с којом је Југославија имала напете односе око западних граница, њемачки националсоцијализам у успону и бољшевички режим у Русији, с којим је краљ одбијао да успостави било какву сарадњу. Такође и Бугарска и Мађарска, које се нису мириле с губитком територија послије Првог свјетског рата.

Многи сматрају да су убиством краља убијени народно јединство и сама Краљевина Југославија, која је послије његове смрти преуређена стварањем Бановине Хрватске, а онда ударом споља 1941. срушена, подијељена, а од дојучерашње браће српски народ је доживио стравичне злочине, геноцид у усташкој Независној Држави Хрватској коју су водили они који су оптужени и осуђени за убиство краља Александра.

РАТНИК И ДРЖАВНИК

Дјело владара краља Александра, за живота већ легендарне личности војсковође, било је оличење ослобођења и уједињења Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, односно Краљевине Југославије, чији је он главни заточник и неимар био.

Дуже од двије деценије он је био кључна фигура бурних и великих догађаја у историји Срба и Јужних Словена. Од 46 година свог живота, 31 годину провео је као војник. Од балканских ратова до завршетка Првог свјетског рата он је на челу својих побједоносних армија. Започео је и довршио велику ослободилачку борбу Срба и Јужних Словена. Године 1914. бранио је достојанство независне државе и одбио заповједничке и унижавајуће услове из ултиматума моћне Аустроугарске.

Говорио је да на свијету нема светије дужности него што је одбрана своје државе, своје нације и вјере, одбрана свог огњишта, својих старих и нејаких. У тим догађајима он је био и војсковођа, и краљ државник, вођа народа, чувар мира на Балкану и у средњој Европи.

Многи сматрају да је управљао у свим приликама и свим догађајима, а не догађаји њиме. Владар из народа и за народ.

Међутим, о краљу Александру Карађорђевићу постоје и друга често противречна мишљења, самих савременика и историчара, посебно она која су формирана у комунистичкој пропаганди. Означаван је као монархофашиста, као великосрбин, као сурови диктатор и експлоататор широких народних маса, пребацивано му је да државом управља као касарном, да су му начин живота и одлучивања били војнички… Неспорно је да је краљ Александар крупна историјска личност, да је желио снажну и централизовану државу јединственог народа од три племена, Срба, Хрвата и Словенаца (троимени народ). Желио је Југославију с Југословенима и вјеровао у народно јединство.

ГОДИШЊИЦА ВЕЛИКЕ КУМАНОВСКЕ БИТКЕ

Велика побједа код Куманова била је прва српска побједа у Првом балканском рату и означила је скори крај турске владавине на Балкану. Српска војска је послије више од 500 година поново овладала Косовом, а послије Кумановске битке ушла је и у Скопље, престоницу Српског царства из 14. вијека. Увиђајући стратегијску важност Овчег поља, висоравни источно од Скопља, начелник штаба Врховне команде српске војске генерал Радомир Путник и његов помоћник пуковник Живојин Мишић наредили су Првој српској армији да у што краћем року, у продирању ка југу, спријечи концентрацију турских главних снага на Овчем пољу. У покрету ка Овчем пољу Прва армија се задржала на положајима сјеверно од Куманова, очекујући долазак Треће српске армије са Косова.

Турска Вардарска армија кретала се ка Кумановској висији, с намјером да српску војску што више задржи испред Овчег поља, гдје је намјеравала да води одсудну битку. Услијед претпоставке да ће главне турске снаге бити на Овчем пољу и услијед одсуства извиђања, Прва српска армија неочекивано је ушла у битку послије изненадног напада турске Вардарске армије на положаје код Куманова 23. октобра.

Турци су првобитно имали више успјеха, јер због слабог извиђачког и обавјештајног рада српска команда није имала тачан увид у бојни распоред непријатеља. Прва армија, је у тренутку кад су сукоби почели, била доста удаљена од Друге и Треће армије. Главни удар поднијела је Дунавска дивизија првог позива пуковника Милоша Божановића, која је имала и најтеже губитке, али и одлучујућу улогу. У дводневним борбама посебно се истакао нижи официрски кадар српске војске, захваљујући чијој су самоиницијативи нанесени снажни удари у турски распоред и елитна турска армија се у нереду и паници повукла ка Битољу. Тријумф је силно уздигао морал српске војске и народа и био подлога каснијих побједа у Првом и Другом балканском, као и у Првом свјетском рату. Послије Кумановске битке, било је веома мало великих окршаја. Трећа армија генерала Боже Јанковића за свега три дана ослободила је Косово и Метохију.

ПОВОДОМ ОДЛАСКА У ВЈЕЧНОСТ ДР ЗОРАНА СТАНКОВИЋА

Одлазак патриоте, кога су, заиста, бољеле све ране свога рода

Корона нам је узела још једног сјајног човјека проф. др Зорана Станковића. Написаћу пар цртица које илуструју моје велико и изузетно поштовање према др Станковићу.

Упознала сам га 3. децембра 1991. године у фамозној Циглани у Вуковару. Са групом америчких новинара, које је довео Дејан Караклајић, преко веза које сам имала, кренула сам са њима да пронађем зета о коме два мјесеца нисмо знали да ли је жив. Прво „лице мјеста" које смо видјели, била је највећа „обдукциона сала" на скоро отвореном – Циглана. Било је око 140 лешева, у оним црним врећама. Сјећам се добро, испод зеленог шатора било је и 12 дјеце. Испод другог зеленог шатора било је надувено, очито из Дунава извађено, тијело спремљено за обдукцију. Скоро незаинтересовани, амерички новинари су питали све и свашта. Др Станковић им је стрпљиво и смирено одговарао. Показао је обдукциони лист (ваљда се тако зове) рекавши да се свуда у свијету попуњава такав идентичан лист, па и у Вуковару. Онда се јавио један омањи, баш антипатични новинар са питањем да ли се приликом обдукције утврђује и национална припадност. И даље смирен, др Станковић је одговорио: „Такву рубрику у овој листи немамо, и то ће бити утврђено касније. Знате овдје је често име Бранко Ковачевић, рецимо. Има их и Срба и Хрвата…"

Та Циглана и тих 140 лешева је нешто најстрашније што сам видјела за укупно годину и по дана проведених по разним ратиштима.

Др Станковић је сам обавио 3.000 обдукција људи страдалих у рату, а заједно са својим тимом обдуковао је још 2.000 погинулих. То је била тема његове обимне докторске дисертације, коју нико није хтио да штампа јер је на 5.000 случајева, детаљно илустровао и доказао на који начин убијају Хрвати, Бошњаци и Срби. Страшно.

Било је љето, неке давне 1998. или 1999. др Станковић је позвао мог уредника у ДУГИ и замолио да дођем са фоторепортером. Упознао ме је са дванаестогодишњом Слађаном Шаренац из Братунца родом, расељену у Хаџиће. Хаџиће су гранатирали. Од удара гранате створио се кратер, пала киша, дјеца се играла у кратеру, скакутала, правећи „колаче" од блата. Послије неког времена, Слађани се испод ноктију и на рукама и ногама, почела да појављује жућкаста течност. Бољело ју је све, плашила се свега, није могла да спава. Љекар у Хаџићима јој је преписао бромазепам. Мајка, као свака мајка, у паници и жељи да помогне дјетету, креће пут Београда. Никога није познавала, осим са телевизије – др Станковића. Знала је да ради на ВМА. Послије свега што је прије тога видио и доживио, био је шокиран и скоро немоћан. Било му је јасно да је ријеч о осиромашеном уранијуму, али сам није могао скоро ништа. Звао је силне колеге по свијету, обећали су му помоћ и заборавили… Колико је оваквих Слађана у Србији, Републици Српској, па и Косову и Метохији?!

Био ми је гост и у ноћном програму *Строго повјерљиво* на Радио *Политици*. Емисију смо продужили због великог интересовања слушалаца до четири сата ујутро. Послије емисије, отишао је на ВМА, гдје је тада био начелник – да ради.

Сјајно смо сарађивали док је био министар здравља. Често ми је омогућавао да неке информације добијем прије других колега, на чему сам му захвална.

Када сам јесенас почела да радим *Српски св(ијет)* на *ИН4С*, био ми је гост на самом почетку. И било ми је велико задовољство.

И, ништа се није промијенио за тих тридесетак година. Био је и остао скроман, радан, темељан, невјероватан хуманиста, посвећен породици, мајци, за коју је био баш везан, супрузи, двјема ћеркама и касније – унуцима. Изузетан патриота, кога су заиста бољеле све ране рода свога, дао је немјерљив допринос науци и угледу наше земље у свијету јер је у оно ружно и тешко невријеме био чак и експерт УН за форензику.

Др Станковићу, прерано сте отишли, али сте оставили много тога честитог, вриједног и доброг иза себе! Почивајте у миру!

ГОРДАНА ЈАНИЋИЈЕВИЋ

ОБЈАВЉУЈЕМО ПИСМО ЗБОГ КОГА ЈЕ **АНТОНИЈЕ ТОДОРОВИЋ ШАРПЛАНИНАЦ** У ОСМОЈ ДЕЦЕНИЈИ ЖИВОТА РОБИЈАО ТРИ ГОДИНЕ

Господине Крлежа, да ли међу „ушљиве цигане" убрајате и оних 1.247.000 српских жртава који су погинули за Југославију?

- **Писмо Антонија Тодоровића одговор је на Крлежине записе од 1916. до 1933. године у којима је Србе назвао „ушљиви балкански цигани" и „багром за вјешала"**
- **Због овог писма Антоније Тодоровић је, мада већ увелико у осмој деценији живота, био осуђен и одлежао три године затвора. Писмо је у папирима свога оца пронашао писац Павле Бабац, а да угледа свјетлост дана заслужан је његов син Душан.**

» Антоније Тодоровић и Мирослав Крлежа

Антоније Тодоровић Шарпланинац (1880–1970), је био српски учитељ, национални представник Срба у Османском царству и члан четничке организације у Старој Србији, данашњој Македонији, почетком 20. вијека, а јавности је мало знано да је 1954. године упутио писмо Мирославу Крлежи, због којег је робијо три године. Писмо је на објављивање чекало скоро пуних шест деценија, а и кад је објављено није имало посебног одјека у јавности.

Родио се у Призрену у занатлијско-трговачкој породици. Завршио је Призренску богословију 1897, а исте године постао је учитељ у српској школи у Велесу, потом у Битољу, да би 1904. постао учитељ у српској грађанској школи у Куманову. Формирањем српске четничке организације постаје члан и водећа личност њеног одбора у Куманову. Када је комитет ВМРО-а убио српског проту Атанасија Петровића Ташка 14. јануара 1905. у Куманову одбор српске организације ријешио је да за освету убије егзархијског, односно бугарашког проту Александра на дан четрдесетодневног помена Ташку, а главни организатор убиства био је Тодоровић.

Иако је накратко био у опасности да буде ухапшен, Тодоровић је избјегао затварање, али је већ 1906. морао да побјегне у Србију, јер је у хартијама погинулих српских четника на Челопеку нађено његово име. У Турску се враћа након Младотурске револуције и постаје посланик за Криву Паланку и околину Прве скупштине Срба у Османском царству. Након младотурског преврата до 1912. био је управитељ српских школа за Кривопаланачку казу. Био је народни посланик у привременом народном представништву СХС 1921. године.

Послије Првог свјетског рата добио је мјесто школског надзорника у Призрену. Своје политичко дјеловање Тодоровић је наставио као један од присталица Јаше Продановића и Републиканске странке. Набрајајући чланове Републиканске странке који су били блиски са Равногорским покретом др Драгољуб Јовановић је додао: „Са Дражом је био повезан и велики Србин из Призрена Анта Тодоровић. Умро је у Београду у 91. години живота.

А сада ево писма аустријском фелдвебелу Мирославу Крлежи из 1954. године:

„Господине Крлежа,

У четвртом броју *Републике*, часописа за књижевност и умјетност, за мјесец април 1954. године, штампали сте Ваше записе из година 1916, 1919, 1920, 1921. и 1933. године. У заглављу *Година 1919*, под насловом *Смјена на јасеновачкој станици*, на страни 277, кажете:

„Беч гладује, Аустрије нема, руља завладала свијетом, рат су добили ови балкански цигани, какова ли срамота!"

На истој страни на дну кажете:

„Der schwarz Georg (Карађорђе, моја прим.) игра данас на међународној рулети и добио је главни згодитак. Београдској господи иде карта, тко би то могао да повјерује? Грej, Лојд Џорџ, Поенкаре, Клемансо, Вилсон, све су то београдски асови. А тко је нас побједио? Ови ушљиви балкански цигани, који читаве дане жваћу лук и пљуцкају по апсанама, ова неписмена багра за вјешала, тој данас Европа вјерује и дала јој је у руке некакве барјаке. Но Алзо сјавус. Гут шаун мраус".

Пошто се ове гадне ријечи г. Крлежа, односе на српски народ, јер је он једини од балканских народа тада ратовао против Аустрије, дужност Вам је да одговорите јавности:

- **Да ли су те ријечи израз Вашег духа и мишљења о српској војсци, што ће рећи о српском народу, или Ваше средине у којој сте били и чули их?**
- **Ако нису израз Ваших мисли и осјећања, зашто их не ставите као туђе под знаке навода, или зашто се бар једном реченицом не оградите?**
- **Кад питате: „Тко нас је побједио? ", чим употребљавате личну замјеницу у првом лицу множине, „нас", види се да и себе убрајате у побјеђене, само није јасно кога сматрате са Вама још побјеђеним, да ли све аустријске поданике или само Хрвате, или сте пак мислили на аустријску војску у којој сте Ви били фелдвебел?**
- **Зашто Ви ове записе нисте штампали прије овога рата, него тек послије 35 година, а то сте могли бар у времену прије шестојануарског режима.**
- **Шта би било г. Крлежа, кад би један српски књижевник сјео и написао један роман о злочинима почињеним од хрватских усташа над Србима у овом рату и генерализао то као дјело цијелог хрватског народа?**
- **Вама је познато г. Крлежа, да је маршал Тито, на путу за Грчку положио вијенац жртвама из српског народа у том рату, на острву Вису. Питам Вас да ли су и те жртве „ушљиви цигани"?**
- **Сматрате ли Ви г. Крлежа да оваквим књижевним радом убијате ратнички дух код дјеце и унучади оних хероја из Првог свјетског рата, када их називате „ушљивим циганима" и „багром за вјешала"?**
- **Ви сте г. Крлежа сигурно прочитали књигу г. Владимира Дедијера, *Јосип Броз Тито* у којој на страни 81, под примједбом Дедијер износи статистичке податке о жртвама Првог свјетског рата, а то су подаци извучени из архиве Конференције мира у Версају. По тим подацима, Србија је у Првом свјетском рату дала 1.247.000 жртава, то јест, 28% од њеног цјелокупног становништва. Сем тога, г. Дедијер цитира и Мошу Пијаду, да му је причао, да је из његова разреда, из гимназије, отишло у рат 32 његова класна друга, а да је погинуло 24.**
- **Питам Вас г. Крлежа, јесу ли оних 1.247.000 жртава, у коју цифру улазе и 24 друга Моше Пијаде, а на чијим костима је сазидана Југославија – „ушљиви цигани"?**

А сад, г. Крлежа, ако нисте знали, потрудићу се да Вам изнесем једно, том Вашем мишљењу потпуно супротно мишљење цијелог тадашњег културног свијета и то не само савезника Србије, већ и њених противника.

Њемачки цар Вилјем, који је у своје вријеме био персонификација тадашњег империјализма и противника Србије, рекао је о српском народу: „Штета што тај мали народ није мој савезник".

Нови бечки *Greie Presse* најдушманскији лист против Србије и српског народа, писао је 1918. године о српском народу: „Остаће загонетка, како су остаци српске војске, који су се спасили испред Макензенове армије, могли доцније оспособити за борбу. То је доказ да српски војник спада у најжилавије ратнике које је видио свјетски пожар".

Келнске новине од 1918. године у чланку *Психологија повлачења*, пишу: „Мало војника се тукло онако како се тукао српски војник. Он је умирао тамо гдје му је било наређено да се држи".

Њемачки лист *Goldlische Rundshau* од 1917. године, пише: „Војска малене краљевине Србије представљала је у почетку рата нешто најбоље што је икада једна мала, у културном погледу у многоме назадна држава, могла створити на војничком пољу. Одлично организована, обучена, са великим и скорашњим (1912) ратним искуством, јединствена и одушевљена за народну идеју велике Србије, храбра са пожртвовањем и поуздањем у побједу – таква је убојна сила ушла у рат. Она се борила са беспримјерним пожртвовањем и силном упорношћу, па чак и при пропадању китила је славом своје заставе. Српски војник био је достојан противник и српска се војска у повољним приликама могла често показати као надмоћна. Правичност, чак према иначе мрском непријатељу, захтијева да се то јавно потврди".

Кемал Ататурк, иако је Турска у Првом свјетском рату била на противничкој страни Србије, када је 1919. године примио отправника нашег посланства у Турској, Трајана Живковића, рекао му је: „Срећан сам што примам представника најхрабријег народа на свијету – Срба, који потамнеше славу старе Спарте".

Велики син грчког народа, Венизелос, када је на улицама Атине спазио српског војника у униформи, пришао му је и рекао: „Овај је војник достигао славу наших дједова Спартанаца. Угледајмо се на њега, ако хоћемо да будемо достојни потомци наших предака".

Француски државник Луј Барту, 1916. године, на прослави Светог Саве на Сорбони, рекао је: „Крилатица Француске револуције: слобода, братство и једнакост није била крилатица само за француски народ, већ за цијели свијет. Она је наелектрисала народе цијелога свијета. Примјер за то нам пружа српски народ који је у борби за слободу бацио на жртву и имовину и животе. Француска неће закључити мир док не осигура егзистенцију и врати слободу српском народу, који је у средњем вијеку играо међу народима свијета културну улогу и имао свога великог културног мисионара Св. Саву још у XIII вијеку, кога на данашњи дан прослављамо."

Руски научник Мељуков, том приликом о Св. Сави је рекао између осталог и ово: „Мајка Русија неће ставити мач у корице док не врати слободу најмлађем дјетету, али зато и најмилијем дјетету словенске породице – Србији".

Јапански професор медицинског факултета у Токију, за вријеме Првог свјетског рата шеф мисије јапанског Црвеног крста у Паризу, рекао је у свом говору о Св. Сави и ово: „До овога рата ми Јапанци уживали смо глас војника са најјачим ратничким духом. Овога пута, морамо признати да нам је српски војник то првенство одузео. Не замјерите господо Срби што смо на то мало и љубоморни".

Када је на истој прослави почео да говори амбасадор Белгије, ријечима: „Србијо сестро по судбини", чуо се јецај у сали Сорбоне.

Када смо 1915. године били на Албанској обали и када су савезници рјешавали да нас спасавају, велики син француског народа Бријан, тада је у француском парламенту изговорио ове ријечи: „Када би само један једини Србин апеловао на Француску да га спаси, јер неће да буде роб, дужност би Француске била да упути своју флоту и спаси га. А овдје није случај о једном једином, већ о више од стотине хиљада хероја тога по броју малог али по духу великог народа српског. *Viv la Serbie* заорило се у парламенту и на тај начин је изгласана одлука о нашем спасавању.

На крају, г. Крлежа, да Вас подсјетим и на оно што Вам је добро познато, а то је 27. март 1941. године, који је дјело једино српског народа у Југославији, и то цијелога народа, без обзира на његову тадашњу партијско-политичку подвојеност. Тога дана је српски народ сам себе драговољно разапео на крст искључиво из моралних побуда са паролом: „Боље гроб него роб!".

Питам Вас г. Крлежа, који је то још народ у Европи исто учинио? Може ли то дјело да уради један народ и то презрени, кога Ви називате „ушљивим циганима", и јавност би интересовало једино то, да кажете које су Вас побуде руководиле да то учините и дате у штампу такву погрду српском народу.

А сада г. Крлежа, осврћем се на Ваше ријечи: „Неписмена багра за вјешала". Зар Ви као књижевник и академик, не знате за највеће духовно благо српског народа – Српску народну поезију, и зар не знате да су поједини књижевни ауторитети западних народа као браћа Грим и Гете, морали учити српски да би могли да студирају то наше духовно благо које је створио аналфабет. Зар Вам није позната генијална фигура Вука Караџића, који је као самоук дао свом народу најсавршенију азбуку и створио му књижевни језик?

Зар Вам није позната, такође, генијална фигура мислиоца и пјесника Његоша? Питам Вас јесу ли и они „ушљиви цигани"? Потребно је г. Крлежа да знате и ово: једном приликом Трумбић је причао када је био у посјети код Клемансоа (државника Француске) са италијанским државником Сонином – када се повео разговор по питању *Лондонског уговора* (Уступање Далмације Италији за његин улазак у рат на страни савезника), по којем је цијела Далмација до ријеке Цетине требало да припадне Италији. Сонино је рекао да савезници хоће да поцијепају *Лондонски уговор* који су потписали. На то је Клемансо одговорио: „*Лондонски уговор* поцијепао је српски војник који је стигао из Солуна у Сплит и Љубљану прије него Ваш војник, иако Вам је то било на домаку".

А, г. Крлежа, тај српски војник који је усиљеним маршем стигао од Солуна до Далмације и Љубљане и допринио да се Далмација припоји Хрватској, односно, Југославији, не тражи хвалу, али се није надао да ће га један син хрватског народа и то књижевник назвати „багром за вјешање" и „ушљивим циганином".

Осим тога, да ли сте се г. Крлежа упитали откуда то да за вријеме посљедње окупације Хитлер наплаћиваше контрибуцију само од Србије, а она његова звјерска наредба – „за једног убијеног Нијемца, 100 Југословена", извршавала се само у Србији? Да ли се случајно и Хитлер није сложио са Вама да је српски народ „ушљиви циганин" и да га треба истријебити?

Да завршим ово моје отворено писмо ријечима:

Не заборавите г. Крлежа да Вам српски народ неће заборавити ову нанијету му увреду, јер сте и прије извјесног времена пљували по београдском гробљу (Ваша полемика са Левантићем), а сад пак пљујете на милион и више гробова хероја српског народа, хероја из Првог свјетског рата расијаних на три континента свијета. Сем тога, неће Вам се заборавити, неће се заборавити ни злотвору Павелићу и његовим усташама на више стотина хиљада гробова које су овога рата српском народу створили.

Загреб, 1954. године".

У ПОРЕЧУ ПРИКАЗАНА ИЗЛОЖБА О ТЕСЛИ, ПУПИНУ И МИЛАНКОВИЋУ

У поречком Дому обртника средином октобра публикована је изложба *Тесла, Пупин, Миланковић – тумачи Земљиних и свемирских тајни*.

Вишемјесечним залагањем и трудом предсједника Заједница Срба Пореча Слободана Алексића у овом граду је уприличена изложба посвећена тројици српских научника свјетског гласа. Изложба је склопљена у сарадњи с Музејом Николе Тесле у Београду, Меморијалним центром Михајла Пупина у Идвору и Културним и научним центром *Милутин Миланковић* у Даљу. На педесетак паноа у изложбеном простору Дома обртника тематским приступом дјелима тројице великана представљен је Теслин рад у Колорадо Спрингсу и на Лонг Ајленду, Пупинов допринос рендгенским снимцима и Миланковићева математичка теорија климе.

Изложбу је отворио организатор манифестације Слободан Алексић, а присутнима су се обратили генерални конзул Републике Србије у Ријеци Горан Петровић, градоначелник Пореча Лорис Першурић и директор СКУЦ-а Пула Милан Рашула.

Уводна предавања о тројици научника изнијели су ранији дугогодишњи директор Музеја Николе Тесле у Београду Владимир Јеленковић, управник КНЦ *М. Миланковић* у Даљу Ђорђе Нешић и Слободан Алексић. У музичком дијелу програма учествовали су ученици Музичке школе Пореч..

НА ДАН СВЕТЕ ПЕТКЕ У ПРИБУДИЋУ

Посљедних година не пропуштам прилику да за славу села Свету Петку не отпутујем у моју Лику и помолим се у црви Свете Петке у Прибудићу за здравље моје породице и запалим свијећу за најближе који су нас напустили. Тако је било и ове године. Дани су били ведри и топли, Михољско љето у правом смислу. По околним брдима пасу на стотине крава а умјесто чувара ту је акумулатор са електричном жицом и вјерни пси чувари. Почетком године ово није била препрека за гладне вукове да покољу неколико крава, али они су заштићени и све им је дозвољено. Од плодова јесени остали су само шипци и покоја трнина опора окуса, баш као и земља из које је израсла. По опустјелим ливадама може се још пронаћи по која печурка, права посластица која подсјећа на дане дјетињства. На све стране израсло шипражје и порушени зидови ограда остављају суморан утисак и враћају сјећање на њихове власнике који су их некада брижно подизали.

Литургију у цркви предводи млади свештеник из Грачаца Предраг Пантелић, који уз то брине о свим парохијама на подручју бивше грачачке општине. У цркви углавном старији мјештани не само из Прибудића него и из околних мјеста. Сусједна села су Отон и Пађене а многи и из других села не пропуштају прилику да дођу и помоле се Светој Петки. Овој светици посвећен је велики број извора, а један од њих бунар Чакиновац, налази се и у непосредној близини цркве Свете Петке. Послије литургије услиједило је дружење испред дјеломично обновљене црквене куће која је прије Другог свјетског рата неко вријеме служила и као школа, од које су били остали само зидови. Захваљујући донаторима а посебно иницијатору обнове Бори Шијану она је добила нови кров, врата и прозоре. Најзаслужнијима за обнову уручене су дипломе. За расположење био је задужен Ђони и његова хармоника, а за храну и пиће кум славе Срђан Новаковић из Београда. Уз сјетне звуке хармонике настављено је дружење до касних поподневних сати и присјећање на нека срећнија времена.

МИЛОЈКО БУДИМИР

БАЈА МАЛИ КНИНЦА ЗАБАВЉАО ГОСТЕ, БОГАТА ТОМБОЛА У КОЈОЈ ЈЕ МАГАРЕ ПРЕМИЈА

Одржано 5. Завичајно вече Далматинаца у Суботици

У организацији Завичајног удружења *Далмација* Суботица у ресторану *Мала ћоштиона* на Палићу 1. 10. 2021. одржано је пето *Завичајно вече Далматинаца*. Ово Удружење слави већ 11 година свог рада, рада на очувању културе и традиције Срба из Далмације.

С нестрпљењем се очекивало ово вече, па не чуди што су сви капацитети *Мале ћоштионе* попуњени јер се окупило око 320 људи.

Присутне је поздравио и градоначелник Суботице Стеван Бакић наводећи значај активности Удружења на афирмацији историје и богате српске традиције Далмације.

– Ваша активност на афирмацији историје и богате српске традиције вашег родног краја заиста је драгоцјена. Кроз ваш рад се сви грађани упознају са љепотом тог предања и вриједностима које оно чува. Сијају из Далмације српске светиње, манастири Крупа, Крка и Драговић, веза античке и православне културе обиљежила је тај простор, као што га је обиљежила и вјековна борба ваших предака да опстану као православни Срби, под влашћу многих освајача и завојевача.

Присутнима се обратила и предсједница Управног одбора Завичајног удружења *Далмација*, Татјана Мандић Вукша и захвалила се свим члановима Удружења и пријатељима који су препознали жељу да се очува вјера, обичаји, традиција и култура крајева из којих потичу.

– Можемо да одемо било куда, да имамо много или мало, да будемо срећни или тужни, али оно шо је урезано у нашим срцима и што су наши обичаји то нам не може узети нико. То су трајне вриједности нашег постојања, а

» И на сјеверу Бачке чува се сјећање на завичај

овај вечерашњи скуп то свакако и доказује.

Мандићева каже да је претходних дана, прије саме вечери осјетила толико позитивне енергије од знаних и незнаних људи видећи на њиховим лицима срећу и одлучност да се вече Далматинаца организује.

– Многи од њих су помогли и материјано својим донацијама као и корисним савјетима и сугестијама. Овим путем им се свима од срца захваљујем.

Присутнима се обратио и научни сарадник Института за савремену историју у Београду и политички аналитичар, др Милан Гулић.

У пригодном културно-умјетничком програму наступила је мушка и женска изворна пјевачка група Српског културно-умјетничког друштва *Извор* из Станишића са пјесмама из кршевите Буковице и Равних Котара, пјесникиња Софија Гердијан, из Суботице, и млади Стефан Банић Далматинац, такође из Суботице, који је отпјевао пјесму *Тамо далеко*.

» Градоначелник Стеван Бакић поздравио Далматинце

Овој традиционалној вечери Далматинаца и њихових пријатеља присуствовали су и директор Фонда за избјегла, расељена лица и сарадњу са Србима у региону, Душко Ћутило, чланови Градског вијећа Града Суботице, Срђан Самарџић и Миланка Костић, секретар Секретаријата за друштвене дјелатности, Јасмина Стевановић, и директор АД *Тржница*, Бранислав Јока.

Госте је забављао Баја Мали Книнца и *Струја бенд* из Београда. За богату трпезу побринуло се особље конобе *Тинел*, чији власник Игор Узелац је члан ЗУ *Далмација*.

На томболи је свакако најинтересантнија била награда магаре – пуле, са фарме магараца *Петовић*. Поред магарета они који су срећне руке могли су добити и вечеру за двоје у коноби *Тинел*, или апартман на Златибору 5 дана што је обезбиједио *Семантика консалтинг*.

ДОНАТОРИ

Elitte Палић и Перо Стојанац, Компанија *Карин комерц* МД Ветерник са Мирком Дубројом, Град Суботица на челу са градоначелником Стеваном Бакићем, *Проспер 024* ДОО Суботица са Бранославом и Сњежаном Јока, *Дунав коп* Суботица са Александром Момчићевићем, *Венекс колор* ДОО Суботица са Далибором Ђујићем, Коноба *Тинел* Суботица и Игор Узелац – Лишане Тињске, *Консалтинг Семантика* ДОО Суботица и Жељко Кужет, Адвокатска канцеларија Калањ Београд и Ђорђе Калањ, Винарија *Јокић* – Лишане Тињске и Душко Јокић, Месара *Милош* – Лишане Тињске и Ненад Мацура, *Премијум месара Јокић* Београд – Невен Јокић, Винарија *Рељић* Суботица – са Ацом Рељићем, *Восток инвестментс* ДОО Суботица и Спасо Љубовић, ресторан *Кум* Футог са Душаном Алавањом, *Маре три* Нови Сад и Драган Зелић – звани Поскок, Фарма магараца *Петовић* и Јован Петовић звани Гале, *Директ трејд* ДОО Суботица и Марко Војводић, Алатница *Мишић* Суботица и Драган Мишић, *СВС комерц* ДОО Суботица и Синиша Бајока, *Огњеновић и др* ДОО Суботица и Зоран Огњеновић, *Чупо плус* предузетник Горан Стегњајић, *НДТ Миловић* предузетник Слободан Миловић, *Далматино* компанија ДОО Палић и Ђорђе Мимић, Дрвара *Б&Б* Палић и Мирко Крнета, ПГ ОПГ породица Церовац – Бачко Душаново, Зоран Новак Бачко Душаново, Жељко Савић Суботица, Никша Вукадиновић Суботица, Олег Вукас Суботица, Велимир Јарић Лимун Суботица, Драган Букарица Суботица, Душко Мамула Суботица, Стипан Бабичковић Суботица.

НЕОБИЧАН ПОДУХВАТ ПОВРАТНИКА КОЈИ ЈЕ 15 ДАНА ПЈЕШАЧИО ДА БИ СЕ ВРАТИО КУЋИ

Владимир Маринко препјешачио 600 километара да би се вратио на своје огњиште у селу Кољане

Село Кољане у Далмацији, познато по старом српском манастиру Драговић, родно је мјесто Владимира Маринка који се ту вратио прије петанестак година тако што је из Београда са својих, тада 63 године, препјешачио око 600 километара, а данас са малобројним повратницима чека остале мјештане да се врате у врлички крај.

Данас седамдесетосмогодишњи Владимир прича да је пут тада трајао 15 дана, а пјешке је ишао како би се увјерио и у своју снагу и у сигурност повратка. Далматинско сунце и мирис винограда немају цијену, каже, а жеља за повратком, за обновом очевине, била је јача од свих пре-

» УЖИВА У СВОМ РАЈУ: Владимир Маринко

прека. Вратио се у девастирану кућу, коју је осамдесетих изградио поред мајчине.

– Пјешачење 600 километара за 15 дана било је само снагом воље. Сада уживам у овом рају – прича Владимир.

Према његовим ријечима, Врличка села су данас готово пуста, повратак је изабрало већином старије становништво.

– Власт даје онолико колико она мисли да је довољно, али реално наши путеви су лоши и уништени, инфраструктура је уништена – истиче Владимир.

Да би Далмација поново васкрсла, баш као и православни манастир Драговић надомак Владимировог огњишта из 1395. који је потопљен 1959. године, потребно је, каже, да се људи све више враћају кући и обнављају своју имовину.

– Када би се народ враћао, људи рјешавали имовинско-правне односе и укњижавали своја имања, повратак би био лакши јер једино на тај начин ми доказујемо наше вјековно постојање у Далмацији – сматра Владимир.

СРНА

КРАЈИШНИЦИ ИЗ АМЕРИКЕ ПОМАЖУ ОБНОВУ СРПСКИХ ЦРКАВА НА КОРДУНУ

СВЕТА ПЕТКА ОКУПЉА КОРДУНАШЕ У ЧИКАГУ

Традицију саборовања код српских храмова за вјерске празнике Кордунаши су из родног краја „пренијели" и у Чикаго. Поводом празника Свете Петке, коју обиљежавају и као своју славу, Кордунаши и њихови пријатељи ове године су се у недјељу 24. октобра окупили по 10. пут у Храму Светог Василија Острошког у насељу Лејк Форест поред Чикага. Домаћин им је била породица Влајнић, чије поријекло је из Сјеничака поред Карловца, а славску свечаност је предводио свештеник Ђуро Крошњар рођен у Чемерници код Вргинмоста. Међу гостима били су конзул и вицеконзул Републике Србије у Чикагу Милан Вардиновић и Александар Милић.

» Домаћини славе породица Влајнић и свештеник Ђуро Крошњар са гостима

У свечаној сали овога храма приређен је славски ручак на којем су домаћини припремили и нека традиционална јела са Кордуна, а специјално за ову прилику из завичаја је донесена и домаћа шљивовица.

– Као дијете сам са радошћу одлазио у црквене зборове којих је на Кордуну било за сваки већи црквени празник. Неке смо са дјецом из комшилука и приремали, као онај за Божић који се одржавао близу моје куће. Сјећам се да нам није недостајало весеља, пјесме и шале. Драго ми је да смо успјели дио тога да пренесемо и овдје у Америку. Најбољи доказ је да смо окупили близу 150 земљака са којима ево и данас дијелимо та сјећања. Скоро сваког љета са радошћу одем на одмор на Кордун гдје обавезно одем и у збор код цркве – прича нам домаћин Жељко Влајнић који је као дијете истјеран из родног завичаја у августу 1995. године.

Нису само сјећања оно шта Кордунаше веже за завичај већ и активности на обнови српских храмова око којих су се не тако давно окупљали. Управо су Влајнићи прије 10 година учествовали у почетку радова на обнови српског Храма Свете Петке у Сјеничаку који је сграђен од темеља и који ће на годину бити и освештан.

И храм у Чемерници такође је обновљен добровољним прилозима из Чикага. Кордунаши и њихови пријатељи су међу првима упутили новчану помоћ српској цркви и становништву пострадалом у земљотресу крајем прошле године на Банији и Кордуну. У претходној деценији су између осталог купили Часни крст за нови Храм у Вргинмосту, поставили су спомен-плочу реформатору српске ћирилице Сави Мркаљу у његовом родном селу Сјеничаку, учествовали у обнови спомен-костурнице српским жртвама из 1941. године у селу Благај код Слуња и финансирали документарни филм о Кордуну.

О свим овим активностима приказана је и изложба у свечаној сали српског Храма Светог Василија Острошког у Чикагу.

С. ДАНЧУО

ПРИКУПЉАНИ ПРИЛОЗИ ЗА ОБНОВУ СРПСКОГ ХРАМА У УТИЊИ ПОРЕД КАРЛОВЦА

ФОТО: НЕБОЈША ПОЉАК

Одржана јубиларна 10. Кестенијада у Чикагу

Манифестација под називом *Чикашка кестенијада* почетком октобра 2021. године одржана је по 10. пут на новом црквеном имању у насељу Хомер Глен. Традиционално јесење окупљање Крајишника и њихових гостију са ширег подручја Чикага у организацији Удружења крајишких Срба *Прело* ове године је било најпосјећеније. Захваљујући лијепом јесењем дану, али и богатом цјелодневном програму. Посјетиоци су поред печеног кестења могли да дегустирају и нека од аутохтоних јела, као што је позната димљена банијска кобасица печена на роштиљу. Неки од домаћих колача били су припремљени. У понуди су били и природни производи и препарати Српског манастира Пресвете Богородице из Индијане.

У току цјелодневног програма била је припремљена изложба ручних радова, крајишке народне ношње и старих музичких инструмената.

Одржани су турнири у фудбалу, у балотама и крајишки пастирски вишебој који су привукли велики број учесника и гледалаца. Бацање камена са рамена, превлачење тољаге (батине којом се „дисциплиновала" стока), скок у даљ из мјеста, превлачење конопца само су неке од игара којих су се старији присјетили, а млађи са њима први пут упознали.

И за најмлађе су организована слична такмичења као нпр. скакање у џаковима, у превлачењу конопца...

Иза успјеха сваке манифестације које организује једно од најактивнијих српских удружења у Чикагу – Удружења крајишких Срба *Прело* стоји вишедневни рад скоро 50 волонтера, чланова и симпатизера.

Дио прихода са Кестенијаде намијењен је за помоћ завичају, па је тако новац упућен за обнову српског храма у Утињи поред Карловца.

И овога пута се потврдило да је добра забава гдје год су Крајишници. Удружење крајишких Срба *Прело* се потрудило да за ову прилику у госте позове познатог пјевача крајишких пјесама Мому Станића из Приједора.

С. ДАНЧУО

ГУЈОН ОТВОРИО ИЗЛОЖБУ О ГРОФУ САВИ ВЛАДИСЛАВИЋУ У ХЕРЦЕГ НОВОМ

У Херцег Новом отворена је изложба о грофу Сави Владиславићу, а отварању у дворани *Парк* присуствовао је и директор Управе за сарадњу с дијаспором и Србима у региону Арно Гујон.

Гујон је, отварајући изложбу, казао да се први пут упознао са занимљивом животном причом грофа Саве Владиславића прије три године у Херцег Новом, а да је утиске о њему понио и са службеног пута у Русију гдје је обишао цркву у којој је сахрањен.

– Једном ми је човјек у Србији рекао да је невјероватно што ја, рођени Француз, радим за српски народ и да ми немамо Србе који исто чине у другим земљама. Е, то није тачно, било је примјера у историји, а један од најсвјетлијих је гроф Сава Владиславић – навео је Гујон, саопштено је из Управе за сарадњу с дијаспором и Србима у региону.

Гујон је подсјетио да је гроф Сава Владиславић рођен у Гацку, у данашњој Републици Српској у 17. вијеку.

Како је навео, урадио је толико сјајних ствари за царску Русију да је за то добио највиша одликовања и био познат и вољен међу Русима.

– Граница коју је он нацртао између Кине и Русије важи и дан данас – рекао је Гујон и додао да је, на Савин наговор, цар Петар Велики, почетком 18. вијека, послао у Сремске Карловце прву граматику и буквар што је, како је додао, означило настанак прве српске школе у центру српске духовности – Сремским Карловцима.

На отварању изложбе говорили су и потпредсједник Општине Херцег Нови Мирко Мустур, архијерејски намјесник херцегновски отац Обрен Јовановић, државни секретар Министарства просвјете, културе, науке и спорта Црне Горе Добрила Влаховић, професор и дипломата Дарко Танасковић.

Прије отварања изложбе, Гујон је присуствовао и парастосу грофу Сави Владиславићу у Цркви Светог Спаса на Топлој и положио вијенац на његовој бисти испред црквене порте. Током посјете Херцег Новом, Гујон се састао с представницима српских удружења, а обишао је и кућу Иве Андрића и Музеј *Његошева школа*.

ПРОМОВИСАНА КЊИГА МИРКА ДЕМИЋА

Током октобра у Хрватској је промовисана нове књиге Мирка Демића *Ружа под ледом: роман од прича*, објављене 2021. године у издању Српског културног друштва *Просвјета* из Загреба. Промоције су одржане у Загребу, Двору, Сиску и Глини.

Мирко Демић, романописац, приповједач, есејиста, драмски писац, публициста, приређивач, рођен је 1964. у Горњем Класнићу код Глине. Сада Живи у Крагујевцу, а добитник је бројних књижевних награда.

ПОЕЗИЈА И ЕПИГРАМИ У ВУКОВАРСКОМ СРПСКОМ КУЛТУРНОМ ЦЕНТРУ

У српском културном центру у Вуковару представљене су двије књиге Драгољуба Војновића. Аутор је рекао да је књига епиграма *Србине, исели се*, чији је наслов посудио са једне фасаде у Вуковару, настала је за кратко вријеме, за неких петнаестак дана.

– Вријеме у којем живимо идеално је за епиграме који су данас готово нестали. Посљедњи који се бавио епиграмима чини ми се да је био Григор Витез. Суштина епиграма је да боцне, да задре у нешто што у друштву и у човјеку није добро. Тако сам кренуо од својих личних проблема јер неколико епиграма у наслову носи ријеч старац, потом сам писао о политичарима и из Србије и из Хрватске, како садашњим тако и бившим – истакао је Војновић.

Рецензију за ову књигу написао је др Светозар Ливада који је истакао да аутор осликава масовно посрнуће тираније јачег у име етноса, вјере и нације.

Друга књига *Васја мачак* је, по својој тематици и ликовима намијењена старијим ученицима.

– Читајући Солжењицина упознао сам лик мачка Васје и пустио га да путује, упозна Пипи Дугу Чарапу, Тома Сојера, Хаклбери Фина, Бранкове ликове и друге.

Војновић је најавио да ће ускоро изаћи још једна његова књига која се бави темама из посљедњег рата деведесетих година и догађајима у Вуковару и околини.

ПРИЈЕТЕЋА ИЗЈАВА ИЗЕТБЕГОВИЋА ДА БОШЊАЦИ МОРАЈУ БИТИ СПРЕМНИ НА РАТ

Изјава предсједника СДА Бакира Изетбеговића да људи, ако хоће мир, морају бити спремни на рат и да умиру, пријетећа и ратнохушкачка, оцјењује предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта.

Потпуно је јасно да Изетбеговићева изјава о могућности избијања рата у БиХ није ништа ново и представља још напад на стабилност и Дејтонски мировни споразум. У питању је један од многих доказа да Бакир Изетбеговић и његови истомишљеници не одустају од ратне политике Алије Изетбеговића чији је циљ био протјеривање Срба и стварање унитарне БиХ под доминацијом Бошњака.

Очигледно је да Бакир Изетбеговић не жели заједнички живот са Србима који би био заснован на равноправности два народа већ константно шири мржњу, подиже тензије и продубљује подјеле у Босни и Херцеговини. С друге стране, Бакир Изетбеговић настоји да агресивним изјавама поправи рејтинг међу Бошњацима и да међународној заједници шаље лажне поруке како Србија и Република Српска тобоже негирају територијални интегритет БиХ.

Линта подсјећа да Бакир Изетбеговић дуги низ година води кампању сатанизације српског народа понављајући с времена на вријеме бруталне и безочне лажи и измишљотине да су Србија и Срби извршили агресију на БиХ, да су Срби починили геноцид у Сребреници и још седам општина у Крајини и Подрињу, да је Србија учествовала у почињеном геноциду у БиХ, да је Сарајево било под опсадом Срба, да је Република Српска настала на масовним злочинима и геноциду, да су Срби лош народ и склони убијању својих комшија Муслимана и др.

Све наведено потврђује да Бакир Изетбеговић није спреман да одбаци ратну политику свог оца Алије и да са Србијом успостави добре комшијске односе на бази међусобног поштовања и уважавања. Темељ за трајни мир у БиХ и региону јесте да Бошњаци прихвате истину да се у БиХ десио грађански рат а не агресија, да није почињен геноцид већ да је злочина било на свим странама и они који су их починили морају да одговарају, као и да свим невиним жртвама, без обзира на националну и вјерску припадност, треба одати дужно поштовање.

СРБИЈА ДА СТАВИ ЈАСНО ДО ЗНАЊА ДА ЋЕ БРАНИТИ СРБЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

ФОТО: ЈЕДИНСТВО.РС

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта најоштрије осуђује оружани упад специјалне јединице косовске полиције у Сјеверну Митровицу и Звечан. У питању је један у низу провокативних, насилних и ничим изазваних акција приштинске власти чији је циљ изазивање општег страха, панике и несигурности међу Србима на сјеверу Косова и Метохије. Крајњи циљ премијера лажне државе Косово Аљбина Куртија јесте да се Срби са сјевера Косова приморају на исељавање са свог вјековног подручја.

Данашња акција РОСУ је превазишла све претходне по бруталности јер је специјална полиција употребила не само сузавац и шок бомбе већ и аутоматско оружје што је за посљедицу имало тешко рањавање једног појединца. НАТО и Кфор ни овај пут није реаговали и спречили бруталну употребу силе од стране Приштине. Европска унија прећутно одобрава ратнохушкачке и насилне потезе приштинске власти што само потврђује да је и даље на дјелу политика двоструких стандарда на подручју бивше Југославије.

Линта сматра да Србија треба да пошаље јасну поруку да нису могући никакви преговори у Бриселу све док Приштина не формира Заједницу српских општина на коју се обавезала прије осам година у Бриселском споразуму. Поред тога, Србија треба да стави јасно до знања да ће употребити своје оружане снаге у одбрани српског народа на Косову и Метохији ако буде угрожен његов опстанак.

Једино могуће мирно и компромисно рјешење за Косово и Метохију јесте оно које је засновано на поштовању Устава и Резолуције 1244 Уједињених нација. То је црвена линија испод које нико нема право да иде и основа да се успостави јединство око најважнијег државног и националног питања.

Неприхватљиво да нема оптужница за злочине над Србима у западној Крајини

Неприхватљиво је понашање Тужилаштва за ратне злочине Србије јер још увијек није подигло оптужнице против одговорних лица за велики ратни злочин над Србима у 13 западнокрајишких општина прије 26 година, оцјењује предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта. Иако су познати налогодавци и починиоци злочина још нико није одговарао јер Тужилаштво БиХ и Тужилаштво Хрватске спроводе селективну правду према којој су Срби агресори и једини кривци.

На дјелу је од завршетка рата систематско и планско прикривање злочина које су починили припадници Хрватске војске, тзв. Армије БиХ и ХВО 1995. године над Србима у општинама Западне Крајине. То су Мркоњић Град, Рипач, Петровац, Дрвар, Грахово, Гламоч, Кључ, Сански Мост, Крупа на Уни, Шипово, Србобран, Јајце и Купрес. Из наведених општина протјерано је више од 120.000 Срба и убијено 1.644 Срба од којих 659 цивила. Само је у Мркоњић Граду ексхумирано 181 тијело, међу којима је 81 цивил. Потпуно је јасно да Срби не могу да очекују правду од правосуђа БиХ које је вандејтонска категорија и у функцији бошњачке политике у Сарајеву чији је темељ Исламска декларација Алије Изетбеговића.

Линта истиче да помирење у БиХ није могуће све док не буду сви одговарали за почињене ратне злочине, па тако и за велики злочин који је почињен над српским народом у 13 западнокрајишких општина. Поред кажњавања муслиманских и хрватских ратних злочинаца потребно је водити сталну и упорну борбу у међународној заједници против лажног мита да су Србија и Срби извршили агресију на БиХ. Главни кривац за рат у Босни и Херцеговини био је Алија Изетбеговић који је два пута одбацио споразум са Србима и нанио свима зло.

Алија Изетбеговић није желио мир и компромисно рјешење уређења БиХ са три конститутивне јединице које је предложио португалски дипломата Жозе Кутиљеро већ се по сваку цијену залагао за унитарну БиХ под доминацијом Муслимана и са што мање Срба. Поред Алије Изетбеговића кривац за рат у БиХ јесте проусташки режим Фрање Туђмана који је марта 1992. године извршио агресију на БиХ. Хрватска војска и ХВО су починии масовне и свирепе злочине над Србима не само у 13 западнокрајишких општина, већ и у Босанској Посавини, западној Херцеговини и другим мјестима.

Повратак изворном Дејтонском споразуму предуслов стабилности Босне и Херцеговине

Повратак изворном Дејтонском споразуму кључан предуслов стабилности и напретка Босне и Херцеговине, сматра предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта. Због тога је од огромне важности да се у Републици Српској постигне јединство свих парламентарних политичких странака око стратешког циља враћања насилно отетих уставних надлежности које су договорене у Дејтону.

Важно је нагласити да оправдан и легитиман захтјев за враћање уставних надлежности Републици Српској не доводи у питање територијални интегритет БиХ нити представља позив на сецесију. Управо досљедно поштовање Устава односно Анекса 4 Дејтонског споразума јесте гарант опстанка БиХ односно не представља њено рушење како нетачно говоре политички представници Бошњака и одређени западни центри моћи.

Линта истиче да политика отимања и насилног преношења надлежности коју је спроводио Високи представник у име западних центара моћи само је

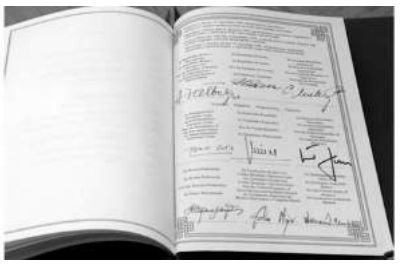

погоршала стање и постала кочница друштвеног и економског развоја БиХ. Наведена политика је довела до продубљивања подјела и неповјерења између Срба и Бошњака, јачања сукоба, незадовољства и лоше атмосфере.

Ниједна од тих надлежности није пренесена на ниво БиХ као резултат заједничког договора легитимних представника Републике Српске и Федерације БиХ већ под великим притисцима западних центара моћи и нелегалним одлукама Високог представника. Повратак на изворни Дејтонски мировни споразум представља дугорочно рјешење јер се на тај начин отклањају узроци политичких неспоразума и сукоба.

Линта наглашава да добар примјер за БиХ може да буде Белгија у којој живе двије главне етничке групе Фламанци (58 % становника) и Валонци (31 % становника) и 11 % осталих. Белгија је подијељена на три региона Фландрија, Валонија и Град Брисел.

Уставним промјенама из 1993. године Белгија је од унитарне државе постала федерација. У федералној Скупштини подједнак је број посланика обје националне заједнице, као што је случај и у Савјету министара као органу извршне власти. Белгија је примјер етничког федерализма који укључује, између осталог, равноправност конститутивних народа и поштовање темељног споразума о стварању заједнице.

Важно је нагласити да је поштовање пуне самосталности регија у националној подијељеној држави предуслов њеног функционисања што је случај са Белгијом. Нагомилани проблеми у Белгији се рјешавају стрпљиво и на бази компромиса и договора, а не притисцима и наметањем одлука.

30 година од проглашења Скупштине Срба у БиХ

Прије 30 година проглашена Скупштина српског народа у БиХ као потреба да се заштити право на равноправност и конститутивност српског народа, подсјећа Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта. У Сарајеву је 24. октобра 1991. године одржана Оснивачка скупштина српског народа у Босни и Херцеговини након што су 14. октобра српски посланици прегласани о питањима од виталног националног интереса у тадашњој Скупштини СР БиХ. Прву скупштину чинили су посланици који су били изабрани у Скупштину Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине на првим вишестраначким изборима, који су одржани новембра 1990. године. На оснивачкој Скупштини посланици су усвојили конститутивну декларацију и именовали комисију за плебисцит српског народа у БиХ о останку у Југославији. У складу са одлукама Скупштине, 9. и 10. новембра 1991. године одржан је референдум на којем су се Срби изјаснили о останку у Југославији. Скупштина српског народа у БиХ била је претеча Скупштине Републике Српске.

Линта подсјећа да су посланици Народне скупштине 9. јануара 1992. године усвојили Декларацију о проглашењу Републике српског народа БиХ и тај дан се у Републици Српској обиљежава као Дан Републике. Важно је нагласати да је Република Српска настала у миру тј. прије почетка грађанског рата за који главну кривицу сноси Алија Изетбеговић и политика заснована на Исламској декларацији. Народна скупштина је 28. фебруара 1992. године донијела Устав, као темељ суверенитета, легалитета и легитимитета Републике Српске. Грађански рат је завршен потписивањем Дејтонског мировног споразума према коме је Босна и Херцеговина дефинисана као државна заједница која суштински чине двије државе Република Српска и Федерација БиХ. Сталним противуставним интервенцијама Републици Српској су у претходном периоду одузете бројне надлежности и пренесене на ниво институција БиХ с циљем њене унитаризације. Због тога, Народна Скупштина треба да има једну од најзначајних улога у борби за очување изворног Дејтонског споразума и очувања права Срба као равноправног и конститутивног народа у БиХ.

Планска ликвидација Срба у Госпићу с циљем стварања етнички чисте Хрватске

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта истиче да планска ликвидација најмање 124 Срба у личком граду Госпић у љето и јесен 1991. године јесте важан доказ да је циљ проусташког режима Фрање Туђмана био стварање етнички чисте хрватске државе без или са што мање Срба. То потврђује чињеница да је државни врх спријечио истрагу о тим ликвидацијама иако је било добро познато ко су наредбодавци и извршиоци наведених монструозних убистава.

Скоро половина од најмање 124 убијених Срба одведено је из својих кућа и станова и убијено је 17. и 18. октобра 1991. године. Пронађени су и сахрањени посмртни остаци свега 50 жртава, док се за осталима још трага. Према неким процјенама у Госпићу је током 1991. године убијено више од 200 Срба. Важно је нагласити да су од почетка 1991. године у Госпићу и многим хрватским градовима Срби били изложени притисцима, пријетњама, увредама, а убрзо је почело минирање српских кућа и локала.

Затим су припадници хрватских паравојних формација почели да хапсе српске цивиле и припаднике ЈНА. Срби су одвођени у Окружни затвор, градску болницу која је претворена у војни објекат и затворе у мјестима Кланац, Смиљан, Заблате и др. гдје су пребијани и мучени често до смрти.

Линта истиче да су за планска убиства госпићких Срба осуђени на понижавајуће затворске казне само тадашњи секретар Оперативног штаба у Госпићу Тихомир Орешковић на 15 година, тадашњи командант 118. Бригаде Мирко Норац на 12 година и Стјепан Грандић на 10 година. За вријеме издржавања затворске казне генерал Норац је водио нормалан живот, студирао, вјенчао се, саградио кућу и организовао разне прославе на којима су присуствовали високи државни функционери.

Осуђени ратни злочинац и хладнокрвни убица Мирко Норац је за госпићке и личке Хрвате и већину хрватског народа херој Домовинског рата који је по свом карактеру био освајачки и агресивни рат. За наведена убиства требало је да буде осуђено на десетине припадника хрватских паравојних и полицијских снага.

То се није десило јер се хрватски народ није суочио са својом геноцидном и злочиначком прошлошћу. Нажалост, Тужилаштво за ратне злочине Србије још увијек није покренуло истрагу и подигло оптужнице за масовни ратни злочин против Срба у Госпићу.

КАЗНИТИ ОДГОВОРНЕ ЗА ЗЛОЧИНЕ НАД СРБИМА У ПОЖЕШКОЈ КОТЛИНИ

Навршило се 30 година од планског протјеривања Срба из 26 села Пожешке котлине у Западној Славонији, подсјећа предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта. То потврђује чињеница да је Кризни штаб општине Славонска Пожега 29. октобра 1991. године донио Наредбу о евакуацији Срба из 26 села испод планина Папука и Псуња да лицемјерним и циничним објашњењем да се то чини ради успјешније одбране положаја хрватских снага. Важно је нагласити да је то била једина наредба ове врсте у Европи послије Другог свјетског рата.

Посљедице злочиначке наредбе биле су ликвидација 71 српског цивила, протјеривање више од 2.000 Срба и потпуно уништење више од 1.200 стамбених и привредних објеката. Највећи злочин се десио 10. децембра када је Хрватска војска свирепо убила 42 српска цивила. Након протјеривања српског народа Хрватска војска и полиција су започели систематско пљачкање, паљење и минирање српске имовине. Иста судбина је задесила српски народ у другим дијеловима Западне Славоније. На подручју Западне Славоније је на идентичан начин уништено више од 180 српских села из којих су протјерани Срби.

Линта наглашава да за овај ратни злочин над Србима, као и за многе друге, нико није осуђен. У Хрватској се славе ратни злочинци, а српске жртве се ниподаштавају, умањују и негирају. То потврђује податак да је од свих жртава Пожешке котлине досада пронађено и сахрањено свега 26 посмртних остатака док се на списку несталих налази још 45 лица. Хрватско правосуђе одбија да процесуира наредбодавце и извршиоце наведених и многих других злочина над Србима. Јасно је да се Хрватска није суочила са својом усташком и злочиначком прошлошћу и да Срби не могу да очекују правду од такве државе.

Линта позива Тужилаштво за ратне злочине Србије да покрене истрагу и подигне оптужнице против одговорних лица за брутално злочине над Србима из 26 села Пожешке котлине. Нису могући добри комшијски односи између двије државе док год се не успоставе исти стандарди у суђењима за ратне злочине и једнако поштовање свих жртава без обзира на националну и вјерску припадност.

Тужилаштво Србије да процесуира одговорне за убијање Срба у акцији *Откос*

Навршило се 30 година од почетка злочиначке акције хрватске паравојске *Откос* чији је циљ био етничко чишћење Срба са подручја источне Билогоре у троуглу који чине Бјеловар, Дарувар и Вировитица, истиче предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта.

Прије и током злочиначке акције *Откос*, која је почела 31. октобра 1991. године, страдао је 41 цивил и 23 припадника Територијалне одбране. Још се трага за посмртним остацима 15 лица. Протјерано је око 4.000 Срба из 23 билогорска села и дио из још 15 насеља која су углавном била насељена Србима.

Готово сви цивили су свирепо убијени клањем или ватреним оружјем након пребијања и мучења, а неколицина су спаљени послије извршеног злочина. Међу страдалим војницима и цивилима осим Срба, било је и Хрвата, Мађара и осталих поријеклом из мјешовитих бракова. Послије завршетка *Откоса* ликвидирани су преостали Срби и услиједило је планско пљачкање, паљење и минирање српских кућа и православних цркава у Растовцу и Доњој Рашеници које су саграђене крајем 17. и почетком 18. вијека.

Линта подсјећа да је за злочине у источној Билогори одговарао само Вељко Марић кога је Вијеће за ратне злочине у Београду осудило на 12 година затвора због убиства једног српског цивила. Српско Тужилаштво је отворило истрагу против Марића за ликвидацију још двојице Срба и мучење једног српског цивила.

Нажалост, Марић је у јуну 2105. године изручен Хрватској на издржавање казне гдје има статус хероја због суђења у Србији. Хрватска није наставила кривични поступак против Марића за убиство још двојице Срба већ га је пустила на условну слободу.

Линта позива Тужилаштво за ратне злочине Србије да покрене истрагу и подигне оптужнице против налогодаваца и починилаца свирепих злочина над Србима током и послије злочиначке акције хрватске паравојске *Откос*. Крајње је вријеме да наше Тужилаштво за ратне злочине процесуира бројне злочине над нашим народом.

То је један од начина да се разобличава брутална лаж и измишљотина да су Срби агресори и злочинци, а Хрвати и Бошњаци тобоже ослободиоци и жртве.

ЗАБРАНА ЈАВНЕ УПОТРЕБЕ ЋИРИЛИЦЕ У ВУКОВАРУ - НАСТАВАК ПРОУСТАШКЕ ПОЛИТИКЕ

Одлука Градског вијећа Вуковара да не дозволи Србима јавну употребу ћирилице представља наставак вишегодишње отворене проусташке политике, оцјењује предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта. Наведену србомрзачку одлуку Градско вијеће Вуковара је донијело на приједлог једног од вођа проусташких снага Ивана Пенаве који обавља функцију градоначелника Вуковара и недавно је постао предсједник проусташке странке *Домовински покрет*. Пенава упорно понавља бесмислене лажи да су Срби криви што нема ћириличног писма у Вуковару јер тобоже нема напретка у рјешавању питања несталих и процесуирању ратних злочина, као и да се не поштују грађани који су се успротивили тзв. великосрпској агресији. Важно је стално понављати истину да је главни кривац за рат у Вуковару проусташки режим Фрање Туђмана, као и да још нико није кажњен за убиство најмање 120 српских цивила прије ратних сукоба. Пенава и проусташке снаге шире мржњу и подјеле и подстичу тензије с циљем протјеривања преосталих Срба из Вуковара.

Линта подсјећа да су одборници ХДЗ-а 2009. године донијели одлуку о увођењу двојезичности на подручју Вуковара само из разлога јер је Хрватска тада водила преговоре о чланству у Европској унији. Циљ наведне тактичке одлуке је био да се Бриселу пошаље порука како је Хрватска држава у којој се тобоже поштују европске вриједности и права преосталих Срба. Пошто је Хрватска постала члан Европске уније 1. јула 2013. године ХДЗ је два мјесеца касније показао своје право лице на начин да је организовао протесте током којих су скидане и разбијане двојезичне ћирилично-латиничне табле са зграда државних и локалних институција у Вуковару, као и на крајишком подручју. Коначно, одборници ХДЗ-а су новембра 2013. године донијели антиевропску, неуставну и незакониту одлуку да протјерају српски језик и ћирилицу из Вуковара тј. одлучено је да једини званични језик буде хрватски, а једино званично писмо – латиница. Наведено стање суспензије хрватског Устава и закона, као и европских вриједности, у Вуковару траје пуних 8 година.

НА ПОПИСУ СТАНОВНИШТА У ХРВАТСКОЈ МАСОВНЕ ЗЛОУПОТРЕБЕ У ВЕЗИ СА СРБИМА

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта истиче да се на попису становништа у Хрватској, који траје до 17. октобра, дешавају масовне злоупотребе чији је циљ да се значајно смањи ионако мали број Срба. Пописивачи на терену одбијају да у рубрици националност за припаднике српске националне заједнице напишу да су Срби. Поједини Срби се жале да их пописивачи уопште не питају за националност већ их пописују као Хрвате са скандалозним образложењем да су хрватски држављани по националности Хрвати. Постоје бројни други примјери злоупотреба приликом пописа припадника српске националности. Пописивачи не користе рачунар, што је њихова обавеза, већ податке уписују на комад папира што изазива оправдану сумњу да поједини Срби неће бити пописани. Такође, пописивачи одбијају пописати оне чланове породице који су током пописа били привремено одсутни на неколико часова или дана иако стално бораве у Хрватској. Посебно је скандалозна чињеница да поједини пописивачи постављају провокативна питања Србима у вези са учешћем у рату и др.

Линта позива Европску унију да пошаље јасну поруку Влади Хрватске да је апсолутно неприхватљиво да се попис становништва користи као перфидно средство асимилације преосталих Срба. Очигледно је да проусташке снаге настоје да се број Срба смањи испод 1/3 становништва у Вуковару и у другим локалним самоуправама у којима живи значајан број припадника нашег народа. На тај начин Срби би изгубили законско право на службену употребу српског језика и ћириличног писма што им гарантује Уставни закон о правима националних мањина и Закон о употреби језика и писма националних мањина. Према попису становништва из 2011. године Срби су чинили више од 1/3 становништва у 23 локалне самоуправе. Поред тога, Уставни закон гарантује српској заједници право на замјенике жупана и посланике у жупанијским скупштинама ако њихов број прелази пет посто укупног становништва жупаније, као и право на замјенике градоначелника и начелника општине и одборнике ако њихов број прелази 15 посто укупног становништва града или општине.

ПРОМОВИСАНИ ЗБОРНИЦИ О ЈАСЕНОВЦУ И ЗЛОЧИНИМА НДХ

Зборник седме међународне конференција о Јасеновцу и Зборник о злочинима Независне Државе Хрватске /НДХ/ у Гламочу, Грахову, Ливну, Дувну и Купресу имају драгоцјену документарну вриједност, јер су базирани на свједочењима преживјелих логораша и потомака жртава, истакнуто је на данашњој промоцији у Београду коју је организовало Удружење *Јасеновац – Доња Градина*.

Говорећи о зборницима, оснивач и почасни предсједник Удружења *Јасеновац – Доња Градина* Владимир Лукић оцијенио је да је аутентичност грађе њихова основна вриједност, али и да је веома важно што су њима обухваћени радови изузетних стручњака.

– Зборнике смо штампали на српском и енглеском језику, што је значајно јер свијет треба да зна истину о страдањима Срба у НДХ и о свим стратиштима која не смију да буду заборављена, нити измјештена, за шта се неки залажу – рекао је Лукић, који је својевремено био премијер Републике Српске.

Он је истакао да свако стратиште мора бити обиљежено и снимљено и на сваком треба истаћи ко је убијен и ко је побио невине људе.

– То је једини пут до истине за коју се наше удружење бори од оснивања. Не смијемо упадати у замке, јер и људи из српског народа који су на одговорним функцијама умањују број жртава. То је работа против свог народа и мученика који су страдали – указао је Лукић.

Предсједник Удружења *Јасеновац – Доња Градина* Саша Аћић објаснио је да зборник радова са седме међународне конференције о Јасеновцу садржи више од 30 научних радова људи који су свој стручни и радни вијек посветили феномену Јасеновца и Доње Градине.

– Ту се налазе и свједочења преживјелих логораша и њихових потомака. Суштина овога је истина о геноциду над Србима, Јеврејима и Ромима у Другом свјетском рату који је починила НДХ, али и у развијању културе сјећања нашег народа о ономе што се десило прије скоро 80 година – рекао је Аћић.

Он је истакао да свједочења, саопштења и документи о тим злодјелима показују да су злочини почињени и на просторима који раније нису били експонирани.

– У жељи да расвијетлимо злочине НДХ у тим општинама организовали смо округли сто. Окупили смо стручне људе, а они су прикупили свједочења и објавили радове у нашем зборнику који је допринио ширењу истине о злочинима на простору Гламоча, Грахова, Ливна, Дувна и Купреса – рекао је Аћић.

Удружење је промовисало и брошуру *Демографски проблеми Републике Српске* о којој је говорио потпредсједник Удружења Славољуб Лукић.

Промоцији у Дому Војске присуствовали су епископ Јустин као изасланик патријарха српског Порфирија, представник Амбасаде Русије у Београду Андреј Буваров, некадашњи премијер Србије Никола Шаиновић и бивши министар спољних послова СР Југославије Владислав Јовановић.

СРНА

ЈУБИЛЕЈ – 50. БРОЈ *ГЛАСА ХОЛМИЈЕ*: ЧАСОПИС КОЈИ РАДО ЧИТАЈУ СРБИ СА ОБЈЕ СТРАНЕ ДРИНЕ, САВЕ И ДУНАВА

Часопис *Глас Холмије* у издању Српског историјско-културног друштва *Никола Васојевић* из Берана стигао је до јубиларног 50. броја, а како каже главни и одговорни уредник Горан Киковић, професор историје, од локалног часописа постао је регионални, јер је своју духовну насеобину, пронашао не само у срцима Васојевића, него и свих људи који желе да се на прави начин суоче са нашим културним и традиционалним вриједностима.

– За овај часопис знају сви Срби са обје стране Дрине, Саве и Дунава – каже Киковић и додаје да примјерак часописа кошта 2 евра или 250 српских динара, што значи да се до сада самофинансирају од сопствене продаје и наравно помоћи донатора и спонзора.

Киковић објашњава да „овај часопис има своју културно-просвјетитељску мисију у садашњости и будућности и брана је фалсификатима дукљанско-монтенегринском прекрајању историјске истине" као и да „садржаји часописа остварују како информативну тако и научно-сазнајну и васпитну функцију и снажна су брана актуелној, агресивној ревизији континуитета српско-црногорске историје и ослободилачке борбе наших предака".

Буђење Жегара

У Жегару, селу које административно припада Обровцу, већ шест година дјелује удружење која својом активношћу помаже малобројним становницима да лакше и боље живе. Иако се село прије могло подичити и са двије хиљаде житеља, данас их је свега двјестотињак – тристотињак; тачан је број тешко навести, јер многи у Жегару бораве само љети, а остатак године живе другдје.

У СЕЛУ НЕКАД ЖИВЈЕЛО ДВИЈЕ ХИЉАДЕ ЉУДИ

– Било је то најразвијеније село обровачкога краја захваљујући понајприје плодном Жегарском пољу у близини ријеке Зрмање – тумачи Милош Ушљебрка, један од оснивача Удружења *Жеīар у срцу*. Емоцију за свој завичај и даље гаје, каже нам наш саговорник док објашњава поријекло назива удружења у којем је од оснивања подједнако активан. Нажалост, унаточ томе што су у рату разрушене куће великим дијелом обновљене, иста судбина није задесила девастиране привредне објекте, па село још увијек оставља рушеван утисак. Ушљебрка нам каже да иако у Жегару ради школа, прва четири разреда похађа свега шест ђака; утјешно је да се ове уписало „чак" троје првачића. У више разреде основне мора се путовати до Обровца, гдје већина похађа и наставу српског језика и културе по Ц моделу.

– Наше је удружење провело акцију опремања школске библиотеке лектирним насловима, а у сарадњи с Удружењем *Срби за Србе* уредили смо за овдашњу дјецу играоницу, јер дјечјег вртића нема. Нема ни амбуланте, као ни трговине: двије које су некад радиле, сада су затворене, па се мјештани морају задовољити с онима покретнима или одлазити до Обровца ако им затреба штогод мимо најнужнијег. Ондје рјешавају своје здравствене и медицинске потребе и проблеме, а за још комплексније ствари путују до четрдесетак километара удаљеног Бенковца или седамдесет километара удаљеног Задра – каже Ушљебрка.

» Милош Ушљебрка

ЗНАМЕНИТИ ЖЕГАРСКИ ПОЈЕДИНЦИ

– У протекле двије године смо уз помоћ једног нашег мјештанина заинтересованог за родословље и београдског Етнографског музеја организовали изложбу која говори о прошлости села и овдашњих породица. Ове смо године поставили изложбу названу *Истакнути жегарски појединци – идентитетски ослонац народа*, којом се присјећамо Стојана Јанковића, борца против Турака из 17. вијека који је у Исламу Грчком подигао чувену кулу, те Герасима Зелића, калуђера и архимандрита Крупе, манастира који је духовно средиште народа овога краја, и некадашњега епископског викара Далмације. Присјетили смо се и Ђака Санадера, жегарскога пророка и јунака народних прича, којег многи сматрају тек митском личношћу. Изложбени су панои постављени на унутарње зидове дома, а они су остављени у облику у којем су и грађени: слагањем камења с бетонским ојачањем. Иначе, предвидјели смо да простор дома буде јединствена површина на више нивоа с чајном кухињом и издвојеним санитарним чвором и продавницом коју бисмо дали некоме у закуп, да људи баш не морају за сваку ситницу на улици чекати покретну трговину – прича Ушљебрка. У раду им увелико помажу многи појединци и организације, али и чињеница да је Удружење регистровано и у Хрватској и у Србији.

ГРАДЊА ДОМА ПРИОРИТЕТ

Свих ових година чланови *Жеīара у срцу* организовано обилазе најстарије и најугроженије становнике, поготову у вријеме божићних празника. Проводе и акцију названу *Рода у Жеīару*, намијењену новорођенчади и њиховим родитељима, којима новчано помажу.

– Недавно смо били код породице Кљајић, која је проширена ђерком Калином – каже наш саговорник, па напомиње како су ове године организирали и фудбалски турнир. Ипак, приоритет им је градња друштвеног дома у којем би се окупљали те организирали и спроводили заједничке активности.

– Идеја о градњи друштвеног дома појавила се прије неколико година, најприје што немамо простор у којем бисмо се могли дружити. Као младићи смо за љетних празника тумарали селом без садржаја, па смо тако уочили 1995. девастирану зграду некадашње амбуланте, подигнуту давних 30-их добровољним радом и прилозима тадашњих сељана. То нам је дало додатне мотиве да је покушамо обновити и пренамијенити у друштвени дом. Рушевина је била у власништву Града Обровца, али смо је успјели откупити и сада смо већ у фази градње – каже Ушљебрка, који је као архитект направио пројект жегарскога друштвеног дома.

– Радови су започели добровољном радном акцијом рашчишћавања и уклањања шута. Лани смо на конкурсу СНВ-а за капиталне инвестиције добили 2.000 евра за прву фазу обнове, која је подразумијевала статичку санацију зграде и грубе грађевинске радове, а ове смо године добили додатних 1.500 евра за стављање зграде под кров – каже нам.

СЈЕЋАЊЕ НА СВЕШТЕНИКА ДАМЈАНА ШТРПЦА

Иако двије стотине квадрата новога дома још није у потпуности готово јер очекују да ће покривање крова и постављање инсталација завршити до половице сљедеће године, у згради су овога љета организирали цијели низ догађања.

– Прве суботе у августу имали смо прославу у част Светог нам свештеномученика Дамјана Штрпца, пароха у Жегару и Грахову којег су 1941. у Јадовну убиле усташе. Наш садашњи свештеник, парох обровачки Драган Божић, сугерисао нам је да се сјетимо те жртве сваког љета кад се овдје окупимо. Бројни Жегарани и Жегаранке који су сада расути дијељем регије и свијета, долазе у завичај љети па овдје буде и више од хиљаду душа. Тако смо након литургије у Цркви Св. Георгија на скроман и симболичан начин удахнули живот свом друштвеном дому – објашњава Ушљебрка, наводећи да ново окупљалиште мјештана и посјетиоца Жегара врви понајвише у вечерњим сатима.

– Завичајна удружења имају велику важност, јер независно о политичким збивањима придоносе очувању успомена на завичај, омогућујући лакшу обнову и покрећу друштвене активности гдје год да дјелују. Зато смо сигурни да ћемо и даље иницирати бројне акције, али и да ће се људи све више и дуже задржавати у Жегару – закључио је Милош Ушљебрка.

НЕНАД ЈОВАНОВИЋ
ПОРТАЛ НОВОСТИ

ОБИЉЕЖЕН ДАН ВОЈНИХ СТАРЈЕШИНА СРБИЈЕ У БЕОГРАДСКОМ НАСЕЉУ КУМОДРАЖ

Војвода Степа највећи узор српским старјешинама

Дан резервних војних старјешина Србије београдски резервни официри и подофициери обиљежили су у Кумодражу.

Организатор овог догађаја је Општинска организација РВС Вождовац на челу са предсједником Драганом Дивјаком.

Овом приликом су положени вијенци на споменик Војводи Степи Степановићу који је рођен у Кумодражу 1856. године.

Савез организација резервних војних старјешина Србије (СОРВС Србије) основан је 1919. године на иницијативу Војводе Степе Степановића, који је био и почасни предсједник организације. За дан организације узет је 15. септембар, а то је дан када је 1918. године српска војска пробила Солунски фронт.

Војвода Степа не само да је имао блиставу војничку каријеру, него је био изузетно поштован. Био је познат и по својој изузетној скромности иако је био војсковођа и министар војске, командант Друге армије у балканским ратовима и Првом свјетском

» Милосав Савић, Сретен Родић, Александар Степа, Никола Вукобрат, Жељко Бурсаћ, Драган Дивјак, Ђорђе Чуде, Бранко Љиак, Владо Скендић

рату и доживотни предсједник Народне одбране.

Присутне је поздравио Видоје Голубовић члан Главног одбора РВС Вождовца који је говорио о изузетним заслугама Степе Степановића.

Након тога је услиједио културно-умјетнички програм у Дому културе Кумодраж на којем су учествовали чланови КУД *Степа Степановић* на челу са Владимиром Животићем и пјевачка група *Ћиро* Личка Калдрма – Дрвар на челу са Жељком Бурсаћем.

Присутне грађане и војне старјешине је поздравио предсједник општинске организације РВС Вождовац Драган Дивјак.

– Не смијемо заборавити овако важне датуме. Као потомцима нам је обавеза да се сјећамо наших јунака Цера, Колубаре, Кајмакчалана. Дјеца основних и средњих школа требало би да присуствују историјском часу у кући Степе Степановића како би се боље упознали са овим великим човјеком и јунаком. То би требало да буде мјесто и многих изложби и књижевних вечери – рекао је Дивјак.

Посјетили су и кућу Степе Степановића гдје је присутне поздравио кустос Алекса Владичић и подсјетио их на животни пут Степе Степановића те говорио о његовој војној каријери. **ДРАГАНА БОКУН**

ПРОМОВИСАНА КЊИГА *ПУТОВАЊЕ У ПРОШЛОСТ СРБСКОГ НАРОДА*

Сложни Крајишници написали књигу посвећену својој дјеци, да не забораве ко су им били преци

Удружење грађана *Ћиро* Личка Калдрма – Дрвар 14. 10. прославило је славу Покров Пресвете Богородице и том приликом промовисали су књигу *Путовање у прошлост српског* народа аутора Јове Вученовића, Жељка Бурсаћа, Мирка Вујанића и Сретена Родића у парохијском дому у Батајници. Том приликома се окупило више од 100 људи.

Томислав Бокан из Покрета *Динара – Дрина – Дунав* је био кум славе.

Књига обухвата дуг временски период, од праисторије до данашњих дана. У књизи се могу прочитати славски обичаји, обичаји за велике празнике Божић и Васкрс. Једно од поглавља је времеплов догађаја који су се одразили на судбину српског народа. У књизи се такође налази скоро 1.300 датума и догађаја, као и имена значајних Срба. Спорт је такође обухваћен овом књигом као битан сегмент друштвеног живота.

Отац Горан Цвијановић је благословио скуп и напоменуо да је велико задовољство бити на оваквом сабрању.

– Не можемо ништа чинити у будућноти ако не будемо цијенили и знали нашу прошлост. А наше прошлости нема без нашег Светог Саве. Он је цијело хришћанство у свом животу примијенио.

Један од аутора Мирко Радаковић поручује да нас је

» Мирко Вујанић, отац Горан Цвијановић, Жељко Бурсаћ, Томислав Бокан, Мирко Радаковић, Јово Вученовић и Сретен Родић

књига одржала и да без ње не можемо да идемо напријед.

– Ова књига је изашла прије 10 дана из штампе, писали су је Крајишници, ослањали су се на знање и писање других умних људи српског поријекла и опредјељења. Ово је књига богатог здања и богатог имања, говори о нашем идентитету и судбини нашег народа.

Жељко Бурсаћ поручује свима да причају „својој дјеци ко су им били преци".

– Оно што нас је одржало је пјесма, зато смо и уприличили овај културно-умјетнички програм. Хвала вам свима који су дошли. Посебно мојим, Банијцима, Далматинцима и Славонцима, и нашем братском Удружењу *Никола Тесла* из Апатина.

Један од аутора проф. Мирко Вујанић каже да књига може да послужи као карта за путовање кроз вријеме и простор.

– Нажалост времена које се неће поновити и простора који смо бојим се заувијек изгубили. Узели су нам готово све материјално, али нам нису могли узети душу, а душа има потребу да се искаже што доказују књига и овај скуп.

Сретен Родић је обрадио неколико тема везаних за његово дјетињство. Како каже одрастао је уз унску пругу.

– Колико ме је она радовала толико сам био и тужан. С обзиром да сам у средњу школу ишао у Дрвар чекао сам на -20 када су сњегови били до појаса по сат–два влак – рекао је Родић и додао да коме се не свиди књига може слободно да је врати.

Кажу да се Срби ријетко сложе, али Јово Вученовић констатује да су се аутори ове књиге лако сложили.

– Жељко Бурсаћ је из Личке Калдрме, Сретен Родић је поријеклом из Дрвара, Мирко је из Обровца, а ја из Книна. Ово штиво је више научног карактера него што је за опуштање.

У културно-умјетничком програму наступили су ЗУ *Славонија у срцу*, фрулаш Раде Цвјетичанин, *Жене из Батајнице* и *Ћиро* Личка Калдрма – Дрвар, док су Милена Богатић и Мирко Русмир надахнуто казивали своје стихове. **ДРАГАНА БОКУН**

СЛАВА ЕПАРХИЈА ОСЕЧКОПОЉСКЕ И БАРАЊСКЕ

У славу Св. Стефана Штиљановића

Епархија осечкопољска и барањска низом дешавања у Кнежевим Виноградима, Каранцу и Осијеку прославила је свог заштитника Светог Стефана Штиљановића.

Прослава је започела светом архијерејском литургијом у Храму Ваведења Пресвете Богородице у Кнежевим Виноградима 16. октобра. Литургију је предводио епископ зворничко-тузлански Фотије уз саслужење архијереја пакрачко-славонског Јована, далматинског Никодима, ваљевског Исихија, ремезијанског Стефана и осечкопољског и барањског Херувима те свештенства и монаштва из више епархија.

Епископ Херувим је изразио своју радост због овог молитвеног сабрања у Кнежевим Виноградима, у Барањи која од, како је рекао, самог почетка свога постојања увијек његује светосавски дух, светосавски етос, а то је етос љубави, етос мира.

Окупљеном вјерном народу и свештенству се потом обратио и владика Фотије који је између осталог говорио о Светом Стефану Штиљановићу упоређујући га са косовским јунацима.

Истога дана у Каранцу је одржано предавање о заштитнику Епархије осечкопољске и барањске које су одржали предсједник локалног мањинског вијећа Владимир Хорват и историчар Александар Илинчић.

– С обзиром на то да је Свети Стефан Штиљановић храмовна слава у Каранцу и да су мјештани добрим дијелом већ упућени у чињенице везане за његову биографију, ја сам покушао да ово предавање мало изобличим у смислу да не буде уско, линеарно и хронолошко, него да говори о другим људима, догађајима и мјестима који се на неки начин испреплићу са Штиљановићевим животом, а да ти други људи, мјеста и догађаји довољно кажу о њему. Дакле, био је ово приказ његове биографије на мало другачији, мозаични начин – појашњава Илинчић.

Након предавања, мјештани Каранца и околних мјеста који су дошли да слушају о деспотовом животу, остали су на „чашици разговора", износећи своја размишљања и можда понеку чињеницу што предавачи нису истакли.

– Будући да је писани траг о Штиљановићу веома скроман, неки доводе у питање и његово постојање јер се спомиње тек у неколико писама. Једна од тема вишег интереса јесте и то како је он добио деспотску титулу јер заправо нема материјални траг о томе, него га је народ прогласио за деспота сматрајући да он има потребне врлине – прича Александар Илинчић.

Организатори су задовољни скупом, а била је

ово прилика да се организује нешто и у маленом мјесту попут Каранца, који се налази у општини Кнежеви Виногради.

– Задовољан сам поготово из разлога што је ово било прво предавање које смо одржали у Каранцу. Посебно ми је драго што се то поклопило са даном централне прославе у општини Кнежеви Виногради. Са овим предавањем смо заокружили цијелу причу, односно оно што смо за данашњи дан и замислили. Сматрам да је ово достојно празника Светог Стефана Штиљановића. Идеја је начелно настала на састанку наших организација када смо одлучили да активности локалног ВСНМ-а проширимо на остала села у општини у којима има нашег народа и одлучили смо да почнемо са Каранцем и прославом Штиљановића – рекао је организатор Владимир Хорват.

Свечано је било и у Осијеку гдје је Вијеће српске националне мањине Осјечко-барањске жупаније прославило 17. октобра у Храму Успења Пресвете Богородице крсну славу Светог Стефана Штиљановића чији култ је у овој жупанији дубоко укоријењен.

Обред освећења славског колача и кољива водио је осјечки парох и архијерејски намјесник протојереј Александар Ђурановић уз саслужење протојереја ставрофора у пензији Михаила Маријанца.

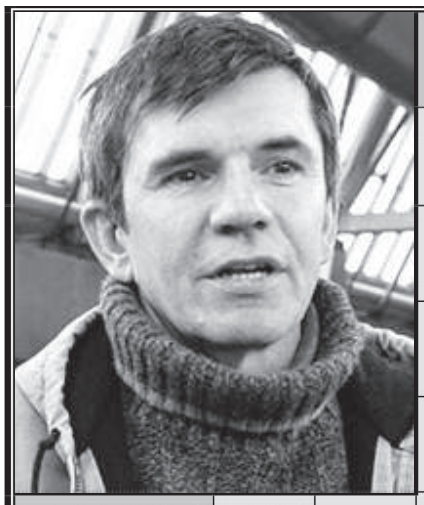

ПОЗНАТИ СРПСКИ ГЛУМАЦ РОДОМ ИЗ ЛИКЕ (СА СЛИКЕ) | ОБОЉЕЊЕ КОСТИЈУ | ФИЛМ ГЛУМЦА СА СЛИКЕ | ИЛИЈА ОДМИЉА

ЈЕЗА, ЖМАРЦИ

ОДБОЈКАШ БРАЗИЛА, ЈОАНДИ

СВЕЧАНЕ УНИВЕРЗИТЕТСКЕ ДВОРАНЕ

ВОЈНОМЕДИЦИНСКА АКАДЕМИЈА | АМЕРИКАНАЦ

НАСЕЉЕ У ЛИЦИ У ОПШТИНИ ПЕРУШИЋ, РОДНО МЈЕСТО ГЛУМЦА СА СЛИКЕ | ЧУВЕНИ ХЕРЦЕГОВАЧКИ КУПУС | ИНВАЛИДСКА КОМИСИЈА | ЖИТКО ЈЕЛО / ЛИТАР

ОРГАН ЛЕТЕЊА КОД ПТИЦА | ПАМЕТ / ОРГАН ЧУЛА СЛУХА

ОМЛАДИНСКИ АТЛЕТСКИ КЛУБ | ЗАСАД ДРВЕЋЕМ (мн.) / СНОВИ

17. И 30. СЛОВО АЗБУКЕ | ПРЕДМЕТ / АРАБЉАНИ

КАЛАЈ РАЗВУЧЕН У ТАНКЕ ЛИСТИЋЕ | ВРСТА ЈАПАНСКЕ ПОЕЗИЈЕ

ФУДБАЛЕР БЕНЗЕМА | ОДРИ ХЕПБЕРН / ПЈЕВАЧИЦА ЛУКИЋ

ЛИЧНА ЗАМЈЕНИЦА | ГЛУМИЦА ПРИЦА / ТУРСКИ ГОСПОДАР

ДРУГО СЛОВО АЗБУКЕ | ЛОШИ ШАХИСТИ / ИСТА СЛОВА

ТЕНИСКИ ТРЕНЕР, ФРАН-С ИСКО | БОЈА У КАРТАМА / ВОЛТ

ПОРЕД, УЗ, ПРИ | ПЛАНИНСКИ ВРХ У ЕТИОПИЈИ

РЈЕШЕЊЕ: срси, Леал, ауле, ВМА, каша, крило, ум, ОАК, шуме, њш, ствар, станиол, Карим, ОХ, она, Алма, б, пацери, Роиг, пик, до, Авату.

44. САВЕЗНИ ГУСЛАРСКИ ФЕСТИВАЛ У ПРИЈЕПОЉУ

Максим Војводић убједљиви побједник, доминација гуслара из Црне Горе

Максим Војводић је оправдао улогу фаворита и убједљиво је побиједио на 44. Савезном фестивалу гуслара који је одржан у Пријепољу.

Друго мјесто освојио је Витомир Арсенић из ДГ *Раде Јамина* Вишеград, док је на трећем мјесту завршио Здравко Кнежевић из ДГ *Лазар Сочица* из Плужина.

У екипној конкуренцији према очекивањима прво мјесто освојило је Гусларско друштво *Војвода Мина Радовић* из Подгорице. Друго мјесто освојило је ДГ *Његош* из Даниловграда, док је треће мјесто припало ДГ *Сердар Јанко Вукотић* из Београда.

Чланови стручног жирија били су: Драган Аћић, Рајо Војиновић, Саша Лакетић, Саво Марковић и Владислав Јововић. Контролор је био Милован Радовић, док су техничку комисију чинили Раде Црногорац и Крсто Анђелић.

ОСАМДЕСЕТ ГОДИНА ОД ФОРМИРАЊА ПАРТИЗАНСКЕ САНИТЕТСКЕ СЛУЖБЕ

КРОЗ БОЛНИЦЕ НА ПЕТРОВОЈ ГОРИ ПРОШЛО ЈЕ ОКО 5.000 РАЊЕНИКА

Неопажено је протекла још једна заборављена годишњица – 80 година од формирања партизанске болнице на Петровој гори. Народни устанак на Кордуну, праћен борбама партизанских одреда с јединицама окупатора и квислинга, за посљедицу је имао већи број рањених, болесних партизана и цивила.

ПРВИ РАЊЕНИЦИ СТИГЛИ У ОКТОБРУ 1941. ГОДИНЕ

Због тога је 19. септембра 1941. године у селу Цодани, на конференцији НОП-а Кордуна и Баније, донијета одлука да буде организирана санитетска служба, као и да на Петровој гори буде изграђена партизанска болница. За проводитеља ове одлуке био је задужен лијечник Саво Златић Мићо који је са шпанским борцем, болничаром Јаковом Крањчевићем Брадом и још десет Кордунаша од повјерења радио на изградњи прве партизанске војне болнице у рејону Врлетне стијене.

– Болница је саграђена на скровитом мјесту од дрвених облица, земље и плетера, а уз њу је направљено пет земуница за смјештај рањених и болесних бораца у случају опасности – прича некадашњи партизан и послијератни руководилац Миле Кнежевић (95).

У ту болницу, у октобру 1941. примљени су први рањени и болесни борци. За вријеме усташко-домобранске офанзиве на Петрову гору у мају 1942. болница је откривена и спаљена. Рањеници и болесници на вријеме су склоњени у земунице и тако спасени.

12 ЗЕМУНИЦА УЗ ЦЕНТРАЛНУ БОЛНИЦУ

У мају 1942. године на подручју Пишин гај почела је изградња Централне партизанске болнице, уз коју је изграђено 12 земуница за склањање рањених и болесних у случају нових напада. За разлику од оне прве, бараке ове болнице изграђене су од материјала сеоских кућа допремљеног с околних подручја. Коначни облик је добила 1944. кад је обухваћала преко 30 објеката, а осим кируршког постојао је и зубарски одјел под водством доктора Владе Пилингера.

Болница је, данашњим рјечником, била самоодржива јер је осим управе, операционе сале и рањеничког одјела, имала пекару, ковачницу, магацине, базен, туш, електричну централу, зграде за санитет и особље.

– Болницу је чувао санитетско-стражарски батаљон – каже Кнежевић који је у прве двије ратне године неколико пута колима довозио рањенике у болницу гдје их је преузимало особље.

ПОМОЋ САВЕЗНИКА

– Кроз њу сам једном приликом прошао и као болесник; био сам у партизанима кад сам се у августу 1942. разболио – говори Кнежевић. Током 1943. у главној и помоћним болницама радила су 43 здравствена радника, од чега само двоје лијечника. Напредовањем савезника кроз Италију створени су услови за пребацивање најтежих рањеника и болесника у савезничке болнице, најчешће у Бари и на Сицилију.

– Недостатак лијекова и санитетског материјала који је био велики проблем, превладан је допремом помоћи западних и источних савезника. Исто тако, долазили су нам савезнички лијечници и медицинско особље – каже Кнежевић.

– Проблем је што су многи умрли борци сахрањивани у журби, а њихове хумке су биле означене тек провизорним крижевима који су се распали давно. Посјечена су многа стабла на којима су урезивана имена умрлих. Посјечене трупце вукли су по гробљанским хумцима и тако их додатно разровали – истиче Кнежевић.

Да све не буде тако црно, побринула се Удруга *Кордунашица* која је ове године поставила нову спомен-плочу докторици Шлезингер за коју је рељеф израдио академски кипар Перо Куробаса. Чланство удружења организира радне акције чишћења подручја болнице и гробља, а како наглашава предсједница Удруге Татјана Влачић Вујичић, помажу им СНВ, амбасаде Израела и Русије, опћина Војнић, али и појединци.

НЕНАД ЈОВАНОВИЋ/НОВОСТИ

ЛОКАЦИЈУ НИКО НИЈЕ ОДАО

Централна партизанска болница дјеловала је до 25. маја 1945. кад је пресељена у ослобођени Карловац. Процјене су да је кроз болнице на Петровој гори прошло око 5.000 рањених и болесних бораца, а нитко од мјештана није непријатељу одао њихово постојање.

Због заслуга у лијечењу рањеника, болницу је Јосип Броз Тито 1971. одликовао Орденом народног хероја Југославије, а њени објекти, реконструисани 1961. поводом 30. годишњице, били су мјесто обиласка бројних екскурзија. Ратна, а нарочито послијератна разарања и пљачка након *Олује*, довели су до девастације објеката од којих су неки донекле обновљени прије 20-ак година, а онда су поново препуштени пропадању. Нарочито је страдало гробље на којем почива око 1.000 умрлих бораца. Међу њима је и др. Марија Шлезингер која је умрла почетком 1943. изразивши жељу да њено тијело буде сахрањено код земунице. На том гробљу сахрањен је и Јаков Крањчевић Брада.

» Мртва партизанка је својим гробом маскирала рањене другове у земуници (Фотографија из туристичког водича Петрове горе)

60 ГОДИНА ОД СМРТИ ВЛАДИКЕ БАЧКОГ ИРИНЕЈА ЋИРИЋА

Спасао 2.800 дјеце из логора Шарвар, а скојевци га изболи ножем

У години која је на измаку навршило се шест деценија од упокојења епископа Иринеја Ћирића (1884–1955), једног од најзначајнијих и најтрагичнијих архијереја СПЦ не само свог доба, већ цијелог прошлог вијека. На челу Епархије бачке Ћирић је, наиме, био током Другог свјетског рата, када је она, окупана у невиној српској крви, била под мађарском окупацијом. То ће га, доцније, практично коштати живота.

– Послије рата, комунистичке власти су га због наводне сарадње са окупатором 17 мјесеци држали у кућном притвору. Литургију је први пут поново служио о Ускрсу 1946. Ја сам на њој био чтец што је, узгред, најнижи свештенички чин – сјећа се новосадски адвокат Коста Хаџи, којем је тада било 13 година.

Упркос претећој сијенци оптужбе за колаборацију која, иначе, никада није судски озваничена, Ћирић је, вели наш саговорник, недуго послије Ускрса кренуо у обилазак епархије. У Оџацима су га, међутим, сачекали острашћени скојевци и готово убили. Поред бруталног пребијања, више пута је убоден ножем.

– Причало се да је то била засједа, али то нико није истраживао, а владика, иначе, тих и необично одмјерен човјек се од повреда практично никада није опоравио каже Коста Хаџи.

Готово све вријеме од пребијања до смрти 1955. Ћирић је провео у постељи у Владичанском двору. Коста Хаџи је, иначе, син оног Косте Хаџија којег ће се и наши читаоци сигурно сјетити из ТВ серије *Монтевидео*, такође адвоката и међуратног генералног секретара Фудбалског савеза Југославије. За ову причу је, међутим, важније то што је он био и Ћирићев близак пријатељ и, заједно са предсједником новосадске црквене општине Јованом Ћулумом, сарадник у узвишеном подухвату избављења заточеника злогласног мађарског концентрационог логора Шарвар.

ИЗЛОЖБА

Изложба посвећена Иринеју Ћирићу, коју је припремила Гордана Петковић публикована је у Културном центру Новог Сада. Приказано је мноштво драгоцјених фотографија и докумената, Ћирићеве одоре, митре и панагије и аутопортрети и иконе, пошто се веома успјешно бавио и сликарством и иконографијом.

– Они су из тог логора 1942. спасли 2.800 дјеце и 180 мајки са одојчадима и распоредили их у породице широм Епархије бачке, гдје су дочекали крај рата – каже мр Гордана Петковић, виши кустос Музеја града Новог Сада.

У том логору је, да подсјетимо, од глади и болести скончало преко 3.000 бачких Срба, махом солунских добровољаца и њихових потомака који су, послије Првог свјетског рата, насељени у Бачку.

А каква је заиста била Ћирићева „колаборација", речито говори књига *Стеногрaфски записи са суђења главноодговорним за рацију у Јужној Бачкој 1942* историчара др Александра Касаша. Током окупације, Ћирић јесте био посланик у мађарском парламенту, али је, заправо, чинио све да, у страшним околностима, спасе припаднике сопственог народа, укључујући и идеолошке неистомишљенике.

– Епископ Ћирић ми се у седам-осам случајева обратио за помиловање и у свима сам му изашао у сусрет, осим у случају његове молбе за помиловање Светозара Марковића – наводи се у стенограму поратног саслушања Ференца Сомбатхељија, начелника Генералштаба мађарске војске, објављеног у Касашевој књизи.

Ријеч је о Светозару Марковићу Този (1913–1943), једном од вођа комунистичког покрета и уреднику *Слободне Војводине* (данашњи *Дневник*) која је, на својим страницама, Ћирића означавала као издајника и пријетила му послијератном одмаздом која ће се, нажалост, и догодити.

Ћирићу је замјерано и на држању током мађарске рације у јануару 1942. у којој је у јужној Бачкој звјерски убијено преко 4.000 Срба и Јавреја, а којом је командовао генерал Ференц Фекетехалми Цајднер. Описујући припреме за тај злочин, Цајднер је, наводи се Касашовој књизи, на саслушању 1945. рекао:

„Ја сам имао замисао да створим јаз између партизана и осталог српског становништва и за то сам хтио да задобијем помоћ епископа Ћирића, али ме је он одбио. Тек касније је изашао један његов проглас, али у деформисаном облику."

Своју верзију прогласа који треба да створи поменути јаз, Цајднер је, како сам наводи, Ћирићу дао још 8. јануара 1942, тражећи само да га потпише, што је овај одбио. Онај „деформисани", с позивом Србима на мир, који је под новим Цајднеровим притиском очајни владика сам написао, а који му је, послије рата, спочитаван као издајнички, објављен је 22. јануара, дан пошто је почео крвави мађарски пир у Новом Саду.

„Ето видиш, сад ја морам да признам оно у шта нисам увјерен, али кад ће то ублажити горку судбину нашег народа, ја морам да му дам оно што тражи", рекао је, пишући га, свом секретару, презвитеру Николи Драгојлову, а овај, како се наводи у Касашевој књизи, посвједочио 1945. пред истражним органима. **ЂОРЂЕ ВУКМИРОВИЋ/ ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ**

НАЈМЛАЂИ ЕПИСКОП СВОГА ВРЕМЕНА

ЋИРИЋ је рођен 1884. у Сремским Карловцима. Са свега 22 године завршио је Духовну академију у Москви, а у 24. је докторирао на групи за семитске језике Универзитета у Бечу. Када је 1922. рукоположен за владику бачког, било му је само 38 година и био је најмлађи епископ свог доба.

250 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА ГЕНЕРАЛА МИХАИЛА МИЛОРАДОВИЋА

ХЕРЦЕГОВАЦ КОЈИ ЈЕ ОТЈЕРАО НАПОЛЕОНА ИЗ МОСКВЕ

● **Овог мјесеца обиљежава се велики јубилеј – 250 година од рођења руског генерала српског поријекла Михаила Милорадовића, подсјећа портал** *Спутњик*

Рођен је 12. октобра 1771. године у Санкт Петербургу, а потомак је српске племићке породице Милорадовић из Херцеговине. Његови преци су се у Русију доселили у вријеме Петра Првог и скоро два вијека ова породица славно је служила новој отаџбини. Његов отац је био учесник руско-турских ратова у вријеме Катарине Велике, да би потом постао намјесник Малорусије.

ПОНОСАН НА СРПСКЕ КОРИЈЕНЕ

Генерал Милорадовић се поносио српским коријенима, а командовао је руским гардијским корпусом у ратовима против Швеђана, затим Турака као и против Наполеонове армије. Посебно се истакао у рату против Наполеона и у Бородинској бици, у којој је учествовало 10 српских генерала.

Одмалена се спремао за војни позив, а школовао се и у Њемачкој и Француској. На студијама у Кенигсбергу, данашњем Калињинграду, један од професора био му је и чувени филозоф Имануел Кант. У војничкој каријери је брзо напредовао, муњевито је стицао чин по чин, а било му је само 38 година када је догурао до чина пјешадијског генерала. Четири године касније цар Александар Први му додјељује и титулу грофа и први стиче право да на еполетама носи царев монограм. Био је рођени ратник. Учествовао је у преко 50 побједоносних битака. Имао је репутацију изузетно храброг, неустрашивог и одважног војсковође, веома вољеног међу војницима. Уважавале су га и руске војсковође, али и непријатељи.

КУТУЗОВ ГА ПРОЗВАО „КРИЛАТИ ГЕНЕРАЛ"

Био је омиљени ученик великог Александра Суворова, под чијом командом је ратовао против Турске и Пољске, а због војничких вјештина и брзине на бојном пољу од чувеног Михаила Кутузова – руског војсковође српског поријекла – добио је надимак „крилати генерал". Французи су му се дивили и називали га „руским Бајаром", по чувеном француском војсковођи Пјеру Тераилу, кога су савременици карактерисали као „витеза без страха и мане".

Носилац је многих руских и европских одликовања и важи за готово најодликованијег активног официра руске армије.

УБИЈЕН С ЛЕЂА

Остао је примјер преданог служења Русији, гдје је поштован и цијењен не само као војсковођа, него и као мудар, частан, праведан и достојанствен државник који је много урадио и за Русију и за сјеверну руску престоницу – Санкт Петербург, град на чијем је челу као генерал-губернатор био од 1818. године, па све до своје трагичне смрти 14. децембра 1825. године. Страдао је током чувеног устанка декабриста на Сенатском тргу, покушавајући да смири побуњене племиће. Искусни генерал, који је прошао на десетине бојишта без рањавања, рањен је из пиштоља и избоден бајонетом. Погођен је мучки – у леђа. Убио га је један од радикалних побуњеника – Петар Каховски. Када су му извадили метак из плућа, рекао је: „Хвала Богу, ово није војнички метак. Сада сам срећан!"

Када је преминуо од задобијених рана било му је само 54 године. Као губернатор спровео је антиалкохолну кампању, смањивши број кафана у граду и забранивши коцкање у њима, знатно је поправио стање градских затвора и положај затвореника, освијетлио је центар руске царске престонице, изградио предграђа Петрограда, подстакао изградњу низа просвјетних института и културних институција, припремио улазак првих пароброда у акваторију Неве и Финског залива, активно се залагао за укидање кметства…

ПУШКИНОВ СПАСИТЕЉ

Никада се није женио и није имао потомство, иако је важио за изузетно лијепог човјека и правог каваљера у кога су биле заљубљене многе познате жене тог доба. Посљедња његова љубав била је првакиња балета Бољшој театра Јекатерина Телешова, у коју је био заљубљен и руски дипломата, пјесник, драматург и композитор Александар Грибоједов.

Због тога Милорадовића називају и „супарником Грибоједова", али и „спаситељом Пушкина", пошто је славног пјесника спасио од страхота изгнанства у Сибир.

СПОМЕНИК У САНКТ ПЕТЕРБУРГУ

Генерал Милорадовић је толико цијењен у Русији да му је у Санкт Петербургу подигнут споменик, у војној галерији најзнаменитијег музеја *Ермитаж* чува се његов портрет, а Централна банка Русије је својевремено издала монету са његовим ликом. Осим тога, 38. тобољски пјешадијски пук, који је постојао више од два вијека – све до 1918. године – носио је његово име, а у његову част компонован је и *Марш генерала Милорадовича*.

Чак је и једно корално острво у Тихом океану, у архипелагу Туамоту, названо по њему. Као носилац Ордена Светог Александра Невског, сахрањен је у музеју Благовештенске цркве у оквиру Лавре Александра Невског у Санкт Петербургу, покрај легендарног Суворова.

Натпис над његовим гробом гласи: „Овдје почивају остаци пјешадијског генерала, носиоца свих руских ордена и носиоца одликовања свих европских држава, грофа Михаила Андрејевића Милорадовића".

БЕСПЛАТНО РЕЗЕРВИШИТЕ

СРПСКО КОЛО

Уколико желите да добијете свој примјерак *Српског кола* позовите број дописништва у Новом Саду **021/ 66 13 600**

Радним данима од 9 до 16

ПЕТАР АРАМБАШИЋ: Свака значка је споменик спорта

Међу Србима има много врхунских спортиста страствени смо као играчи, страствени смо и као навијачи. Своју страст према спорту и спортској традицији Петар Арамбашић из Сомбора исказује сакупљајући значке фудбалских и куглашких клубова. Поред *Црвене звезде* и *Партизана*, и још неколико клубова који су у самом врху српског фудбала постоји још мноштво мањих, како у градовима тако и селима. Свако од тих клубова има своју историју, традицију, и душу. Многи наши врхунски играчи потекли су из баш таквих клубова. Нас је посебно одушевио дио Арамбашићеве колекције који се односи на српске клубове из Хрватске, БиХ, данашње Републике Српске...

ЛОКОМОТИВА ИЗ ВРХОВИНА НАЈДРАЖИ КЛУБ

Рођен је у Сомбору од оца Ђорђа рођеног у Врховинама у Лици и мајке Смиљке овдашње Бачванке, односно Сомборке.

– Родитељи су ми вјенчани и цијело вријеме Другог свјетског рата су провели у Београду, а 1946. по налогу КПЈ отац је послом послат у Сомбор да организује шустерску задругу ради производње ципела за народ. Ту је радио до пензије у предузећу за производњу обуће *Колектив*.

У току свог образовања Арамбашић је обишао многе европске градове...

– Поносан сам што сам завршио сомборску Учитељску школу и наставио школовање на економији у Београду, а затим у Лондону и Бечу усавршавао језике и логистику. У Бечу сам магистрирао као магистар спорта – куглања.

Са 10 година, још у основној школи почиње да сакупља значке, како каже у доба када су сви нешто скупљали.

– Активност сакупљања нечега је развијала наше мозгове, уредност, систематичност, вјештине и стварала мале некада и вриједне збирке. Из тог времена су и остали истински колекционари, којих је данас јако мало, али ипак постоје. Не сјећам се која ми је била прва значка, никада их нисам бројао јер њихова вриједност и није у броју већ у томе колико их је комада прављено, од каквог су материјала и који клуб их је дао правити.

С обзиром да му је отац поријеклом из Лике из Врховина не чуди да му је омиљена значка баш значка НК *Локомотива* Врховине.

– Мада их имам врло вриједних, ријетких и лијепих и у сваком случају објективно врједнијих.

Мене за моје коријене и поријекло некако вуче та значка клуба који више не постоји, а сјећају га се само јако стари људи тог краја, мада је и њих сваким даном све мање.

ФУДБАЛСКИ КЛУБ ПОКАЗАТЕЉ СНАГЕ СЕЛА

Посебно су интересантни и мени вриједни клубови из малих села који су се некада такмичили, а данас чак ни игралишта више не постоје, негдје нажалост ни села.

Све је више села која немају ни фудбалски клуб односно било какав спортски клуб који би окупљао младе, јер су млади напустили или још увијек напуштају села, па је тешко саставити чак и 11 момака да играју утакмицу. Арамбашићеве значке подсјећају на времена када су клубови окупљали младе, када су били центар друштвеног живота неког мјеста.

– Клубова је сваке године све мање, па тако и значака, али то је неминовност која се неће промијенити, јер ће нестајање бити све чешће, а клубова, па и значака све мање. Зато остају само значке као мирни и дуговјечни споменици да је у неком мјесту некада постојао тај и тај клуб. Ето, то је некако и мој циљ, да од заборава сачувам многе клубове и мјеста гдје су они некада постојали.

До значака долази тако што одлази на разне берзе и састанке колекционара на простору некадашње Југославије, затим Мађарске, Аустрије, Њемачке, Енглеске, једном је био и у Швајцарској. Тамо би наилазио на наше људе који су значке понијели из свог завичаја.

– У тим судбинским тренуцима значке су им значиле пуно. Како је вријеме пролазило, асимилација узимала данак, тако су и те значке имале мањи значај за власника, па су на крају завршавале на бувљим пијацама или берзама, често продаване у бесцење. Јако је пуно тих значака упропаштено или уништено, или једноставно бачено, а у вријеме сукоба на подручју Југославије било је и случајева намјерног уништавања.

– Свака значка је посебан и мали споменик спорта. Заувијек, уколико се сачува, оставља траг о постојању неког клуба, озбиљан је свједок времена и свједочи да је на том простору постојао народ и појединци који су знали организовати спортске активности и фудбалске клубове који су кроз такмичење том народу пуно значили у очувању свог идентитета.

МАГИСТАР КУГЛАЊА

Петар Арамбашић се дуго година бавио куглањем, па чак и постао магистар спорта – куглања у Бечу. Тим спортом се активно бавио од 1960. до 2004. године, а затим још неко вријеме као савјетник у струци помагао разним клубовима, савезима и појединцима.

– У тешким временима за куглање од 1991. до 1996. био сам предсједник Куглашког савеза СР Југославије.

Један мандат сам био и предсједник Свјетске куглашке Асоцијације WNBA све док педантни Њемци нису открили да сам Србин. Сљедећи мандат никако нисам могао побједити и наставити иако је противкандидат био прилично неспретан и некомпетентан, али 2004. је јако тешко било да један Србин буде реизабран за свјетског броја један.

Арамбашићева колекција значки обухвата и куглашки спорт.

– У том дијелу сам сакупио све значке које представљају државе чланице WNBA (World Ninepin Bowling Association), из времена када сам био на челу те свјетске спортске групације, затим сва свјетска првенства у куглању, европска првенства, много значака куглашких клубова бивше Југославије и предратне куглашке значке са свих меридијана.

Такође, има значке прволигашких и друголигашких фудбалских клубова Југославије и значке свих европских купова у фудбалу од најстаријег Challenge Cup-а до данашњих купова у организацији UEFA. Током година успио је да сакупи значке свих фудбалских федерација које је FIFA признала, као и много предратних значака тих федерација. **ДРАГАНА БОКУН**

АСИМИЛАЦИЈА СРБА У ХРВАТСКОЈ И БИХ ВИДЉИВА КРОЗ НАЗИВЕ КЛУБОВА

Срби су се послије Другог свјетског рата, посебно они у Хрватској, окренули братству и јединству. О страдањима, ратној голготи се говорило само у четири зида, шапућући. Такав однос према српству можемо видјети и по називима клубова који су тада стварани.

– Интересантно је да су српски клубови у некадашњој СР Хрватској, данашњој РХ најчешће носили имена: *Братство*, *Јединство*, *Борац*, *Партизан*, *Звијезда*, *Омладинац*, *Младост* и *Слога*, а врло ријетко су носили имена српских јунака или хероја као нпр. *Обилић*, *Синђелић* и *Раде Стојановић*, или *Јован Лазић*. То све показује тиху асимилацију или прихватање неке „мирне" интеграције у друштво у којем су дјеловали и такмичили се, да би се данас дошло до тога да се млади тешко одлучују своме клубу дати неко српско име, знак, предзнак или симбол.

Данас постоје ФК *Синђелић* у Трпињи, који упорно чува име и традицију, као и ФК

Јован Лазић Болман, писани ћириличним писмом, фудбалски клуб *Вележ* из Новог Невесиња у Барањи има на значки све исписано ћириличним писмом, што је за клубове из Хрватске права и велика ријеткост.

– У БиХ је тај број још рећи и тешко је наћи клуб са српским обиљежјем, осим што се зна да је из српског села или насеља и само понеки писани су ћирилично.

КОЛЕКЦИЈА ЗА МУЗЕЈ

Арамбашић аплеује на све који имају значку неког српског, можда већ заборављеног клуба, да придружи ту значку његовој колекцији, и тиме допринесе да се не заборави спортска традиција тог мјеста. Да се покаже да су Срби живјели у Далмацији, Лици, Кордуну, Славонији, Банији... Па, ће та колекција бити једног дана чувана у Музеју за младе људе који тек долазе. arambasic.peka50@gmail.com